

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Aneta Břeská

Podmíněné odsouzení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30.11.2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 209 026 znaků včetně mezer.

.....

Aneta Břeská

V Praze dne 30. 11. 2018

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala JUDr. Kataríně Tejské, Ph.D. za odborné vedené této práce a za její rady a doporučení. Zároveň bych chtěla poděkovat mojí rodině a blízkým za podporu během mého studia.

OBSAH

ÚVOD	1
1. INSTITUTE PODMÍNĚNÉHO ODSOUZENÍ V OBECNÉ ROVINĚ.....	3
1.1 Pojetí podmíněného odsouzení jako alternativního trestu.....	3
1.2 Podstata a smysl podmíněného odsouzení.....	5
1.3 Právní povaha podmíněného odsouzení	6
2. HISTORIE.....	9
2.1 Vývoj ve světě.....	9
2.2 Vývoj v českých zemích od roku 1918.....	11
3. UKLÁDÁNÍ PODMÍNĚNÉHO ODSOUZENÍ	17
3.1 Zákonné podmínky ukládání	17
3.2 Zkušební doba	22
3.3 Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti.....	24
3.3.1 Náhrada újmy, vydání bezdůvodného obohacení	26
3.3.2 Výchovná opatření.....	30
3.4 Mladiství	31
3.4.1 Trestní opatření	32
3.4.2 Ukládání podmíněného odsouzení mladistvým.....	33
4. ROZHODNUTÍ O PODMÍNĚNÉM ODSOUZENÍ.....	37
4.1 Vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám	37
4.2 Způsoby ukončení podmíněného odsouzení.....	41
4.3 Fikce neodsouzení.....	44
4.4 Zahlázení odsouzení	45
4.5 Mladiství	46
5. PODMÍNĚNÉ ODSOUZENÍ S DOHLEDEM.....	48
5.1 Dohled	48
5.2 Ukládání podmíněného odsouzení s dohledem.....	52
5.3 Rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem	54
5.4 Mladiství	56
6. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	61
6.1 Obecné poznatky.....	61
6.2 Kompetence Probační a mediační služby.....	62
6.3 Vztah podmíněného odsouzení a Probační a mediační služby	63

7.	KOMPARACE S PRÁVNÍMI ÚPRAVAMI SLOVENSKA A ŠPANĚLSKA	66
7.1	Právní úprava Slovenska.....	66
7.2	Právní úprava Španělska.....	69
7.3	Návrhy de lege ferenda.....	73
8.	STATISTICKÉ ÚDAJE O PODMÍNĚNÉM ODSOUZENÍ	74
	ZÁVĚR	81
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	83
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
	SEZNAM SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK.....	90
	ABSTRAKT	92
	NÁZEV PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE.....	93
	ABSTRACT	94
	KLÍČOVÁ SLOVA/ KEY WORDS.....	95
	Příloha č. 1 – grafické znázornění statistiky za roky 2013 – 2017	96

ÚVOD

Tématem následující diplomové práce je institut podmíněného odsouzení, jenž je pojat jako samostatný druh trestu, který lze pachateli za spáchaný trestný čin uložit, nikoli jako pouhá modifikace nepodmíněného trestu odnětí svobody. V závislosti na tomto pojetí lze podmíněné odsouzení zařadit mezi alternativní tresty, což jsou všechny tresty nespojené s odnětím svobody a pobytem ve vězení, přičemž předkládaná práce se snaží upozornit na potřebnost těchto trestů, na jejich častější ukládání a na výhody s nimi spojené. Níže je popsána povaha podmíněného odsouzení, podmínky, za nichž jej lze uložit, jeho průběh zahrnující i působení na pachatele s cílem změnit jeho životní postoje a budoucí chování, stejně jako způsoby ukončení tohoto trestu dle účinné právní úpravy doplněné o ustálenou judikaturu či komentářovou a odbornou literaturu a články. Část práce nahlíží na institut podmíněného odsouzení z pohledu úředníků Probační a mediační služby, bez jejichž činnosti by zajisté daný trest neplnil svůj účel, vyjmenovává jejich možnosti v rámci působení na pachatele a zapracovává i jejich individuální názory na některé konkrétní problémy získané konzultacemi s probačními úředníky. Součástí je také komparace se zahraničními právními úpravami, přičemž pro porovnání jsem zvolila dvě země, Slovensko a Španělsko. První zemi jsem si vybrala kvůli společnému historickému vývoji a snažila jsem se vyzdvihnout hlavní rozdíly, které se ve slovenské právní úpravě za dobu samostatnosti vyskytly. Španělské království jsem zvolila z důvodu nepřiliš velkého povědomí o tamější právní úpravě, což zvyšuje atraktivitu dané komparace a rovněž kvůli mému dlouhotrvajícímu zájmu o tuto zemi. Cílem této diplomové práce je učinit podrobný právní rozbor podmíněného odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem dle současné právní úpravy, komparovat českou právní úpravu se zahraničními a na základě tohoto uvést vhodné návrhy pro zefektivnění a zlepšení institutu podmíněného odsouzení u nás.

Zmíněné téma jsem si vybrala z důvodu mého dlouhodobého zájmu o trestní právo a problematiku sankcí, přičemž zpracovat detailněji nejčastěji ukládaný druh trestu mi přišlo nejen zajímavé, ale také aktuální, neboť podmíněné odsouzení tvoří tradičně více než polovinu všech uložených trestů, navzdory tomu, že se stále zvyšuje poptávka po hojnějším ukládání ostatních alternativních trestů, kterých je v českém právním řádu v současnosti dostatečné množství.

Již výše nastíněný obsah práce je rozdělen do osmi kapitol. První kapitola nesoucí název Institut podmíněného odsouzení v obecné rovině pojednává o obecných poznatcích

o podmíněném odsouzení jako o alternativním trestu, o jeho podstatě a smyslu a o jeho právní povaze, neboť v odborných kruzích převládá názor, že se jedná o samostatný druh trestu, nicméně právní úprava jej vnímá jako modifikaci nepodmíněného trestu odnětí svobody. Následující kapitola se věnuje historickému vývoji daného institutu, a to jak ve světě, tak na úrovni České, respektive Československé republiky, kterému je věnován větší prostor. Třetí kapitola je stěžejní částí této diplomové práce, čemuž odpovídá i její rozsah a popisuje podmínky ukládání podmíněného odsouzení. Zahrnuje popis zákonných podmínek uložení, zkušební doby, přiměřených omezení a přiměřených povinností i popis úpravy týkající se mladistvých pachatelů. Čtvrtá kapitola nazvaná Rozhodnutí o podmíněném odsouzení rozebírá způsoby ukončení tohoto druhu trestu a jejich následky, včetně příčin takovýchto rozhodnutí. Další kapitola se věnuje přísnější variantě podmíněného odsouzení, a to podmíněnému odsouzení s dohledem a vyzdvihuje hlavní odlišnosti od prostého institutu. Problematiku Probační a mediační služby popisuje šestá kapitola, která se zabývá jednak jejími obecnými kompetencemi, tak také pravomocemi ve vztahu k podmíněně odsouzeným. Předposlední kapitola porovnává českou právní úpravu s úpravami Slovenska a Španělska, přičemž vzhledem k omezenému rozsahu práce zmiňuje jejich hlavní rozdíly a přináší inspirativní návrhy *de lege ferenda*. Závěrečná kapitola diplomové práce odhaluje statistické údaje za uplynulé roky primárně o podmíněném odsouzení, ale i o dalších alternativních trestech či ukládaných přiměřených opatření.

Práce je zpracována podle stavu právní úpravy ke dni 30. 11. 2018.

1. INSTITUT PODMÍNĚNÉHO ODSOUZENÍ V OBECNÉ ROVINĚ

1.1 Pojetí podmíněného odsouzení jako alternativního trestu

Pojmem alternativní trest obecně rozumíme, i přes absenci jednotné definice, trest nespojený s nepodmíněným odnětím svobody, tedy takový, který nesmí zahrnovat ztrátu osobní svobody člověka. Alternativní povaha trestů nevymizí ani v případě, že některé druhy jsou spjaty s omezením osobní svobody.¹

Zahrnutí alternativních trestů do systému českého trestního práva plně koresponduje se zásadou subsidiarity přísnější trestní sankce, výslovně zakotvené v ustanovení § 38 odst. 2 TZ, která říká, že tam, kde postačuje uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější. Z této zásady je znatelné subsidiární postavení nepodmíněného trestu odnětí svobody, konkretizované v ustanovení § 55 odst. 2 TZ, jež je podpořeno i širokou škálou trestů nespojených s odnětím svobody.²

Již v průběhu minulého století začala být postupně omezována aplikace nepodmíněného trestu odnětí svobody a do popředí se začaly dostávat tresty alternativní. Tento trend přetrval až do současnosti a nepodmíněný trest odnětí svobody je vnímán jako málo preventivní a resocializační sankce silně reprezentující tradiční, absolutní trestní teorii.³ Dle Ščerby⁴ můžeme v souvislosti s výše uvedeným hovořit o krizi trestu odnětí svobody, kterou prohloubily i nepopiratelné přednosti alternativních sankcí, jimiž nepodmíněný trest odnětí svobod nedisponuje. Mezi hlavní nedostatky spojené s jeho uložením a výkonem řadíme:

- Izolaci odsouzeného od reálného světa
- Adaptaci odsouzeného na vězeňskou subkulturu a osvojení si tamějších zvyklostí
- Negativní dopad uvěznění na rodinu odsouzeného v krajním případě vedoucí k zprětrhání rodinných vazeb s osobou odsouzeného

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 393.

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné.* 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 305.

³ Absolutní (retributivní) teorie (teorie odplaty) vychází z myšlenky „*punitur, quia peccatum est*“ (trestá se, protože bylo spácháno zlo). Trest je vnímán jako spravedlivá odplata, zahrnující účel. Hlavními představiteli byli Aristoteles, Tomáš Akvinský nebo Immanuel Kant.

⁴ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 20.

- Přerušování pracovních aktivit a obtížné uplatnění na trhu práce po propuštění
- Vysoké náklady spojené s výkonem trestu
- Přehlednost věznic
- Problematickou resocializaci

Jako protiklad k absolutní teorii se vyvinula teorie relativní neboli preventivní založená na zásadě „*punitur, ne peccatur*“ – doslova „trestá se, aby nebylo páčáno zlo“. Tato teorie zcela odmítá prvek odplaty a trestu naopak přikládá určité cíle a úkoly důležité a užitečné pro společnost. Oproti absolutní teorii trest nezahrnuje účel sám v sobě, ale je využíván k jeho dosažení a spočívá v ochraně společnosti, jejíž členové a fungování jsou ohroženi nebezpečím dalších trestných činů, kterým má uložený trest předcházet. Základy byly položeny s rozvojem osvícenství a humanismu, jenž přispěl k rozšíření názoru, že trest je jen nutné zlo uplatňované v zájmu společnosti. Hlavními stoupenci této teorie by Cesare Beccaria, Charles Louis Montesquieu, Jeremy Bentham či německý kriminalista P.J. Anselm von Feuerbach. Slabou stránkou ovšem je, že tato teorie neposkytuje jednoznačná vodítka pro výběr trestů, jejich míru, ani z ní nevyplývají kritéria pro jejich ukládání.⁵

Přílišná rozdílnost mezi dvěma výše zmíněnými teoriemi a jejich slabiny jsou překlenovány v tzv. teorii smíšené (slučovací), která spojuje jak ideu trestu jako odplaty, tak i ideu trestu účelného. Požaduje spravedlivý trest odrážející závažnost spáchaného trestného činu, ve kterém se prolíná pozitivní působení na pachatele, ale i na širokou veřejnost.⁶ V současné době tato teorie převládá ve většině vyspělých zemí světa, včetně České republiky.

S ohledem na smíšenou teorii, vzrůstající kritiku nepodmíněného trestu odnětí svobody a působení mezinárodních organizací, které od 80. let 20. století plně soustředily svou pozornost na problematiku ukládání trestu odnětí svobody a dalších trestů,⁷ je zcela pochopitelné, že alternativní tresty nabyly na významu a dle mého názoru by měl tento trend

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 298.

⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 295.

⁷ Rezoluce OSN o snížení vězeňské populace, alternativách trestu odnětí svobody a společenského začlenění pachatelů (Milán, 1985), Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody („Tokijská pravidla“, 1986); Evropský seminář o alternativách trestu odnětí svobody (Helsinky, 1987), Rezoluce Rady Evropy č. (76)10 – „Některé alternativní tresty k vězení“ (1974), Doporučení Rady Evropy č. R(92)16 k Evropským pravidlům v oblasti komunitárních sankcí a opatření (1992).

u nás do budoucna pokračovat, už jen kvůli množství vězňených osob, kterých bylo ke dni 12. 3. 2018 dle statistik Vězeňské služby ČR 22 193, ačkoli celková ubytovací kapacita všech zařízení umožňovala ke stejnému dni pojmout 21 028 vězňů, což znamená, že byly věznice naplněny ze 105,54 %.⁸ Tato čísla jsou také směrodatná pro tzv. vězeňský index zaznamenávající množství vězňených osob na 100 000 obyvatel, přičemž pro Českou republiku měl v únoru roku 2018 hodnotu 209 (tzn., že 209 vězňených osob připadá u nás na 100 000 obyvatel),⁹ což v porovnání se zeměmi střední Evropy¹⁰ z nás dělá stát, který má nejvíce vězňů na daný počet obyvatel.

Prosazování alternativních trestů, mezi něž institut podmíněného odsouzení řadíme, mj. i s ohledem na výše uvedené statistiky, je zajisté krok správným směrem. Jejich ukládání lze chápat také jako projev důvěry vůči pachateli, pramenící z převažujících dobrých osobnostních vlastností, z dosažené pachatelovy úrovně sociální odpovědnosti, která se projevuje v uvědomění si viny či přiznání se a také ze snahy odčinit následky a škody trestného činu, kterého se dopustil.¹¹

1.2 Podstata a smysl podmíněného odsouzení

Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud uloží trest odnětí svobody v odsuzujícím rozsudku, avšak nepřistupuje okamžitě k jeho výkonu, ale odloží jej na tzv. zkušební dobu s tím, že se odsouzený musí během ní řádně chovat a vyhovět stanoveným podmínkám.

Tento institut vychází ze základního předpokladu, že na pachatele výchovně působilo již odhalení trestného činu, trestní stíhání, negativní nahlížení okolí na jeho osobu, vynesení rozsudku a hrozba budoucího eventuálního výkonu trestu, přičemž všechny tyto faktory v souhrnu mohou přinést stejné účinky, kterých by bylo dosaženo jen výkonem

⁸ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. *Rychlá fakta* [online]. Vězeňská služba ČR, 2018 [cit. 17.3.2018]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

⁹ Institute for Criminal Policy Research. *World Prison Brief: an online database comprising information on prisons and the use of imprisonment around the world* [online]. [cit.17.3.2018]. Dostupné z <http://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>.

¹⁰ Ke dni 17. 3. 2018 měl vězeňský index v Německu hodnotu 78, v Rakousku 94, v Polsku 199, na Slovensku 188 a v Maďarsku 184. Kupříkladu na Islandu byla hodnota vězeňského indexu k témuž dni v porovnání s ČR dokonce 5,5 nižší, tj. 38 (zdroj: <http://www.prisonstudies.org>).

¹¹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana : (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. s. 134.

nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹² Hrozba nařízení výkonu trestu odnětí svobody umocněna stanovenými přiměřenými omezeními a povinnostmi jsou zpravidla dostatečné k nápravě odsouzených, u kterých je spáchání trestného činu excesem z jinak řádného způsobu vedení života a je velmi pravděpodobné, že se do budoucna vyvarují páčání dalších protiprávních jednání. Podmíněné odsouzení ovšem nelze vztáhnout jen na prvopachatele, může být uloženo i osobám, které v minulosti již spáchaly méně závažný trestný čin a nyní se jej dopustily opakovaně, pokud je vzhledem k jejich chování a okolnostem případu zřejmé, že k vedení řádného života potřebují jen nasměrovat prostřednictvím přiměřené kontroly a poskytnuté podpory a pomoci.¹³

Na tento trest je nutné nahlížet jako na prostředek vedoucí k nápravě pachatele i ochraně společnosti a nikoli jako na projev shovívavosti či ustoupení soudu od potrestání pachatele. Podmíněně odsouzenému se uložením tohoto trestu poskytuje určitá důvěra a zároveň i možnost, aby dosáhl osvědčení i bez izolace od svého okolí a společnosti. Jak judikoval ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud¹⁴, výchovný účinek podmíněného odsouzení se zesiluje výrokem o uložení dalších povinností a omezení, a to pod pohrůžkou toho, že se uložený trest vykoná, což má pachatele vést ke splnění uložených povinností či povinnosti a k uznání a respektování zájmů trestných činem dotčených.

Jestliže odsouzený vede ve zkušební době řádný život a vyhoví uloženým podmínkám, trest odnětí svobody se nikdy nevykoná, neboť se podmíněně odsouzená osoba osvědčila a bude se na ni hledět, jako by nikdy odsouzena nebyla.

1.3 Právní povaha podmíněného odsouzení

Právní povaha podmíněného odsouzení je poněkud sporná, neboť existují dva rozdílné přístupy k tomuto institutu.

První z nich vnímá podmíněné odsouzení jako modifikaci nepodmíněného trestu odnětí svobody, resp. jako zvláštní způsob vyměření trestu, odklad trestu, který byl uložen, zvláštní formu zproštění výkonu trestu, případně jako specifický institut působící vedle trestů a ochranných opatření a usilující o ochranu společnosti a nápravu odsouzeného.¹⁵ Takovéto

¹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1011.

¹³ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 613.

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 4 Tz 106/2005.

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1011.

pojetí podmíněného odsouzení je vyjádřeno v současném TZ, neboť ustanovení § 52 odst. 1 obsahuje výčet trestů, které lze za spáchané trestné činy uložit bez zmínění tohoto institutu a naopak v následujícím odstavci téhož paragrafu je explicitně vyjádřeno, že trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, není-li trestním zákonem stanoveno jinak. Trestní zákoník tedy pojímá tento institut jako modifikovanou variantu trestu odnětí svobody vykonávaného ve věznicích, přičemž i důvodová zpráva k ustanovení TZ obsahujícího výčet trestů hovoří o tom, že osnova trestů, jejichž uložení připadá v úvahu, pojímá trest odnětí svobody jako jeden druh trestu, který soud může uložit nejen nepodmíněně, ale i s podmíněným odkladem na stanovenou zkušební dobu, případně i s vyslovením dohledu probačního úředníka, souhrnně tedy ve třech formách.

Odlišný názor začíná převládat mezi odbornou veřejností¹⁶, která podmíněné odsouzení vnímá jako samostatný druh trestu. Jelínek jednoznačně považuje tento institut za samostatný trest,¹⁷ který lze přeměnit v jinou trestní sankci, jenž se realizuje, pokud nejsou splněny podmínky, za kterých bylo podmíněné odsouzení uloženo. Ščerba zachází ještě dál, když říká, že pojmání podmíněného odsouzení jako jedné z forem trestu odnětí svobody je nesprávné, postrádající reálný a odůvodněný základ.¹⁸ Tyto názory našly oporu i v právní úpravě, a to přijetím ZSVM, který v ustanovení § 24 odst. 1 vyjmenovává druhy trestních opatření, které lze uložit mladistvému za spáchaní provinění, přičemž součástí tohoto výčtu je i odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu neboli podmíněné odsouzení, včetně odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem. Zde tedy můžeme spatřovat určitý rozkol v rámci českého trestního práva a dá se říci, že právní povaha podmíněného odsouzení je pojímána schizofrenně, když TZ chápe podmíněné odsouzení jako jednu z forem trestu odnětí svobody a zároveň ZSVM tento institut vymezuje jako samostatné trestní opatření.

Osobně vnímám institut podmíněného odsouzení jako samostatný druh trestu a ztotožňuji se s názory, že při posuzování právní povahy tohoto institutu z teoretického hlediska jsou zásadními kritérii jednak to, jaká hodnota odsouzeného je uložení sankce postihnuta a jaké mu v souvislosti s odsouzením vznikají povinnosti a omezení, tedy obecně

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 324.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 404.

¹⁸ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 226.

jaké nastávají právní důsledky.¹⁹ Z tohoto úhlu pohledu je rozdíl mezi nepodmíněným trestem odnětí svobody a podmíněným odsouzením zcela markantní, neboť prvním ze zmíněných institutů je přímo postihnuta osobní svoboda a odsouzenému vzniká povinnost pobývat po stanovenou dobu ve věznicí, izolován od svého okolí, zatímco druhý jen omezuje v určité míře svobodu rozhodování odsouzeného o vedení jeho života, případně mu také ukládá zvláštní povinnosti a omezení.

K omezení osobní svobody a nástupu do vězení dochází až v případech, kdy podmíněně odsouzený neplní povinnosti, které mu byly rozsudkem uloženy a nepodmíněně odnětí svobody nastupuje jako sankce sekundární, tedy hraje stejnou roli jako u jiných alternativních sankcí, které TZ považuje za samostatné druhy trestů. I přes toto úzké sepjetí s trestem odnětí svobody Solnař²⁰ tvrdí, že institut podmíněného odsouzení má značně svérázné rysy, takže jak v očích veřejnosti, tak i osoby odsouzené se jeví jako zvláštní druh trestu.

Zároveň i v rámci soudní praxe je trest odnětí svobody nepodmíněně, bez ohledu na jeho délku, považován za přísnější sankci nežli podmíněné odsouzení, což vyplývá z ustálené judikatury²¹, která konstatuje, že není porušen zákaz *reformatio in peius*, pokud odvolací soud uloží delší trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu namísto kratšího, avšak nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Podmínky platného práva, za kterých lze podmíněné odsouzení uložit, jsou rozebrány ve třetí kapitole této práce.

¹⁹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 226

²⁰ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 104 (část III. Tresty a ochranná opatření).

²¹ Např. usnesení NS ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006, usnesení NS ze dne 17. 10. 2007, sp. zn. 5 Tdo 974/2007, usnesení NS ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 8 Tdo 637/2015.

2. HISTORIE

Trest, jakožto sankce trestního práva, je spjat se všemi formami společnosti už od jejich vzniku, neboť bylo zapotřebí nastolit v daném společenství řád a pořádek. Již od prvopočátků lidských dějin byla hlavním trestem krevní msta vnímána jako adekvátní zadostiučinění založené na známém rčení oko za oko, zub za zub.

V průběhu staletí se koncepce chápání trestů měnila, avšak velmi pozvolně. Stále převažoval názor, že trest má plnit zejména funkci odplatnou a odstrašující, čemuž korespondovaly tresty fyzické, mrzačící či tresty smrti. V období středověku nabyl na významu institut ordálů, kdy obviněný se musel podrobit určité zkoušce a boží moc rozhodla o jeho vině, případně nevině.²²

K velkému převratu ve všech oblastech lidské činnosti došlo v průběhu 17. a 18. století s nástupem osvícenství. Toto intelektuální a filozofické hnutí upozadující víru a náboženství jako takové a stavící do popředí lidský rozum, logiku a humanismus, přineslo změnu v myšlení lidí a zapříčinilo, že osvícenští myslitelé začali kritizovat krutost a nelidskost dosavadních trestů. Naopak rozvinuli myšlenku diferenciací trestů, které by měly být adekvátní ke spáchaným zločinům, a to tak, aby i pro prosté lidi byly znatelné rozdíly mezi těžkými a méně závažnými zločiny a vyvarovali se páchaní těch nejtěžších. Prioritou se stala ochrana společnosti a jejích jednotlivců, která zcela vytlačila princip odplaty a krevní msty.

2.1 Vývoj ve světě

Průlomem se stalo dílo *O zločinech a trestech*, které poprvé vyšlo roku 1764 a jehož autorem byl Cesare Beccaria.²³ V této nadčasové práci se Beccaria vyhrnil proti krutému trestání a trestu smrti, které označil za tyranské a vyzdvihl myšlenku přiměřenosti trestu.

Vzrůstající kritika na stávající trestní systém a osvícenské názory volající po změnách vedly k postupnému opouštění trestu coby nástroje msty a důraz začal být kladen na zcela nový trestní systém, jehož dominantou se měl stát trest odnětí svobody.

²² Nejhojněji používanými byly ordály vody, ohně a souboje. Zkouška vodou spočívala v ponoření obviněného do vody. Pokud se osoba potopila, byla nevinná. Při zkoušce ohněm musel obviněný přejít po rozžhaveném uhlí, případně uchopit žhavé železo, aby prokázal svou nevinu. U ordálu souboje platilo, že vítěz má pravdu. Místně se provádění ordálů lišilo.

²³ C. Beccaria (1738 – 1794), italský šlechtic, filozof a ekonom, který se inspiroval dílem Ch. L. Montesquiea *O duchu zákonů* (1748).

Během několika desetiletí došlo k dalšímu progresu a v první polovině 19. století byly položeny základy podmíněného odsouzení, které jsou, zejména v anglosaských zemích, úzce spjaty s dějinami probace, a proto je vhodné nastínit i historii tohoto institutu. Za zakladatele probace v USA je považován bostonský obuvník John Augustus (1785 – 1859).²⁴ Ten od roku 1841 úspěšně přesvědčoval bostonské soudce, aby ukládali vybraným zločincům, za něž platil kauce, zkušební dobu, během které měli svým chováním dokázat, že není nutné, aby byl trest uložen, resp. vykonán. Během zkušební doby pak poskytoval zločincům zázemí a podporu pro vedení slušného a řádného života, spočívající v práci, finanční pomoci, jakož i pomoci jejich rodinám. Soudu následně předkládal zprávu o jejich chování a situaci.²⁵ „Zde je potřeba uvést, že co začalo jako podivný vrtoch postaršího obuvníka a zapřísáblého abstinenta, přineslo během jeho života na 2000 úspěšných intervencí, všeobecné prosazení termínu probace a postupné zavádění zákonů zahrnující probaci do běžné praxe soudů a placených pracovníků“.²⁶ V návaznosti na Augustovy aktivity byl v roce 1878 přijat ve státě Massachusetts první probační zákon.

Vývoj v Evropě, ovlivněný angloamerickou probací, vyústil v rozšíření dvou typů podmíněného odsouzení, které se od výše zmíněného anglosaského lišily tím, že trest se ukládal, ale jeho výkon se odložil (u anglosaského typu nebyl výrok o trestu soudem vysloven a trest nebyl uložen).

Prvním evropským typem byl francouzsko-belgický, tzv. sursis, jenž byl založen na odložení výkonu trestu, ale absentoval zde prvek dozoru. Pokud se odsouzený ve zkušební době osvědčil, hledělo se na něj, jako by nikdy odsouzen nebyl, za podmínky, že soud podmíněně odložil výkon všech trestů.²⁷ Tento typ zavedla do roku 1918 téměř většina evropských států.

U druhého typu, tzv. severského, se výkon uloženého trestu odložil, a jestliže se zločinec osvědčil, trest vykonán nebyl, ale oproti francouzsko-belgickému typu zde chybí

²⁴ ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 18.

²⁵ VÁLKOVÁ, H.; KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 273.

²⁶ ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 19.

²⁷ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 99 (část III. Tresty a ochranná opatření).

rehabilitační účinek, neboť v případě osvědčení se vznikla fikce, že podmíněně odložený trest byl vykonán.²⁸

Jak je již výše uvedeno, institut podmíněného odsouzení v Evropě byl ochuzen o prvek jakékoli kontroly či dozoru. S postupným zánikem chápání trestu jako odplaty se začaly pozvolna objevovat prvky probace, které měly zajistit výchovné působení na odsouzeného a kontrolu jeho života. Ne všude ovšem vývoj dospěl do stádia přeměny podmíněného odsouzení na probaci, a tak podle stupně dosaženého vývoje můžeme rozlišovat tři skupiny právních úprav tohoto institutu:²⁹

1. Podmíněné odsouzení v původní formě sursis.
2. Podmíněné odsouzení s nápravným obsahem zahrnující různé povinnosti a omezení, ale bez dozoru.
3. Podmíněné odsouzení s probací v různých formách.³⁰

2.2 Vývoj v českých zemích od roku 1918

Se vznikem samostatné Československé republiky v roce 1918 bylo třeba vyřešit otázku, jaké právo bude na území nově vzniklého státu platit. Odpověď poskytl první zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, známější pod názvem recepční norma (recepční zákon), jehož původní text vytvořil JUDr. Alois Rašín, a kterým bylo stanoveno, že dosavadní právní předpisy zůstávají v platnosti.³¹ Na základě tohoto zákona ČSR recipovala v oblasti trestního práva „Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích“ z roku 1852, který platil pro české země, naopak na Slovensku v Podkarpatské Rusi zůstal v platnosti uherský trestní zákon z roku 1878 a zákon o přestupcích z roku 1879.³²

²⁸ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 99 (část III. Tresty a ochranná opatření).

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 330.

³⁰ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 100 (část III. Tresty a ochranná opatření).

³¹ Čl. 2. zákona č. 11/1918, ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého: „Všecky dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“

³² VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 36.

Podmíněné odsouzení bylo na území Československa zavedeno zákonem č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění, a to podle francouzského typu. Na Slovensku byl tento institut znám již přes 10 let, neboť uherský trestní zákon, který zde platil, jej upravoval od roku 1908. Naopak v českých zemích stejný účel plnilo právo milosti.³³ Úprava výše zmíněného zákona byla na svou dobu velmi pokroková a stanovila, že soud může odložit výkon trestu peněžitého a trestu na svobodě, který nepřesahuje dobu jednoho roku, pokud má z podstatných důvodů za to, že odsouzená osoba povede řádný život a že výkon trestu není nutný. Pokud se takto odsouzený viník osvědčil, hledělo se na něj, jako by nebyl nikdy odsouzen. Neodkládal se pouze výkon trestu, ale také tresty vedlejší, nejrůznější opatření a právní následky spojené s odsouzením osoby. Podmíněné odsouzení bylo vyloučeno dle ustanovení § 2 tohoto zákona, pokud byl viník v minulosti odsouzen pro zločin na více než tři měsíce nebo pro čin, který spáchal z nízké a nečestné pohnutky.³⁴ Rovněž u některých trestných činů bylo uložení podmíněného odsouzení vyloučeno zcela (např. většina činů spáchaných dle zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky). Zkušební dobu mohl soud stanovit v délce jeden až tři roky, případně dva až pět let, v závislosti na druhu trestu a jeho délce. „*Pokrokovými byly široké možnosti usměrňovat v průběhu zkušební doby chování podmíněně odsouzeného. Odsouzený byl jednak povinen dodržovat povinnosti stanovené zákonem (povinnost nespáchat další trestný čin, zákaz oddávat se nezřízenému pití nebo bráctví, zabálčivému nebo nemravnému životu), jednak mu mohla být uložena různá omezení a závazky (omezení týkající se místa pobytu a způsobu života, povinnost nahradit škodu a dát zadostiučinění).*“³⁵ V případě, že ve zkušební době nevedl odsouzený řádný život a neplnil povinnosti stanovené jak zákonem, tak rozsudkem, soud povinně nařídil výkon trestu v souladu s ustanovením § 6 daného zákona.

V roce 1931 vstoupil v účinnost zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, na základě kterého bylo možné uložit trest podmíněného odsouzení i mladistvým³⁶, avšak s určitými rozdíly. Dle ustanovení § 7 zákona č. 48/1931 Sb. bylo možné vyslovit podmíněné odsouzení, i když byl uložen trest delší než jeden rok, ale zároveň ne delší než tři

³³ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření.* 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 101 (část III. Tresty a ochranná opatření).

³⁴ Zde se řadily zejména trestné činy majetkové a činy spáchané ze ziskuchtivosti. Pokud od potrestání uplynulo 10, resp. 5 let v případě přečinů a přestupků, uložení podmíněného odsouzení nic nebránilo.

³⁵ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření.* 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 102 (část III. Tresty a ochranná opatření).

³⁶ Osoby, které dovršily 14 let, ale nedosáhly 18. roku jejich věku. Osoby mladší 14 let byly označeny zákonem jako nedospělé a nebyly trestně odpovědné.

roky. Uložení tohoto institutu nebránila recidiva mladistvého, a pokud nebyla současně s trestem uložena ochranná výchova, musel být mladistvý pod ochranným dozorem (s výjimkou činů nepatrného významu za podmínky, že je dozor obstarán jinak). Významným rozdílem oproti zákonu č. 562/1919 Sb. je pravomoc soudu ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i přesto, že se mladistvý neosvědčil, ale je zde důvodná naděje na jeho polepšení díky dosavadní řádné výchově mladistvého. Soud mohl zároveň rozhodnout o prodloužení zkušební doby, maximálně o dvě léta, a jestliže tak neučinil dosud, nařídit také ochranný dozor nebo výchovu.

Za II. světové války, v období Protektorátu Čechy a Morava, bylo zavedeno německé trestní právo a československá zákonnost včetně jakýchkoliv snah o unifikaci trestního práva byla úplně zničena.³⁷ Trest podmíněného odsouzení tak setrval až do roku 1950 beze změny.

V tomto roce v rámci tzv. právníké dvouletky Národní shromáždění schválilo mj. zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon a zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád, které nahradily rakouský a uherský trestní zákon, předpisy tvořící do této doby základ trestního práva na území Československa. Nově přijaté zákony plně odrážely myšlenky vládnoucí komunistické moci v zemi, neboť stanovovaly ochranu lidově demokratické republiky, její socialistické výstavby a zájmů pracujícího lidu. Podmíněné odsouzení bylo upraveno v trestním zákoně, který zrušil jednak zákon č. 562/1919, tak také zákon č. 48/1931. Podmíněně odložit bylo možné dle ustanovení § 24 a následujícího trestního zákona trest odnětí svobody nepřesahující jeden rok, přičemž soud mohl vyslovit odložení také pro vedlejší peněžitý trest, vyhoštění, zákaz činnosti nebo zákaz pobytu. Jeho uložení bylo vyloučeno, pokud by se přičilo obecnému zájmu, nebo pokud tak bylo stanoveno u jednotlivých trestných činů ve zvláštní části zákona.³⁸ Soud při podmíněném odsouzení stanovil také zkušební dobu v délce jeden až tři roky a mohl odsouzenému uložit přiměřená omezení, ovšem jejich obsah byl poněkud vágní, neboť měly směřovat k vedení „řádného života pracujícího člověka“ bez konkrétní specifikace.

V letech 1956 – 1957 proběhla částečná reforma trestního práva hmotného, konkrétně zákon č. 63/1956 Sb. novelizoval dosavadní trestní zákon. Z pohledu podmíněného odsouzení se změna dotkla možnosti jeho uložení (nově i za trest odnětí svobody nepřesahující dvě léta), prodloužení zkušební doby na dvě až pět let v závislosti na

³⁷ VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 41.

³⁸ SOLNAŘ, V; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 102 (část III. Tresty a ochranná opatření).

délce trestu odnětí svobody, jehož výkon byl odložen a především byla vypuštěna ustanovení vylučující podmíněné odsouzení z důvodu obecného zájmu včetně ustanovení ve zvláštní části nepřipouštějící jeho uložení u jednotlivých trestných činů.³⁹ Stále však úprava nezahrnovala institut dozoru nad podmíněně odsouzeným, což byl její velký nedostatek.

Přijetí nové ústavy v roce 1960 s sebou přineslo nejen změnu názvu státu, který se nově nazýval Československá socialistická republika, ale také zahájení kodifikačních prací, které v oblasti trestního práva vyústily v nový trestní zákon č. 140/1961 Sb.⁴⁰ Co se týká podmíněného odsouzení, tak nová právní úprava v porovnání s trestním zákonem z 50. let přílišné změny nezakotvila. Soud dle ustanovení § 58 a následujícího trestního zákona z roku 1961 odložil výkon pouze trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta, pokud vzhledem k osobě pachatele (s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu, prostředí, ve kterém žije a pracuje, k okolnostem případu) má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i při absenci jeho výkonu. Zkušební doba se stanovovala v rozmezí jeden až pět let a po tuto dobu mohly být odsouzenému stanoveny přiměřené povinnosti a opatření směřující k vedení řádného života pracujícího člověka. Novinkou bylo uzákonění participace společenských organizací, které mohly nabídnout soudu záruku za nápravu osoby odsouzeného. Pokud soud tuto záruku akceptoval a zároveň nabyl přesvědčení, že účelu trestu bude u daného jedince dosaženo i bez jeho výkonu, mohl přistoupit k podmíněnému odložení výkonu trestu. V praxi však tento nový prvek nenaplnil očekávání a působil jen formálně.

Z následných novel, jež se dotkly podmíněného odsouzení, stojí za zmínku ta, která byla provedena zákonem č. 56/1965 Sb. Tato novela ve svém článku 1, bodě 8 změnila znění ustanovení § 58 trestního zákona, a to tak, že slovní spojení „podmíněně odloží“ nahradila slovy „může podmíněně odložit“, čímž odstranila povinnost soudu za splnění zákonných podmínek podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody a ponechala na jeho úvaze, zdali tak učiní či nikoli.

Další změny podmíněného odsouzení nastaly až po roce 1989 v návaznosti na pád komunismu a změnu společenského a politického uspořádání. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se měnil a doplňoval trestní zákon z roku 1961, zrušil účast společenských organizací poskytujících záruku za nápravu podmíněně odsouzeného a nově zavedl, že záruku může soud

³⁹ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 102 (část III. Tresty a ochranná opatření).

⁴⁰ VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 51.

přijmout od jakékoliv osoby, pokud vzhledem k jejímu výchovnému vlivu má důvodně za to, že bude účelu trestu dosaženo i bez jeho výkonu.

Stále chybějící prvek dozoru byl do české právní úpravy zaveden novelou č. 253/1997 Sb., která zavedla institut probace, a to ve formě tradičního podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody doplněné dohledem a zároveň ve formě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem.⁴¹ Podmínky uložení podmíněného odsouzení s dohledem a délka zkušební doby byly shodné s prostým podmíněným odsouzením. Rozdíl tkvěl v tom, že bylo možné odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, nikoli dvě jako v případě podmíněného odsouzení bez dohledu. Současně byl uzákoněn demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností, který odstranil jejich obsahovou neurčitost (např. zdržet se hazardních her, sázek, návštěv nevhodného prostředí, styku s určitými osobami, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, léčení závislosti na návykových látkách, které nebylo ochranným léčením podle tehdejšího trestního zákona, aj.).

Problémem při vykonávání dozoru nad podmíněně odsouzenými byla neexistence profesionální instituce, která by měla tuto činnost na starosti. Až v roce 1999 předložil tehdejší ministr spravedlnosti Otakar Motejl návrh nového zákona o probační a mediační službě,⁴² který byl o rok později schválen oběma komorami Parlamentu ČR a k 1.1.2001 nabyl účinnosti jakožto zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Se zřízením Probační a mediační služby byly položeny důležité základy pro cíle tehdejší justice – snižovat počet vězňů, účinně předcházet kriminalitě a zároveň eliminovat rizika jejího opakování a působit na pachatele tak, aby napravit vzniklou škodu a v budoucnu vedl poctivý život.⁴³

Podstatné změny byly uzákoněny novelou č. 265/2001 Sb., známou pod označením „velká novela“, která se dotkla jak trestního zákona, tak trestního řádu. V souvislosti s podmíněným odsouzením došlo ke změně ustanovení § 60 odst. 1 trestního zákona spočívající nově v možnosti soudu ponechat výjimečně s ohledem na okolnosti případu a osobu odsouzeného podmíněné odsouzení v platnosti, i přes to, že odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu a zároveň buď stanovit nad ním dohled, přiměřeně prodloužit zkušební dobu (ne více než o dva roky) nebo stanovit dosud neuložená přiměřená omezení či

⁴¹ SOLNARĚ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 103 (část III. Tresty a ochranná opatření).

⁴² ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace : možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 13.

⁴³ Ibid.

povinnosti směřující k vedení řádného života odsouzeným. Z ustanovení § 58 odst. 1 bylo vypuštěno písm. b), tj. přijetí záruky za nápravu pachatele, ovšem obsahově bylo nahrazeno ustanovením § 6 trestního řádu, které umožnilo zájmovým sdružením občanů nabídnout převzetí záruky mj. za převýchovu odsouzeného, u něhož bylo podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem, kterému byl uložen trest odnětí svobody, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu a u podmíněně odsouzeného k trestu odnětí svobody s dohledem. Prostor pro četnější ukládání nejen podmíněného odsouzení, ale i dalších alternativních trestů byl otevřen změnou ustanovení § 39 odst. 2 trestního zákona. Nově měl být trest odnětí svobody ukládán za trestné činy s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující tři roky jen za podmínky, že by uložení jiného trestu vzhledem k osobě pachatele nevedlo k dosažení účelu trestu. V původním znění byla horní hranice trestní sazby v maximální výši jednoho roku, což moc prostoru pro uložení alternativních trestů neumožňovalo.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, přestal být účinný ke dni 31.12.2009, neboť 1.1.2010 nabyl účinnosti současný trestní zákoník a historie institutu podmíněného odsouzení tak byla pro tento okamžik naplněna.

3. UKLÁDÁNÍ PODMÍNĚNÉHO ODSOUZENÍ

Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody neboli podmíněné odsouzení je v posledních letech nejčastěji ukládanou alternativou nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale zároveň představuje i nejfrekventovaněji ukládaný druh trestu obecně.⁴⁴

3.1 Zákonné podmínky ukládání

Současná právní úprava podmíněného odsouzení je stanovena v ustanovení § 81 a násl. TZ. Dle ustanovení § 81 odst. 1 TZ může soud podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody, který nepřevyšuje tři léta, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu. Podstatou tedy je, že soud pravomocně zjistil skutek, kvalifikoval jej jako trestný čin, uznal pachatele vinným z jeho spáchání a uložil mu za něj trest odnětí svobody, jehož výkon však není ihned realizován a v závislosti na pachatelově chování ve zkušební době k výkonu ve věznici ani dojít nemusí.⁴⁵

Podmíněně odložen může být jen výkon trestu odnětí svobody, který soud uložil maximálně ve výši 3 roky, tj. rozhodující je výměra trestu stanovená soudem v konkrétním rozhodnutí. Nepodstatné je, za jaký trestný čin je trest ukládán, zdali za přečin nebo zločin, rovněž není rozhodující rozmezí trestní sazby vztahující se ke konkrétní skutkové podstatě.⁴⁶ Z těchto důvodů je možné podmíněné odsouzení použít i tehdy, když soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, pokud má za to, že je možné dosáhnout nápravy pachatele, který spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, který si, a to ani z nedbalosti, nepřivodil vlivem návykové látky, i trestem kratšího trvání dle ustanovení § 40 odst. 2 TZ. Současně s trestem však soud musí uložit i ochranné léčení. I v případě mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle ustanovení § 58 TZ není aplikace podmíněného odsouzení vyloučena. Podstatou tohoto institutu je, že soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby stanovené TZ, pokud má vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům pachatele za to, že by použití zákonné trestní sazby bylo nepřiměřeně přísné a lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání, případně pokud se odsuzuje pachatel, který napomohl zabránit trestnému činu, jenž

⁴⁴ Podrobněji v kapitole 8. Statistické údaje o podmíněném odsouzení.

⁴⁵ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011. s. 277.

⁴⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 405.

jiný připravoval nebo se o něj pokusil, jestliže vzhledem k daným okolnostem může být nápravy pachatele dosaženo i trestem kratšího trvání. V těchto případech jsou ustanovením § 58 odst. 3 TZ stanoveny hranice, pod kterými nelze trest odnětí svobody uložit. S ohledem na tato omezení není tedy možné podmíněné odsouzení uložit za ty trestné činy, u kterých zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí alespoň 12 let, protože dle ustanovení § 58 odst. 3 písm. a) TZ nelze v těchto případech trest snížit pod pět let. Netýká se to ovšem případů uvedených v ustanoveních § 58 odst. 4, 5 a 6 a § 40 odst. 2 TZ.

Pokud soud ukládá pachateli trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu, činí tak buď rozsudkem, nebo trestním příkazem. Ten vydává samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán, přičemž pachateli může být trestním příkazem uložen pouze trest odnětí svobody ve výměře do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu dle ustanovení § 314e odst. 2 písm. a) TŘ, ale nesmí se jednat o případy, ve kterých je vydání trestního příkazu vyloučeno (ust. § 314e odst. 6 TŘ). Samosoudci mají sklony vyřizovat věci trestním příkazem co nejrychleji, a z tohoto důvodu se často uchylují právě k ukládání podmíněného odsouzení, neboť uložení jiných druhů trestů, například obecně prospěšných prací, je spojeno s vyžádáním si zprávy probačního úředníka, tedy s dalšími, pro samosoudce komplikovanými kroky.⁴⁷

Pokud je pachatel podmíněně odsouzen a současně je mu uložen i další trest, případně tresty, odklad se týká jen výkonu trestu odnětí svobody, nikoli výkonů ostatních trestů dle ustanovení § 81 odst. 2 TZ, protože se vychází ze skutečnosti, že pachateli není podmíněným odsouzením odňata osobní svoboda, a proto mu nic nebrání ve výkonu ostatních trestů.⁴⁸

Trestní zákoník, konkrétně ustanovení § 53 odst. 1, vylučuje uložení podmíněného odsouzení vedle trestu domácího vězení a obecně prospěšných prací. Ostatní případy neslučitelnosti můžeme nalézt v ustanoveních TZ, kterými se vymezují podmínky pro uložení nebo výkon některých druhů trestů. Například pomocí argumentu *a maiori ad minus* lze dovodit, že dle ustanovení § 78 odst. 1 TZ nelze uložit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody kratšího než dva roky, tudíž ani

⁴⁷ ŠČERBA, F. Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue* 6/2013. s. 138.

⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1019.

vedle podmíněného odsouzení.⁴⁹ Ostatní druhy trestu lze spolu s podmíněným odsouzením uložit, včetně vyhoštění, protože dohledu nad řádným vedením života a chováním odsouzeného lze dosáhnout na základě mezinárodních smluv, kupříkladu Evropské úmluvy o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachatelů,⁵⁰ dle které může jakýkoli členský stát Rady Evropy požádat o pomoc potřebnou pro společenskou rehabilitaci pachatelů, a to dle čl. 1 této úmluvy ve formě dohledu zaměřeného na ulehčení dobrého chování a opětovného přizpůsobení se pachatelů životu ve společnosti a na sledování jejich chování, přičemž, pokud to bude vyžadovat konkrétní případ, může jim být uložen trest nebo vykonán trest již uložený. Současné uložení trestu vyhoštění a podmíněného odsouzení nebude na místě v případech, u kterých panují pochybnosti o smyslu a účelu jejich kumulativního uložení.⁵¹ Pokud byl trest vyhoštění uložen vedle podmíněného odsouzení, vykoná se ihned po právní moci rozsudku, přičemž je nutné zajistit, aby byl nad odsouzeným ve státě, v němž má trvalý pobyt, vykonáván dohled a kontrolován způsob jeho života i jeho chování, což může být problematické v případech, pokud pachatel pochází ze země, která není členem Evropské unie, resp. Rady Evropy. S takovými zeměmi probíhá mezinárodní justiční spolupráce v rámci mnohostranných úmluv OSN, případně na základě bilaterálních smluv, ale pokud žádný takovýto dokument mezi Českou republikou a daným státem sjednán není, je možné postupovat i bezesmluvního základu při zaručení vzájemnosti, diskutabilní je ovšem efektivita výkonu dohledu nad životem podmíněně odsouzeného, jestliže nejsou mezi státy exaktně vymezeny podmínky. Touto agendou se v praxi na našem území zabývá Mezinárodní odbor trestní Ministerstva spravedlnosti, který plní úlohu ústředního orgánu státu pro justiční spolupráci ve věcech trestních. Pokud by však obecně trestní zákoník znemožňoval uložit podmíněné odsouzení vedle trestu vyhoštění, bylo by nutné u cizích státních příslušníků ukládat nepodmíněné tresty odnětí svobody, což by způsobilo nerovné postavení s pachatelem, který má české státní občanství.⁵²

Před tím, než soud rozhodne o podmíněném odsouzení, musí pečlivě zkoumat, zdali k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba výkonu trestu odnětí svobody, přičemž ustanovení § 81 odst. 1 TZ vymezuje hlediska, která soudy při jejich úvahách usměrňují a která se týkají jak osoby pachatele, jeho poměrů, jeho dosavadního života

⁴⁹ PÚRY, F. Některé změny u ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue* 1/2010. s. 1.

⁵⁰ Vyhlášena pod č. 75/2002 Sb. m. s.

⁵¹ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 8 Tdo 135/2009, ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 730.

⁵² Srov. příměreně nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97.

a prostředí, ve kterém žije a pracuje, tak také okolností daného případu. První hledisko převažuje při zkoumání vyhlídek na dosažení cílů individuální prevence, druhé souvisí s prevencí generální. „Obě hlediska je ovšem nutno hodnotit ve vzájemné souvislosti a žádné z nich nelze pominout nebo hodnotit na úkor druhého.“⁵³ Není možné, aby soud pouze generální prevencí odůvodnil uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, neboť i trest podmíněně odložený plní požadavek generální prevence, pokud je správně uložen a odůvodněn.⁵⁴ Soud nesmí opominout ani všechna ostatní hlediska pro ukládání trestů vyjádřená v ustanovení § 39 TZ.

Posuzováním osoby pachatele se rozumí posouzení veškerých znaků, které pachatele charakterizují a které utváří jeho osobnost, tj. negativní i pozitivní stránky jeho povahového založení, jeho vlastnosti, sklony i zájmy. Jednotlivé segmenty nelze vnímat odděleně a ani je přeceňovat, naopak je žádoucí je propojovat, přičemž důležitou vypovídající hodnotu má dosavadní způsob života pachatele. Z něj lze dovodit postavení pachatele ve společnosti, jeho ztíženou nebo naopak snadnější resocializaci, také jeho vztah k rodině, k práci, k blízkému sociálnímu okolí. Dle Augustinové⁵⁵ dosavadní způsob života pachatele nemusí být vždy v souladu s obecně vnímanými pravidly řádného života, s čímž souvisí i fakt, že podmíněně odsouzení nemusí být uloženo jen pachatelům bez trestní minulosti, ani předchozí odsouzení pro jiný trestný čin nevylučuje užití tohoto institutu. Je však nutné zhodnotit dřívější způsob života pachatele v jeho celistvosti a opakování trestné činnosti vyvážit jinými zvláštního zřetele hodnými okolnostmi případu. Při klasifikaci recidivy pachatele z hlediska jeho nápravy a vedení řádného života v budoucnu musí soud přihlídnout také k povaze předchozí trestné činnosti, k odstupu doby od posledního odsouzení, k celkovému způsobu jeho života a k pohnutce jeho dalšího trestného činu, aby mohl vyvodit správný závěr, což judikoval ve svém rozhodnutí Krajský soud v Hradci Králové.⁵⁶ Uložení podmíněného odsouzení u pachatele, který se dopustil trestné činnosti krátce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za obdobnou trestnou činnost, nevyloučil ani Nejvyšší soud SSR, který ve svém rozsudku⁵⁷ vyjádřil názor, že i přes recidivu pachatele lze působením na něj dosáhnout toho, aby vedl řádný život a uložit mu tak trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu.

⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1015.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24. 8. 1960, sp. zn. 6 Tz 19/60.

⁵⁵ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 615.

⁵⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 4. 1965, sp. zn. 1 To 96/65.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 14. 10. 1988, sp. zn. 8 Tz 79/88.

Dosavadní život pachatele je nutné zkoumat v přiměřeně dlouhé době před spácháním trestného činu, protože hodnocení doby bezprostředně předcházející trestnému činu by nemuselo být relevantní v souvislosti s posouzením, zdali pachatel povede v budoucnu řádný život i bez přímého výkonu trestu odnětí svobody a zároveň ani doba velmi vzdálená od posuzovaného případu není vhodná pro vyvozování závěrů. Soud v této souvislosti vyzdvihne především ty skutečnosti, které souvisejí se spácháním trestného činu, a které by mohly poukazovat na opakování trestné činnosti i v budoucnu. Kupříkladu dosavadní bezúhonnost pachatele nepostačuje k závěru o možnosti podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody, pokud se jinak jedná o člověka, který pravidelně narušuje občanské soužití, neplní své povinnosti vůči rodině, zaměstnavateli a spáchaný trestný čin je jen vygradováním jeho špatného žití.⁵⁸

Dalšími zákonnými hledisky, která soud posuzuje, jsou poměry pachatele a prostředí, ve kterém žije a pracuje, neboť ty mohly, ale nemusely, mít vliv na spáchanou trestnou činnost, ovšem bez jakýchkoliv pochybností mají vliv na možnost pachatelovy nápravy a na jeho budoucí řádný život. Při podmíněném odsouzení nedochází k zpřetrhání rodinných, sociálních a pracovních vazeb, proto musí být brán zřetel na povahu prostředí a míru jeho vlivu na pachatele, stejně tak na osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry, které mohou ovlivnit účinnost případných dalších uložených trestů nespojených s výkonem odnětí svobody. Významnou úlohu zde hraje Probační a mediační služba, na kterou se soud před vydáním rozhodnutí ve věci může obrátit se žádostí o obstarání informací o osobě pachatele a jeho celkovém zázemí, protože je oprávněna tyto podklady v součinnosti s dalšími institucemi obstarat dle ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) ZPMS.

Skutečnosti, které nesouvisí s osobou pachatele, jeho poměry, prostředím, ve kterém žije a pracuje a s možnostmi jeho nápravy, jsou okolnosti případu. Jedná se o poznatky charakterizující spáchaný trestný čin, jeho závažnost, povahu, vliv na společnost a bývají vyjádřeny především způsobem spáchání činu, následky, mírou zavinění, motivem pachatele, prostředím a situací, za nichž k trestné činnosti došlo, odezvou veřejnosti na čin apod.⁵⁹

Žádná z výše popsaných okolností nesmí být hodnocena izolovaně, nýbrž v souvislosti se všemi ostatními definujícími jak samotný skutek, tak osobu pachatele. Pokud soud dospěje k závěru, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba výkon

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1016.

⁵⁹ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 615.

trestu odnětí svobody, musí vše zdůvodnit komplexním zhodnocením osoby pachatele, jeho života, prostředí i okolnostmi případu a nesmí se tento závěr dostat s danými skutečnostmi do logického rozporu.

3.2 Zkušební doba

Při podmíněném odsouzení stanoví soud dle ustanovení § 82 odst. 1 TZ zkušební dobu na jeden rok až pět let, přičemž tuto zákonnou výměru není možné překročit ani jedním směrem. Její stanovení je důsledkem podmíněného charakteru tohoto odsouzení⁶⁰ a slouží zejména k tomu, aby se zjistilo, zda je či není třeba nařídit výkon trestu odnětí svobody a zdali nastal u pachatele očekávaný výchovný účinek.

Zkušební doba začíná běžet v den právní moci rozsudku, přičemž ustanovení § 139 TZ týkající se počítání času se neuplatní, neboť s počátkem zkušební doby podmíněného odsouzení nespojuje trestní zákoník žádný účinek, jak judikoval ve svém usnesení⁶¹ Nejvyšší soud ČR. Stanovení zkušební doby je obligatorní součástí odsuzujícího rozsudku dle ustanovení § 122 odst. 1 TR, přičemž v jeho odůvodnění je nezbytné uvést, které skutečnosti vedly soud k její konkrétní délce. Pokud je tento alternativní druh trestu ukládán trestním příkazem, zákonné omezení se vztahuje výlučně na výměru trestu odnětí svobody, nikoli na rozmezí trvání zkušební doby.

Při vymezování délky zkušební doby bude soud přihlížet nejen k obecným zásadám pro ukládání trestů (ust. § 39 TZ), ale také k výměře trestu odnětí svobody, jehož výkon se odkládá, k účelu zkušební doby, případně k druhu uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností. Dle těchto kritérií by délka zkušební doby měla přibližně korespondovat s délkou uloženého trestu odnětí svobody, jehož výkon byl odložen. Nemělo by se tedy stávat příliš často, aby současně s uloženým trestem odnětí svobody vyměřeným v délce blízké třem letům soud stanovil krátkou zkušební dobu a naopak, zkušební doba by neměla být dlouhá, pokud byl uložen krátkodobý trest odnětí svobody. Pokud by se soud k tomuto kroku uchýlil, musí být odůvodněn specifickou mírou potřeby dohlížet na chování pachatele. Jako příklad lze uvést situaci, kdy recidivista spáchá méně závažný čin, za nějž mu

⁶⁰ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011. s. 281.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1501/2014.

byl vyměřen trest odnětí svobody do jednoho roku, jehož výkon soud odloží a současně stanoví zkušební dobu delší než jeden rok, a to právě s ohledem na osobu pachatele.⁶²

Jak vyplývá z výše uvedeného, trestní zákoník nevylučuje, aby byla zkušební doba kratší nebo stejně dlouhá jako trest odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen. Je však zapotřebí vycházet z podmínky, že zkušební doba nemůže být kratší než jeden rok, neboť jak spodní, tak horní hranice jejího trvání jsou fixně stanoveny. Pokud by tedy zkušební doba měla být kratší, respektive stejně dlouhá jako trest odnětí svobody, při současné právní úpravě by se jednalo o případy, ve kterých soud podmíněně odkládá výkon trestu odnětí svobody v délce dvanácti a více měsíců, přičemž z tohoto faktu lze vyvodit, že by se nejednalo o zcela bagatelní případy, ve kterých by pro nápravu chování odsouzeného postačovala kratší doba. Tento model by byl dle mého smysluplnější, pokud by zákonná úprava umožňovala, aby zkušební doba mohla být i nižší než jeden rok, tj. mohla by být soudem stanovena v rádech měsíců, případně týdnů. Uplatňovat by se mohl v případech, kdy soud trestá pachatele, který spáchal nedbalostní přečin, dosud vedl řádný život v tom nejširším slova smyslu a je zřejmé, že jeho chování, kterým se dopustil trestného činu, je ojedinělým excesem. Konkrétně mám na mysli nedbalostní trestné činy spáchané v dopravě, u kterých by kratší, potažmo stejně dlouhá zkušební doba jako je podmíněně odložený trest, mohla připadat v úvahu, neboť pachatelé mají často správně nastaveny své životní postoje, není zapotřebí je měnit či dohlížet na jejich chování po delší dobu. Vše by pochopitelně záleželo na okolnostech konkrétního případu a na daném pachateli, od čehož se také odvíjí aplikace tohoto modelu i na jiné trestné činy.

Poté, co výrok o trestu, kterým se ukládá podmíněně odsouzení, nabude právní moc, lze zkušební dobu a její délku měnit jen omezeně. Není možné ji zkrátit, jen prodloužit, a to pouze za podmínek stanovených v ustanovení § 83 odst. 1 písm. b) TZ, přičemž ani po tomto prodloužení nesmí celková délka zkušební doby přesáhnout pět let. Zároveň neexistují žádné důvody pro to, aby byl její běh stavěn nebo přerušen, případně aby byl posunut začátek jejího běhu. Přestože není možné zkušební dobu dodatečně zkrátit, je možné ji předčasně ukončit, a to buď v případě, kdy soud rozhodne o tom, že se trest odnětí svobody, jehož výkon byl odložen, vykoná, neboť pachatel k tomu zavedl příčinu anebo pokud byl pravomocný rozsudek zrušen mimořádným opravným prostředkem, případně v situaci, kdy soud, který ukládá souhrnný trest nebo společný trest, musí zrušit výrok o trestu předcházejícího rozsudku.

⁶² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 232.

Ustanovení § 82 odst. 4 TZ stanovuje pravidlo, kdy se doba, po kterou vedl podmíněně odsouzený ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, započítává do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odsouzení pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného nebo souhrnného trestu (postup dle ust. § 43 TZ) nebo společného trestu za pokračování v trestném činu (postup dle ust. § 45 TZ). Jedná se o situace popsané v předchozím odstavci, tedy pokud bylo původní rozhodnutí zrušeno cestou mimořádných opravných prostředků a následně bylo vydáno nové rozhodnutí, které nabylo právní moci a jímž byl pachatel opětovně podmíněně odsouzen, případně pokud soud uložil souhrnný nebo společný trest po nabytí právní moci prvního odsuzujícího rozsudku, kterým bylo uloženo podmíněné odsouzení, a znovu se uchýlil k aplikaci tohoto institutu.

3.3 Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

Jak již bylo výše opakovaně zmíněno, pachateli se výkon trestu odnětí svobody odkládá pod podmínkou vedení řádného života. O této podmínce lze hovořit jako o obligatorní, přičemž může být na základě rozhodnutí soudu doplněna o další fakultativní podmínky, které trestní zákoník označuje pojmem přiměřená omezení a přiměřené povinnosti.

Jejich uložení připouští ustanovení § 82 odst. 2 TZ, přičemž odkazuje na demonstrativní výčet těchto omezení a povinností uvedený v ustanovení § 48 odst. 4 TZ. Jedná se o určité zásahy do svobody jednání a rozhodování pachatele po dobu trvání zkušební doby. V případě omezení se může jednat o zákazy určitého chování (jinak řečeno o povinnost zdržet se nežádoucího chování) a v případě povinností o příkazy k pozitivnímu konání – tedy o povinnost něco aktivně vykonat.⁶³ Soud může pachateli zakázat jak konání obecně zakázané právním řádem nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci, tak konání obecně dovolené. Obdobně v případě příkazů lze uložit povinnost, kterou pachatel již má, ale také povinnost, ke které pachatel povinen není. Konkrétně se jedná zejména o omezení, resp. povinnost:

- a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
- b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- c) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákoníku,
- d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1023.

- e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,
- g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,
- j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo
- k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Vzhledem k neuzavřenému výčtu je možné uložit i další omezení nebo povinnosti, pokud to soud považuje za nutné, aby pachatel vedl ve zkušební době řádný život, ať už vedle nebo místo podmínek výslovně uvedených v zákoně, přičemž k tomuto názoru se přiklonil i Nejvyšší soud.⁶⁴ Může se jednat například o příkaz posílat děti do školy, příkaz splnit povinnost uloženou zdravotnickými předpisy a podrobit se povinnému léčení v případě pachatele trestného činu ohrožování pohlavní nemocí nebo o zákaz rušit noční klid aj.⁶⁵ Zároveň trestní zákoník nevylučuje, aby bylo témuž pachateli vedle sebe uloženo více přiměřených omezení či povinností, případně kombinace obou, pokud to okolnosti daného případu vyžadují.

Osobě pachatele musí být přiměřená omezení a přiměřené povinnosti vymezeny dostatečně určitě hned z několika důvodů. Jednak přesná formulace je nezbytná pro jasné vymezení hranic pachatelova přípustného chování během zkušební doby, také je požadavkem vykonatelnosti daných opatření a v neposlední řadě musí být zcela zřejmé, co má být soudem v součinnosti s probačním úředníkem kontrolováno. Přesné vymezení musí být součástí výroku rozsudku, kterým se pachateli výkon trestu odnětí svobody podmíněně odkládá, protože pouze výrok je po nabytí právní moci vykonatelný a navíc při absenci přesné formulace přiměřených opatření ve výroku by rozsudek nemohl být přezkoumán v řízení odvolacím, potažmo dovolacím.⁶⁶ Pokud by přiměřená omezení a přiměřené povinnosti byly formulovány zcela obecně a to tak, že by se pouze překrývaly s obecnou podmínkou vedení

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1032/2011.

⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 326.

⁶⁶ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011. s. 282.

řádného života ve zkušební době, jednalo by se dle Nejvyššího soudu⁶⁷ o situaci, kdy by tímto způsobem došlo pouze k duplicitnímu vyjádření podmínky vedení řádného života, což se vzhledem k neurčitosti přiměřených opatření jeví jako zcela nadbytečné.

Kromě určitosti je důležitým prvkem i přiměřenost. Opatření musí být přiměřená jejich zákonnému účelu, tedy musí zásadně směřovat k vedení řádného života, přičemž sledování jiného účelu je vyloučeno. Přiměřenost se vztahuje rovněž k povaze podmíněného odsouzení. Nejsou přípustná taková opatření, která by odporovala podstatě tohoto institutu, tedy životu pachatele na svobodě. Také nelze nahrazovat přiměřeným omezením nebo přiměřenou povinností obsah jiného druhu trestu ani dohled.⁶⁸ Požadavek přiměřenosti se uplatní i ve vztahu k trestnému činu, kterým byl pachatel uznán vinným. Nepřiměřenými by byla ta opatření, která by neměla nic společného se spáchaným trestným činem, bez ohledu na fakt, že by mohla přispět k nápravě pachatele, nebo by svou závažností byla neúměrná povaze trestného činu, možnostem nápravy či osobním poměrům pachatele.⁶⁹

Daná opatření lze uložit na celou zkušební dobu, případně jen na její část. Trvání přiměřených omezení a přiměřených povinností je vymezeno v rozsudku, pokud však časové ohraničení zde uvedeno není, vztahují se na celou zkušební dobu, ledaže by přímo z povahy konkrétního opatření vyplýval opak. Na období po uplynutí zkušební doby se přiměřená omezení a přiměřené povinnosti vztahovat nesmí.

3.3.1 Náhrada újmy, vydání bezdůvodného obohacení

Soud zpravidla podmíněně odsouzenému v souladu s ustanovením § 82 odst. 2 TZ ukládá, kromě přiměřených omezení a přiměřených opatření, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, případně aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Odčinění nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení bylo zavedeno až novelou účinnou od 1.7.2011, provedenou zákonem č. 181/2011 Sb., do té doby mohlo být rozhodováno pouze o náhradě škody, tj. újmy na majetku. Při ukládání této povinnosti je pro soud irelevantní, zdali poškozený svůj nárok k náhradě škody uplatnil či nikoli.⁷⁰

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 6 Tdo 659/2013.

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1024.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 406.

Již z předchozího odstavce je zřejmé, že je nezbytné odlišovat škodu a nemajetkovou újmu. Škoda představuje jakoukoli ztrátu na majetku, přičemž zahrnuje jak skutečnou škodu (*damnum emergens*), čímž rozumíme výši, o kterou se hodnota majetku snížila, tak i ušlý zisk (*lucrum cessans*), tedy výši, o kterou se hodnota majetku nezvýšila, ačkoliv se to očekávalo. Oproti tomu nemajetková újma je typem újmy, která se nevztahuje na ztrátu na majetkových hodnotách, ale pokrývá nepříznivý dopad škodné události do hodnot nemajetkových. „*Projevuje se ve stěží definovatelné sféře vnímání obtíží, nepohodlí, stresu, obav a jiných nežádoucích účinků spojených se zásahem do základních lidských hodnot.*“⁷¹ V případě bezdůvodného obohacení nedochází k zásahu do majetkové či nemajetkové sféry osob, a tedy ke vzniku škody, resp. újmy, ale k obohacení se bez spravedlivého důvodu na úkor jiného.

I přesto, že trestní zákoník v příslušném ustanovení říká, že by měl soud uložit zpravidla tuto povinnost, její nevyslovení (samozřejmě za předpokladu, že trestným činem byla nějaká škoda způsobena, resp. bylo získáno bezdůvodné obohacení) by mělo být výjimečné ze zvláštních důvodů, které musí být v odůvodnění rozsudku uvedeny (např. uhrazení škody či odčinění nemajetkové škody před rozhodnutím soudu nebo výslovné vzdání se nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení poškozeným).⁷²

K tomu, aby soud mohl pachateli uložit povinnost nahradit škodu, je vyžadována příčinná souvislost mezi vznikem škody a spáchaným skutkem, z něž byl uznán vinným. Vzhledem k tomu, že trestní právo nemá zvláštní úpravu pojmu „škoda“, chápe se obdobně jako v odvětvích soukromého práva, zejména práva občanského a obchodního. Jak je již výše uvedeno, jedná se o újmu na majetku poškozeného, která by měla být primárně napravena uvedením v předchozí stav, a pokud naturální restituce není možná, nahrazuje se škoda v penězích.

Nemajetková újma je újma na jiných než majetkových právech člověka. Může vzniknout zejména v souvislosti s trestnými činy, jejichž znakem není škoda na majetku, ale újma na jiných právech, jako je tomu v případě trestných činů pomluvy, křivého obvinění, poškození cizích práv atd.⁷³ Odčinění této újmy je možné zásadně jen v penězích, a to ve formě přiměřeného zadostiučinění. Objektivní určení její výše není tak snadné, jako

⁷¹ VOJTEK, P.; PÚRY, F. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. Soudní rozhledy 11-12/2017. s. 346.

⁷² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1026.

⁷³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1027.

v případě stanovení škody, kterou lze zpravidla přesně vyčíslit. Při rozhodování o výši nemateriální újmy se musí soud vypořádat s její individuální povahou, přičemž musí vzít v potaz subjektivní vnímání následků trestného činu poškozeným.⁷⁴ Dle názoru Ústavního soudu⁷⁵ je prvotním významem institutu nemajetkové újmy funkce satisfakční, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti daného případu, optimálně a účinně vyvážit a zmírnit negativní následek zásahu do nemajetkových práv, přičemž nelze ani zcela přesně kvantifikovat její výši, ale pouze poskytnout satisfakci. Mělo by tedy být přihlédnuto zejména k povaze a závažnosti trestné činnosti, osobním, rodinným a majetkovým poměrům jak pachatele, tak poškozené osoby, k následkům trestného činu na zdravotní stav poškozeného, jeho vývoj, stejně jako k chování pachatele v době po spáchání trestného činu.

Bezdůvodné obohacení je čistě soukromoprávní institut, jehož úpravu obsahuje ustanovení § 2991 a následujícího občanského zákoníku. Ta říká, že bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám. Neexistuje speciální skutková podstata bezdůvodného obohacení získaného v důsledku trestné činnosti, což je dle Pelce⁷⁶ nedostatek nedávné kodifikace soukromého práva, neboť ke vzniku takového bezdůvodného obohacení dochází ve skutečnosti poměrně často. Pachatel, který se trestným činem obohatil na úkor jiného, je dle díky občanského zákoníku nepoctivým příjemcem, protože nelze si u něj představit jednání *bona fide*, a ten je povinen vydat vše, co nabyl v době, kdy obohacení získal, včetně plodů, užitků a rovněž nahradit užitek, který by poškozený, dle občanskoprávní terminologie ochuzený, byl získal. Jestliže vydání prospěchu možné není, zvláště pokud obohacení mělo podobu výkonů, poskytuje se peněžitá náhrada.

Rozsah povinnosti nahradit škodu, nemajetkovou újmu, případně vydat bezdůvodné obohacení je limitován výší, v jaké je pachatel povinen učinit tyto kroky dle příslušných mimotrestních právních předpisů.⁷⁷ Výrok rozsudku, kterým se tyto povinnosti ukládají, nemusí obsahovat výši náhrady škody, nemajetkové újmy, bezdůvodného obohacení ani

⁷⁴ JELÍNEK, J.; GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 72.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

⁷⁶ JELÍNEK, J.; GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. s. 83.

⁷⁷ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 621.

osobu poškozeného.⁷⁸ Naopak povinnou součástí předmětného výroku rozsudku je určení, že podmíněně odsouzený nahradí škodu, odčiní nemajetkovou újmu či vydá bezdůvodné obohacení podle svých sil, tedy v době a ve výši, v jaké to dovolí jeho osobní, majetkové, zdravotní a výdělkové poměry, zvláště pak bere soud v potaz, zdali je zaměstnán, případně proč tomu tak není a zda se zajímá o zaměstnání, pobírá sociální dávky, má vyživovací povinnost a v jaké výši, zda je na jeho majetek nebo příjmy veden výkon rozhodnutí k uspokojení dřívějších pohledávek atd.⁷⁹

Ke splnění povinnosti nahradit škodu, odčinit nemajetkovou újmu a vydat bezdůvodné obohacení může být soudem určena celá zkušební doba, případně kratší časový úsek. Pokud kratší lhůta určena není, může podmíněně odsouzený takto uloženou povinnost splnit kdykoliv v průběhu trvání zkušební doby, bez ohledu na fakt, že ji mohl splnit dříve, než jak učinil.

Je třeba také upozornit na rozdílnost výroků vztahujících se k náhradě újmy uložených podle ustanovení § 82 odst. 2 věta za středníkem TZ a § 228, resp. 229 TŘ, i když uložení povinnosti k náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nebrání, dle prvního ze zmíněných ustanovení, soudu v tom, aby rozhodl o nároku poškozeného dle ustanovení trestního řádu. Rozdíly lze spatřovat hned v několika rovinách. Podmínkou pro vydání výroku dle TŘ je, aby poškozený uplatnil svůj nárok v trestním řízení řádně a včas, kdežto výrok dle ustanovení § 82 odst. 2 TZ může soud vyslovit, i když nárok nebyl poškozeným uplatněn vůbec, případně byl uplatněn opožděně, v nenáležitě formě či nesplňoval zákonné náležitosti.⁸⁰ Další podmínkou pro vyslovení výroku dle ustanovení § 228 TŘ je dosavadní neexistence rozhodnutí o nároku poškozeného v občanském soudním řízení nebo v řízení před jiným příslušným orgánem. Naopak uložení povinnosti k náhradě újmy a vydání bezdůvodného obohacení dle trestního zákoníku může soud učinit i tehdy, pokud již o nároku poškozeného v jiném než trestním řízení bylo rozhodnuto, avšak doposud nedošlo k jeho uspokojení.⁸¹ Rozdílnost výroků lze shledat i v jejich vykonatelnosti, neboť výrok dle ustanovení § 228 TŘ je exekučním titulem, ale výrok dle příslušného ustanovení TZ tuto povahu nemá. Jeho účelem je především ověřit, zdali je podmíněně odsouzený schopen žít

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010.

⁷⁹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009, Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 8. 2006, sp. zn. 3 To 668/2006.

⁸⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1028.

⁸¹ Ibid.

řádným životem a plnit uložené povinnosti po dobu trvání zkušební doby, mezi něž patří i povinnost vykompenzovat škodlivé následky trestné činnosti.

3.3.2 Výchovná opatření

V případě, že podmíněně odsouzeným je osoba, která je ve věku blízkém mladistvých, může soud dle ustanovení § 82 odst. 3 TZ v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, ať už samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností, také některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Pachatelé ve věku blízkém mladistvých (tzv. mladí dospělí) jsou zvláštní skupinou, která však není striktně věkově vymezena. Jedná se o osoby, která v době spáchání trestného činu byly starší osmnácti let, nicméně s ohledem na jejich nedostatečnou rozumovou a mravní vyspělost musí soud při výběru sankcí brát ohled také na vytvoření podmínek pro jejich další sociální a duševní rozvoj. Trestní zákoník ponechává čistě na úvaze soudu, jaký věk lze považovat za blízký věku mladistvých a jaký již nikoli, neboť proces dospívání je velice individuální záležitostí a rozhodnutí soudu závisí na posouzení fyzické, duševní a mravní vyspělosti pachatele, na stupni jeho socializace a také na tom, zda a případně jak se tyto skutečnosti odrazily ve spáchané trestné činnosti.⁸²

Nicméně zákonodárce slovem „blízký“ vytyčil, že nebude možné se od věku osmnácti let odchylovat příliš. Dle Krále⁸³ je hranicí, do které lze hovořit o věku blízkém věku mladistvých, devatenáct let, nicméně nebere ji jako absolutní a připouští, že v konkrétním případě může být i překročena, naopak dle Púryho⁸⁴ jde o pachatele ve věku do devatenácti či dvaceti let, výjimečně až do dovršení jednadvaceti let. Z rozpětí uznávaného odbornou veřejností vychází i soudy při svém rozhodování (srov. R 4/2010, R 6/2015 Sb. rozh. tr., NS 3132/2017).

Výčet výchovných opatření obsahuje ustanovení § 15 ZSVM, konkrétně se jedná o dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Jejich smyslem a účelem je zajistit účinnější působení na podmíněně odsouzeného se zaměřením na řádné vedení života.

⁸² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 548.

⁸³ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 337.

⁸⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 548.

Nicméně pokud je pachateli soudem uložen dohled probačního úředníka jako výchovné opatření, jedná se o totéž, jako by mu byl trest odnětí svobody podmíněně odložen s dohledem dle ustanovení § 84 a následujícího TZ. Probačnímu programu koresponduje přiměřená povinnost podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy (ust. § 48 odst. 4 písm. b) TZ), výchovné povinnosti⁸⁵ a výchovná omezení⁸⁶ se víceméně kryjí s přiměřenými opatřeními uvedenými v trestním zákoníku, v úvahu tedy připadá využít napomenutí s výstrahou dle ustanovení § 20 ZSVM.⁸⁷ To je však považováno za nejmírnější druh výchovného opatření co do omezení běžného života pachatele, které má formu jednorázového aktu a svou povahou je důraznou výtkou protiprávnosti pachatelova jednání, jež je doprovázena upozorněním na možné důsledky jeho opakování.⁸⁸ Lze si tedy jen stěžít představit, že by mohlo přispět k účinnějšímu působení na pachatele v průběhu zkušební doby.

Výchovná opatření se stejně jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ukládají na dobu trvání zkušební doby, resp. na dobu kratší, pokud tak stanoví soud a zároveň to neodporuje povaze a druhu uloženého opatření.

Spáchání trestného činu ve věku blízkém věku mladistvých je i polehčující okolností dle ustanovení § 41 písm. f) TZ a též jednou z podmínek odůvodňující postup podle ustanovení § 48 odst. 5 TZ a dalších (§ 60 odst. 6, § 63 odst. 3, § 75 odst. 4, § 85 odst. 3 TZ).

3.4 Mladiství

Problematika mladistvých v kontextu trestního práva je upravena zejména zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) tohoto zákona se za mladistvého považuje ten, kdo v době spáchání provinění⁸⁹ dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

⁸⁵ Kupříkladu vykonat bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, usilovat o vyrovnání s poškozeným, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí aj. (§ 18 ZSVM).

⁸⁶ Například nenavštěvovat určité akce, zařízení nebo jiné nevhodné prostředí, nestýkat se s určitými osobami, neužívat návykové látky, neúčastnit se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích, neměnit bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu aj. (§ 19 ZSVM).

⁸⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 211.

⁸⁸ SOTOLÁŘ, A. Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue* 9/2007. s. 249.

⁸⁹ Označení trestného činu spáchaného mladistvým.

Zvláštní právní úprava pro tuto skupinu pachatelů je nutná zejména s ohledem na jejich nedokončený rozumový a mravní vývoj, což se odráží i v samotném účelu zákona. Tím není primárně potrestání mladistvého, ale nalezení vhodného způsobu, jak jej začlenit zpět do společnosti a zabránit mu tak v opakování jeho trestné činnosti. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je tedy ukázkovým příkladem zapojení restorativních myšlenek do systému trestního práva, nicméně pro zastánce restorativní justice se jedná o pouze o dílčí úspěch, který je pro ně nedostačující, neboť jejich cílem je využití restorativních přístupů a programů bez ohledu na závažnost či společenskou škodlivost trestné činnosti.⁹⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je ve vztahu k trestnímu zákoníku *lex specialis*, nicméně pokud nestanoví jinak, použijí se ustanovení trestního zákoníku. Zvláštní úprava se týká mj. výčtu opatření, která lze mladistvým za spáchání provinění uložit. Jedná se o opatření výchovná, ochranná a trestní dle ustanovení § 10 odst. 1 ZSVM.

3.4.1 Trestní opatření

V porovnání s výše zmíněnými zbývajícími druhy opatření jsou trestní opatření nejpřísnější v tom smyslu, že jako jediné v sobě zahrnují negativní hodnocení provinění a osoby mladistvého pachatele a působí mu určitou újmu.⁹¹ Zároveň by měla být ukládána pouze v případě, že pohrůžka jejich uložením nebo výchovná či ochranná opatření jsou v konkrétním případě nedostačující. Nicméně zákon o soudnictví ve věcech mládeže výslovně zdůrazňuje, že trestní opatření může soud ukládat pouze v jeho mezích, jejich druh a výměra musí být adekvátní okolnostem případu a v neposlední řadě jejich výkon nesmí ponižovat lidskou důstojnost, jak stanoví ustanovení § 24 odst. 2 ZSVM.⁹²

Jednotlivé druhy trestních opatření, která lze uložit, obsahuje ustanovení § 24 odst. 1 ZSVM. Obdobně jako výčet trestů v trestním zákoníku je taxativní a nelze jej libovolně rozšiřovat, tak také výčet trestních opatření je uzavřený. Jeho součástí je i trestní opatření odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení) a odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem dle ustanovení § 24 odst. 1 písm. i), resp. j) ZSVM. Výslovné zmínění těchto trestních opatření ve výčtu

⁹⁰ MASOPUST ŠACHOVÁ, P. Restorativní potenciál trestního práva hmotného. *Trestněprávní revue* 10/2014. s. 233.

⁹¹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 248.

⁹² ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 249.

druhů, které lze uložit, podporuje názory na vnímání institutu podmíněného odsouzení jako samostatného druhu trestu.⁹³

3.4.2 Ukládání podmíněného odsouzení mladistvým

Podmíněné odsouzení v případě mladistvého pachatele je upraveno v ustanovení § 33 ZSVM. Obecné podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou nicméně upraveny shodně jako v případě dospělých, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže zmiňuje pouze drobné odlišnosti, a proto ve zbytku se uplatní ustanovení trestního zákoníku (ust. § 81 a následující TZ).

Modifikace se vztahuje k výměře zkušební doby, na kterou je uloženo odnětí svobody podmíněně odloženo. Dle ustanovení § 33 odst. 1 ZSVM může soud pro mládež stanovit zkušební dobu na jeden rok až tři léta. Fakultativně může také soud zkombinovat zkušební dobu s vhodnými výchovnými opatřeními. Jejím účelem je jednak výchovně působit na mladistvého, je-li toho zapotřebí, a také prokázání, zdali je možné dosáhnout účelu trestního opatření bez nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, neboť mladistvý po dobu trvání zkušební doby vedl řádný život a případně i vyhověl uloženým výchovným opatřením.⁹⁴ Horní hranici zkušební doby, tj. tři roky, lze mimořádně i překročit, pouze však za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 33 odst. 2 písm. b) ZSVM, a to pokud mladistvý sice zavdal příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, ale soud pro mládež ponechá podmíněné odsouzení v platnosti s přihlédnutím k okolnostem daného případu a osobě pachatele a současně přiměřeně prodlouží zkušební dobu maximálně o dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let.

Další odlišnost se týká ukládání přiměřených opatření. Soud pro mládež, jak je již v předchozím odstavci zmíněno, může uložit mladistvému po dobu trvání zkušební doby vhodná výchovná opatření specifikovaná v ustanovení § 15 ZSVM, výčet přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedený v ustanovení § 48 odst. 4 TZ se tedy neaplikuje.

Prvním z výchovných opatření je dohled probačního úředníka spočívající v pravidelném sledování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrole dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností

⁹³ Podrobněji viz kapitola 1.3 Právní povaha podmíněného odsouzení.

⁹⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 644.

a omezení uložených mladistvému a v pozitivním vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem (ust. § 16 odst. 1 ZSVM). Toto opatření představuje poměrně citelný zásah do života mladistvého, neboť „jeho podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování mladistvého provinilce, která je založena na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství.“⁹⁵ Mladistvý musí s probačním úředníkem spolupracovat, dostavovat se k němu v době, kterou on stanoví, dále jej musí informovat o své pobytu, zaměstnání a dalších určených okolnostech a rovněž umožnit vstup do obydlí, v němž se zdržuje. V případě, že by soud pro mládež uložil mladistvému podmíněné odsouzení s dohledem, jeví se uložení tohoto druhu výchovného opatření jako zcela nadbytečným, neboť by se vzájemně překrývaly.

Dalším přípustným výchovným opatření je probační program. Dle ustanovení § 17 odst. 1 ZSVM se jím rozumí především program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Za probační program ve smyslu výše zmíněného ustanovení se považují pouze programy, které jsou schváleny ministrem spravedlnosti, a jenž jsou zapsány do zvláštního seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR. Soud pro mládež tedy zapsané programy zkoumat nemusí a pouze jej vybere ze seznamu a dohledem nad ním pověří probačního úředníka. Nicméně ještě před tím, než tento druh výchovného opatření soud spolu s podmíněným odsouzením mladistvému uloží, musí získat jeho souhlas, přičemž se mu poskytuje dostatečně dlouhá doba na rozhodnutí, během které má možnost seznámit se s obsahem programu a utvořit si představu, co jej čeká.⁹⁶ Zároveň souhlas mladistvého je předzvěstí toho, že sám pachatel je kladně motivován a celý program bez potíží absolvuje, přestože ze všech možných opatření probační program do jeho života zasáhne nejcitelněji a také pro společnost přináší značné náklady.⁹⁷ Toto výchovné opatření však nelze zaměňovat s individuálním probačním programem, jenž je vypracováván a realizován probačním úředníkem, avšak v rámci jeho dohledu, tedy jiného druhu výchovného opatření.

⁹⁵ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 167.

⁹⁶ ŽATECKÁ, E.; HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 52.

⁹⁷ OSMANČÍK, O. K některým kriminologickým a hmotněprávním aspektům zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Bulletin advokacie* 1/2004. s. 27.

Výchovné povinnosti specifikované v ustanovení § 18 ZSVM jsou jedním z nejvýznamnějších prostředků, které zajišťují působení na mladistvé pachatele. Zákonný výčet výchovných povinností je demonstrativní, a proto není vyloučeno, aby soud pro mládež uložil s ohledem na konkrétnosti daného případu i jinou vhodnou povinnost. Jejich podstatou je usměrňovat jednání mladistvých pozitivně motivujícím způsobem, změnit jejich životní postoje a nalézt řešení problémů souvisejících s jimi spáchanou trestnou činností, přičemž za tímto účelem mohou ovlivnit poměrně široký okruh vztahů.⁹⁸ V závislosti na jejich povaze rozlišujeme povinnosti ukládající déletrvající konání (kupříkladu povinnost bydlet s rodičem nebo jinou dospělou osobou, která je odpovědná za výchovu mladistvého) a povinnosti mající formu jednorázových plnění (například povinnost zaplatit přiměřenou finanční částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti za předpokladu, že tato částka bude zaplacena z prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat dle ustanovení § 18 odst. 2 ZSVM).

Z výchovných opatření může soud pro mládež uložit mladistvému také výchovná omezení upravená v ustanovení § 19 ZSVM. Prostřednictvím nich dochází k zásahům do svobody jednání a rozhodování mladistvého a mají formu zákazů určitého nežádoucího jednání, čímž se odlišují od výchovných povinností, které přikazují určité pozitivní jednání. Zákazy se má docílit vedení řádného života, s čímž nekoresponduje navštěvování nevhodných míst, kontakt s určitými osobami nebo hazardní aktivity. Uložené omezení nesmí v souladu s ustanovením § 19 odst. 2 ZSVM narušovat přípravu mladistvého na budoucí povolání, zejména tedy jeho školní docházku nebo výkon samotného povolání či zaměstnání.

Poslední z výčtu výchovných opatření, která lze uložit, je napomenutí s výstrahou. Toto opatření v sobě zahrnuje určitý sankční prvek výrazně nižší intenzity, než je tomu u opatření trestních, spočívající ve výtce protiprávního jednání adresované mladistvému, a zároveň v upozornění na možné následky v případě recidivy. Cílem výtky je odradit mladistvého pachatele od opakování protiprávního jednání a změnit jeho přístup k životu, přičemž z tohoto důvodu je zapotřebí, aby byla výtka učiněna citlivě a ve formě adekvátní rozumové vyspělosti mladistvého, jeho charakteru a spáchanému provinění.⁹⁹ Dle ustanovení § 20 odst. 2 ZSVM může soud pro mládež, pokud to je účelné a vhodné, vyslovit napomenutí s výstrahou a současně přenechat postížení mladistvého jeho zákonnému zástupci, opatrovníku, škole, kterou navštěvuje, nebo výchovnému zařízení, v němž žije, přičemž

⁹⁸ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 187.

⁹⁹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 205.

v takovém případě si soud musí předem vyžádat stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Každá osoba, případně subjekt, na které byla daná povinnost přenesena, jsou povinny o výsledku informovat soud pro mládež.

4. ROZHODNUTÍ O PODMÍNĚNÉM ODSOUZENÍ

Podstatou institutu podmíněného odsouzení je uložit pachateli trest odnětí svobody za spáchaný trestný čin, avšak zároveň jeho výkon odložit na zkušební dobu. V závislosti na chování podmíněně odsouzeného ve zkušební době, na vedení jeho života a vyhovění uloženým opatřením soud rozhodne dle ustanovení § 83 odst. 1 TZ tak, že se trest vykoná nebo vysloví, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

4.1 Vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám

Vedení řádného života je základní podmínkou pro to, aby soud mohl v rámci svého rozhodnutí o podmíněném odsouzení vyslovit, že se podmíněně odsouzený osvědčil. Jeho chování smí soud posuzovat pouze ve zkušební době, za žádných okolností nesmí přihlížet a posuzovat jeho život před právní mocí rozsudku, kterým byl podmíněně odsouzenému trest uložen,¹⁰⁰ ani po uplynutí zkušební doby.

Podmínku vedení řádného života je zapotřebí pojímat velice extenzivně. Zahrnuje dodržování právního řádu, norem občanské společnosti, plnění povinností vůči státu i vůči společnosti, tj. zaměstnavateli, rodině, ale také nezneužívání práv proti spoluobčanům, nenarušování občanského soužití či vyvarování se páčání přestupků a trestných činů.¹⁰¹ Není tedy možné řádný život ztotožňovat jen s nepácháním další trestné činnosti, neboť soud může rozhodnout o nesplnění této podmínky i v případě takových nedostatků v životě podmíněně odsouzeného, jakými je vyhýbání se zákonné vyživovací povinnosti, vědomé neplacení daní nebo opakované porušování občanského soužití.¹⁰²

Nicméně ani recidiva ve zkušební době nemusí vylučovat závěr soudu o tom, že podmíněně odsouzený vedl řádný život (srov. R 11/1966 Sb. rozh. tr.), neboť za daných okolností by nařízení výkonu trestu odnětí svobody bylo příliš tvrdým opatřením. Zejména se bude jednat o spáchaní méně závažných, nedbalostních přečinů, přičemž podmíněně odsouzený musel svým dosavadním chováním a jednáním dát jednoznačně najevo, že má zájem na změně svých životních postojů a usiluje o nápravu tím, že je zaměstnán, plní své vyživovací povinnosti, uhradil újmu způsobenou trestným činem či vydal bezdůvodné

¹⁰⁰ R 22/1969, R 69/1971 Sb. rozh. tr.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 552.

¹⁰² DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 626.

obohacení protiprávně získané.¹⁰³ Domnívám se, že nařízení výkonu trestu odnětí svobody by za takovéto situace mohlo demotivovat pachatele k budoucímu vedení řádného života, protože jeho dosavadní snaha a úsilí by byly zmařeny a účel trestního práva ve smyslu dosáhnout nápravy pachatele by pozbyl významu.

To, zda podmíněně odsouzený spáchal či nespáchal trestný čin během trvání zkušební doby, může soud posoudit při rozhodování o splnění podmínky řádného života a o osvědčení jako prejudiciální otázku dle ustanovení § 9 odst. 1 TŘ, pokud například trestnost činu zanikla abolicí. Pokud je však podmíněně odsouzený již trestně stíhán za čin spáchaný ve zkušební době a toto trestní stíhání nebylo dosud pravomocně skončeno, soud projednávající otázku vedení řádného života musí vyčkat na skončení tohoto stíhání, pokud, jak judikoval i Nejvyšší soud¹⁰⁴, zde nejsou i jiné okolnosti odůvodňující nařízení výkonu trestu odnětí svobody, přičemž není důležité, zdali je stíhán na svobodě nebo je ve vazbě. Tento postup plně odráží základní zásadu trestního práva, zásadu presumpce neviny, a proto do okamžiku, než je pachatel pravomocně uznán vinným, je považován za nevinného a nelze tedy v souvislosti s podmíněným odsouzením učinit závěr o tom, zdali se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoli a vedl ve zkušební době řádný život nebo ne. Na presumpci neviny je rovněž navázána zásada *in dubio pro reo* a dle názoru Ústavního soudu¹⁰⁵ je jak z formálního, tak z materiálního výkladu právního řádu zřejmé, že v případech rozhodování o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody je nutné postupovat v souladu s těmito dvěma zásadami, neboť v opačném případě by byla porušena základní lidská práva a svobody garantována Listinou, zejména čl. 40 odst. 2.

Řádný život nelze zužovat ani na výkon práce v zaměstnání, neboť podmíněně odsouzený může žít řádným životem i přes to, že je bez své viny nezaměstnaný nebo má dostatek zdrojů k obživě své i své rodiny bez práce, kupříkladu z dědictví. V období před pádem komunismu existovala zákonná pracovní povinnost a vedení řádného života tehdy bylo neodmyslitelně spjata i s povinností být zaměstnán, nicméně v současné době, při absenci jakékoli podobné povinnosti, lze, aby řádný život vedl student, důchodce, žena v domácnosti

¹⁰³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 239.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České soc. rep. ze dne 17. 2. 1986, sp. zn. 4 Tz 2/86.

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

či podnikatel, neplní své obchodní závazky z důvodu platební neschopnosti či jiných podnikatelských problémů.¹⁰⁶

Uloženými podmínkami se v souvislosti s ustanovením § 83 odst. 1 TZ rozumí uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které měly podmíněně odsouzeného nasměrovat k vedení řádného života, včetně nahrazení vzniklé škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. V případě pachatelů blízkých věku mladistvých se jedná i o výchovná opatření, která byla uložena souběžně nebo namísto přiměřených opatření. Soud, s přihlédnutím k významu uložených opatření a k závažnosti porušení stanovené podmínky, hodnotí otázku, zdali nepodrobení se uloženým povinnostem či omezením, resp. výchovným opatřením je důvodem pro nařízení výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹⁰⁷ Pokud porušení opatření bylo výjimečné, případně méně závažné, soud výkon trestu nenařídí, ale nastalou situaci řeší domluvou, výstrahou či upozorněním probačního úředníka a zintenzivněním jeho kontroly. Obdobně se postupuje v případě náhrady vzniklé újmy, resp. vydání bezdůvodného obohacení. Soud vždy posuzuje, zdali k úplnému splnění této uložené povinnosti nedošlo z důvodů zaviněných podmíněně odsouzeným nebo se jednalo o případy *vis maior*. Pokud je odsouzenému stanovena povinnost nahradit vzniklou škodu „podle svých sil“, rozumí se tím v době a ve výši, v jaké to dovolí jeho osobní, majetkové a výdělkové poměry.¹⁰⁸ I za situace, že se podmíněně odsouzenému nepodaří škodu nahradit v plné výši, může dojít k jeho osvědčení, pokud soud zhodnotí, že vzhledem k schopnostem a možnostem odsouzeného a v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli (nezaviněná ztráta zaměstnání, ztráta obydlí v důsledku živelné události aj.), nešlo uloženou povinnost úplně splnit.

Posuzování vedení řádného života bývá komplikovanější v případech, kdy podmíněně odsouzený neplní po dobu trvání zkušební doby svou vyživovací povinnost vůči svým potomkům, respektive jiným osobám, přičemž mohou nastat různé situace. První z nich souvisí se spácháním trestného činu zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 TZ. Aby osoba naplnila skutkovou podstatu tohoto trestného činu, musí zanedbávat plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, byť by tak činila z nedbalosti. Nepodmíněný trest odnětí svobody za tento trestný čin by měl soud ukládat zcela výjimečně, neboť samotný trestní zákoník, konkrétně ustanovení § 55 odst. 2

¹⁰⁶ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. s. 293.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1041.

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 5 Tdo 164/2011.

TZ, připouští uložení takového trestu jen v případě, že to vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by došlo k nápravě pachatele jiným druhem trestu. *A contrario* tedy v tomto případě mají přednost alternativní druhy trestů, přičemž dominantním trestem je podmíněné odsouzení. V loňském roce tvořilo podmíněné odsouzení 69 % z celkového počtu uložených trestů za trestný čin dle ustanovení § 196 TZ¹⁰⁹ a v uplynulých letech to bylo obdobné.¹¹⁰ Pokud se soud uchýlí k uložení tohoto trestu, může zároveň uložit podmíněně odsouzenému přiměřenou povinnost, aby nahradil dlužné výživné a do budoucna jej hradil ve stanovené výši a včas. Jestliže k plnění této povinnosti v průběhu zkušební doby nedochází, nemůže se soud po jejím uplynutí uchýlit k závěru, že se podmíněně odsouzený osvědčil a vedl řádný život a nařídí výkon trestu odnětí svobody, za předpokladu, že nepřichází v úvahu jiný postup dle ustanovení § 83 TZ.

Druhá situace je velmi podobná té první, s tím rozdílem, že soud uloží pouze podmíněné odsouzení bez přiměřené povinnosti související s hrazením výživného. V tomto případě se soud nemůže omezit pouze na zjištění, zdali byl či nebyl spáchán další trestný čin, ale musí při hodnocení života podmíněně odsouzeného během zkušební doby zkoumat i jeho postoj k zákonné vyživovací povinnosti, reakce a snahy zaplatit dlužné výživné dobrovolně, případně i jeho postoj k eventuálně nařízenému výkonu rozhodnutí.¹¹¹ I v tomto případě neplnění vyživovací povinnosti, byť nebyla uložena jako přiměřené opatření, odůvodní nařízení výkonu rozhodnutí, neboť nebyla splněna základní podmínka osvědčení se, protože podmíněně odsouzený byl potrestán za trestný čin zanedbání povinné výživy, ale tuto zákonnou povinnost zanedbával i nadále a nevyužil šanci, kterou mu soud poskytl, tedy snažit se napravit své chování na svobodě. Obou zmíněných případů se dotkla novela trestního řádu, účinná od 1. 1. 2018, která rozšířila ustanovení § 43 TŘ týkající se postavení poškozeného v rámci trestního řízení. Konkrétně byla novelou do prvního odstavce zmíněného ustanovení přidána věta, která říká, že majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, se rozumí i dlužné výživné. Díky této změně mohou nyní poškození, potažmo jejich zmocněnci uplatňovat právo na náhradu vzniklé majetkové škody zahrnující i dlužné výživné a navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost uhradit dlužné výživné. Uložení povinnosti nahradit dlužné výživné v podobě přiměřeného opatření by v této

¹⁰⁹ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 28.10.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

¹¹⁰ Například v roce 2015 to bylo 72 % z celkového počtu uložených trestů, v roce 2014 79 % a v roce 2013 dokonce 87 %.

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 7 Tz 147/2000.

situaci bylo nadbytečným, avšak uložení povinnosti platit do budoucna výživné řádně a včas připustit lze.

Další příklad nesouvisí se spácháním trestného činu zanedbání povinné výživy a nelze tedy k trestu podmíněného odsouzení uložit povinnost týkající se výživného, ale pouze povinnosti a omezení, které s trestním jednáním souvisí. Nicméně pokud podmíněně odsouzený má zákonnou vyživovací povinnost, musí se soud při rozhodování o osvědčení se zabývat také otázkou, zdali tuto povinnost plní či nikoli a z jakých důvodů. Ne každé zanedbání výživy ve zkušební době musí vést soud k závěru, že se nařídí výkon trestu odnětí svobody, který byl podmíněně odložen, naopak je třeba se zaměřit na bližší okolnosti neplnění a zjistit jak dlouho tento stav trval, z jakého důvodu, jaký má k tomu sám podmíněně odsouzený postoj, jaký vliv to mělo na vyživovanou osobu apod. Dle mého názoru je pro napravení situace je daleko přínosnější zpřísnit podmíněně odsouzenému režim dle ustanovení § 83 odst. 1 TZ a ponechat jej na svobodě, čímž se zvyšuje šance, že získá prostředky pro úhradu dlužného výživného. Pobytem ve vězení totiž může dojít k situaci, že odsouzený zcela rezignuje na svou povinnost platit výživné, vlivem prostředí, ve kterém se nachází, a navíc ve většině případů nemá možnost výdělků, což v praxi vede akorát k nárůstu dluhu na výživném.¹¹² Odlišná situace pochopitelně nastává v případě, kdy podmíněně odsouzený neplní svou vyživovací povinnost během zkušební doby déle než čtyři měsíce, čímž naplňuje základní skutkovou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy, dopouští se spáchání jiného trestného činu, než za který byl původně odsouzen a nelze vyslovit závěr, že by vedl řádný život a osvědčil se.

4.2 Způsoby ukončení podmíněného odsouzení

Prvním způsobem, jak soud může rozhodnout o podmíněném odsouzení, je vyslovení toho, že se podmíněně odsouzený osvědčil. K tomu se může soud uchýlit pouze za kumulativního splnění několika předpokladů. Jedním z nich je uplynutí celé zkušební doby, případně prodloužené zkušební doby stanovené dle ustanovení § 83 odst. 1 písm. b) TZ, neboť vyslovením předčasného osvědčení, tj. před uplynutím uložené zkušební doby, by došlo k jejímu dodatečnému zkrácení, což vzhledem k pravomocnému rozhodnutí, kterým byla stanovena, nelze. Zbýlymi předpoklady je vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám. S ohledem na podrobný rozbor těchto pojmů v předchozí kapitole zbývá uvést

¹¹² SKLENIČKA, J.; ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. Trestněprávní revue 10/2014. s. 239.

jen povinnost soudu postupovat tak, aby v řízení o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil, zjistil skutečný a úplný stav věci po stránce skutkové, tudíž i bez návrhu stran musí precizně objasnit všechny okolnosti spjaté s průběhem zkušební doby.¹¹³

Důsledkem právní moci rozhodnutí, že se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil, je zánik práva státu na výkon původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody. To platí i v případě, že dodatečně vyjde najevo, že během zkušební doby podmíněně odsouzený nevedl řádný život, tj. spáchal další trestný čin nebo jiným závažným způsobem porušil stanovené podmínky, přičemž ani cestou mimořádných opravných prostředků nelze dosáhnout vydání takového rozhodnutí, které by výkon původního trestu nařídilo.¹¹⁴

Výrok o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, neovlivňuje výkon jiných druhů trestů, které byly uloženy vedle podmíněného trestu odnětí svobody, ale doposud nebyly vykonány. Rovněž k žádné změně nedochází ani u jiných výroků rozsudku, kupříkladu o ochranném opatření, náhradě újmy či o vydání bezdůvodného obohacení.¹¹⁵

Procesně je rozhodování o osvědčení upraveno v ustanovení § 330 a následujícím TŘ. Podmíněně odsouzený má právo se projednávání věci účastnit a vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, proto soud rozhoduje ve veřejném zasedání. Nicméně ustanovení § 330 odst. 4 TŘ připouští, aby o osvědčení rozhodl pouze předseda senátu, ovšem za podmínky, že s tím souhlasí státní zástupce.

Pokud soud dospěje k závěru, že podmíněně odsouzený nevedl ve zkušební době řádný život a nevyhověl uloženým podmínkám, rozhodne, že se trest vykoná, a to popřípadě již během zkušební doby. Zároveň dle ustanovení § 83 odst. 5 TZ musí soud rozhodnout o způsobu výkonu trestu, tj. zda bude podmíněně odsouzený umístěn do věznice s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou v souladu s ustanovením § 56 odst. 1 TZ. Při rozhodování je důležitý stav, který zde byl v době vydání odsuzujícího rozsudku, přičemž důvody neosvědčení se, pro které je výkon trestu odnětí svobody nařízen, na určení typu věznice vliv nemají.¹¹⁶

Trestní zákoník dává soudu výslovně možnost, aby rozhodnutí o tom, že se osoba neosvědčila, a že se nařizuje výkon trestu odnětí svobody, učinil již v průběhu zkušební doby,

¹¹³ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 626.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13. 8. 1968, sp. zn. 1 Tz 34/68.

¹¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1043.

¹¹⁶ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 631.

protože sankce za porušení podmínek v průběhu trvání zkušební doby by měla nastoupit neprodleně poté, co se soud tuto informaci dozví.¹¹⁷ Nařízení výkonu trestu odnětí svobody již v průběhu zkušební doby musí být iniciováno natolik závažným porušením uložených podmínek, že ponechání podmíněného odsouzení v platnosti by zjevně nepostačovalo k působení na pachatele a k jeho nápravě a odporovalo by smyslu samotného institutu, přičemž i zpřísnění režimu, popsané níže, by bylo irelevantní. Soud by v takových případech neměl váhat s nařízením trestu odnětí svobody, neboť pokud setrvává pouze u pohrůzek trestem za jakýchkoli okolností, které navíc nikdy nejsou realizovány, podřívá to v konečném důsledku jeho autoritu a obecně snižuje účinnost podmíněného odsouzení.¹¹⁸

Výjimečně může soud v souladu s ustanovením § 83 odst. 1 TZ, jak je již výše zmíněno, zpřísnit podmíněnému odsouzenému režim. Tato možnost byla zavedena novelou provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1.1.2002, přičemž na základě tohoto modelu byla obdobná varianta postupně zavedena i u dalších institutů trestního práva (např. podmíněného odsouzení s dohledem, trestu obecně prospěšných prací atd.). Podstata spočívá v tom, že soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného může ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i přesto, že odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a

- stanovit nad odsouzeným dohled,
- přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž celkově nesmí být překročena horní hranice zkušební doby, a to 5 let, nebo
- stanovit dosud neuložená přiměřená opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Přiměřeně prodloužit zkušební dobu může soud i po skončení původně stanovené zkušební doby, nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy skončila, přičemž na obě části se pak musí nahlížet jako na jeden celek, tedy jako na lhůtu původní, která skončí k určitému dni, ale která se může rozhodnutím soudu stát i delší (srov. R 22/2004 Sb. rozh. tr.).

Zákon nevylučuje ani možnost, aby soud ponechal podmíněné odsouzení v platnosti opakovaně za současného uložení jednoho ze zpřísnujících opatření a nenařizoval výkon trestu odnětí svobody. Ovšem, jak nedávno judikoval také Nejvyšší soud,¹¹⁹ půjde o situace zcela výjimečné, odůvodněné zvláště ojedinělými okolnostmi případu i osobou odsouzeného,

¹¹⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 238.

¹¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. s. 328.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 3 Tz 92/2017.

navíc se soud bude muset zabývat otázkou, zda institut podmíněného odsouzení plní i nadále svou výchovnou funkci a také tím, jakým způsobem podmíněně odsouzený naložil s opakovaně mu poskytnutou důvěrou, aby na svobodě odčinil spáchaný trestný čin a vedl řádný život. V téže věci Nejvyšší soud řekl, že opakované ponechání podmíněného odsouzení v platnosti přichází do úvahy pouze u drobných poklesků spáchaných podmíněně odsouzeným, u kterých zmírňování trestní represe má své místo. V žádném případě ale nelze tento postup využít, pokud se odsouzený dopouští trestné činnosti obdobně závažné, jako byla ta, za kterou byl původně podmíněně odsouzen.

4.3 Fikce neodsouzení

Pokud soud svým rozhodnutím vyslovil, že se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen dle ustanovení § 83 odst. 4 TZ. Tento účinek podmíněného odsouzení nastane i v případě, pokud soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby neučinil rozhodnutí o osvědčení, neosvědčení a nařízení výkonu trestu odnětí svobody nebo o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, neboť dle ustanovení § 83 odst. 3 TZ se uplatní právní domněnka a má se za to, že se odsouzený osvědčil, tzn., nastane fikce osvědčení se, bez ohledu na to, zdali jsou splněny podmínky vedení řádného života a vyhovění uloženým podmínkám.

Vznik fikce osvědčení se je závislý na chybějícím rozhodnutí soudu dle ustanovení § 83 odst. 1 TZ, avšak nikoli na jeho právní moci.¹²⁰ Proto, aby nenastaly účinky fikce, postačuje, že soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodl dle již zmíněného ustanovení, bez ohledu na to, že dané rozhodnutí nabylo právní moci později (srov. R 35/1965 Sb. rozh. tr.). Jiná situace ovšem nastává v případě, že soud rozhodnutí o osvědčení či neosvědčení vydá sice včas, ale toto rozhodnutí je následně v dalším řízení o opravném prostředku zrušeno a před opětovným rozhodnutím soudu vyprší zákonná jednoroční doba. Tehdy fikce o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, vznikne (srov. R 4/1978, R 6/1978 Sb. rozh. tr.).

Kromě chybějícího rozhodnutí a uplynutí zkušební doby je další podmínkou pro vznik fikce osvědčení skutečnost, že podmíněně odsouzený nesmí nést žádnou vinu na tom, že soud nerozhodl dle ustanovení § 83 odst. 1 TZ. Tato fikce tedy zásadně nemůže nastat,

¹²⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 240.

pokud soud rozhodující o osvědčení vyčkává na vydání rozhodnutí o tom, zdali podmíněně odsouzený spáchal ve zkušební době nový trestný čin či nikoli, neboť v tomto případě jsou prodlevy na straně soudu zaviněny jednáním odsouzeného. Totéž platí pro situace, kdy soud nemohl rozhodnout, protože podmíněně odsouzený například často měnil místo svého pobytu či zaměstnání, aniž by tyto změny hlásil,¹²¹ nebo se stal pro soud nedosažitelným z důvodu jeho pobytu v zahraničí, kam se mu nedařilo doručovat. Absence rozhodnutí soudu o osvědčení se bez viny podmíněně odsouzeného může být zapříčiněna zásadními průtahy v trestním řízení o nově spáchaném trestném činu v průběhu zkušební doby zaviněnými orgány činnými v trestním řízení. V tomto případě ke vzniku fikce osvědčení dojít může, což ve svém rozhodnutí stvrdil i Nejvyšší soud.¹²²

Kromě zákonné fikce, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, která vzniká dnem právní moci usnesení o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil nebo spolu s fikcí osvědčení se, vzniká také nemožnost státu nařídit výkon trestu odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen, případně uložit podmíněně odsouzenému zpříšňující opatření dle ustanovení § 83 odst. 1 písm. a) až c) TZ.

4.4 Zahlazení odsouzení

Smyslem zahlazení odsouzení je obecně umožnit pachatelům začlenění do společnosti a to cestou omezení přístupu k informacím o jejich odsouzení, neboť časově neomezené trvání následků odsouzení jejich resocializaci zdaleka neulehčuje.¹²³ Jakmile tedy v případě podmíněně odsouzeného nastane situace, že se na něj hledí, jako by nebyl odsouzen, odsouzení přestává být patrné ve výpisu z evidence Rejstříků trestů, což mu zajisté usnadní jeho soukromý i pracovní život, neboť pachatelé bývají členy společnosti v mnoha případech nepřiměřeně stigmatizováni. Zahlazení odsouzení zůstává evidováno pouze v opise z evidence Rejstříku trestů, který však není běžně veřejnosti přístupný a k dispozici jej mají pouze orgány činné v trestním řízení.

Jak je již v předchozí kapitole uvedeno, pokud bylo soudem vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, pak právní mocí jeho usnesení se na pachatele hledí jako by

¹²¹ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření.* 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. s. 113 (část III. Tresty a ochranná opatření).

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001.

¹²³ GŘIVNA, T.; VANDUCHOVÁ, M. K problematice zahlazení odsouzení. *Trestněprávní revue* 9/2009. s. 263.

nebyl odsouzen. Totéž platí pro případ, kdy soud bez viny odsouzeného nevydal rozhodnutí o osvědčení do jednoho roku od uplynutí zkušební doby, a vznikla fikce neodsouzení, jež s sebou přináší identické účinky jako usnesení soudu dle ustanovení § 83 odst. 4 TZ.

Jestliže byly vedle podmíněného odsouzení uloženy i další přípustné tresty, závisí na jejich druhu, zdali účinky fikce neodsouzení nastanou ze zákona či nikoli. V případě trestu zákazu činnosti a peněžitého trestu za přečin spáchaný nedbalostně nastanou zmíněné účinky až tehdy, kdy jsou splněny podmínky pro vznik fikce i u těchto druhů trestů. Pokud byly uloženy jiné druhy trestu než dva již zmíněné, účinky nenastanou ze zákona, nýbrž pouze na základě rozhodnutí soudu o zahlázení odsouzení.¹²⁴ V případě nevykonání či chybějícího jiného ukončení ochranného opatření, které bylo podmíněně odsouzenému uloženo, nelze těchto účinků dosáhnout ani ze zákona ani soudním rozhodnutím.

K zahlázení odsouzení v případě institutu podmíněného odsouzení dochází *ex lege*, není zapotřebí, aby soud vydával jakékoliv rozhodnutí, jako tomu bývá v jiných případech (srov. ustanovení § 363 a násl. TR). Tento fakt pouze soud zaznamenává do spisu.¹²⁵

4.5 Mladiství

Při rozhodování o způsobu ukončení podmíněného odsouzení v případě mladistvého pachatele se přiměřeně použije ustanovení § 83 TZ, nicméně s určitými odchylkami upravenými zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

Obecná úprava trestního zákoníku se nepoužije v případě, že mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody. Tehdy má přednost speciální úprava v ustanovení § 33 odst. 2 ZSVM, která připouští, aby soud pro mládež vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechal podmíněné odsouzení v platnosti a stanovil nad ním dohled, pokud nebyl již uložen, přiměřeně prodloužil zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let, nebo uložil další výchovná opatření směřující k vedení řádného života. Zpřísnující opatření jsou stanovena alternativně, postačuje tedy, aby se ponechání

¹²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1049.

¹²⁵ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 631.

podmíněného odsouzení opíralo o některé z nich, lze je i kombinovat a ukládat vedle sebe, nicméně je nepřipustné, aby bylo podmíněné odsouzení ponecháno v platnosti bez dalšího.¹²⁶

Mladiství musí stejně jako dospělí odsouzení vést ve zkušební době řádný život a vyhovět uloženým podmínkám. Těmi se v případě mladistvých nerozumí přiměřená opatření a přiměřené povinnosti, nýbrž výchovná opatření, která lze uložit i dodatečně v rámci zpřísnování režimu. Pokud však soud v rámci svého rozhodování o osvědčení dojde k závěru, že mladistvý tato opatření nedodržuje a nevede řádný život, nařídí výkon trestního opatření odnětí svobody, a to i v průběhu zkušební doby. O způsobu jeho výkonu soud pro mládež nerozhoduje ve smyslu ustanovení § 83 odst. 5 TZ,¹²⁷ neboť mladistvý může pobývat pouze ve věznicích nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé v souladu s ustanovením § 31 odst. 4 ZSVM, pokud nepřekročil devatenáctý rok svého života. V opačném případě může soud pro mládež s přihlédnutím k délce ukládaného odnětí svobody a ke stupni a povaze narušení mladistvého rozhodnout o jeho zařazení do příslušného typu věznice pro dospělé odsouzenec.

Drobná odchylka se vztahuje také k institutu zahlazení odsouzení. Jeho účinky, spočívající v tom, že se na odsouzeného hledí jako by nebyl odsouzen, vznikají sice za stejných podmínek jako v případě dospělých odsouzených, protože v ustanovení § 35 ZSVM není žádná odlišnost, která by se týkala podmíněného odsouzení, avšak rozdíly lze spatřovat v případě uložení více přípustných druhů trestních opatření vedle sebe. Fikce neodsouzení nastane, i pokud vedle podmíněného odsouzení bylo mladistvému uloženo peněžité opatření, a to i za úmyslné provinění, propadnutí věci, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce či trestní opatření vyhoštění.¹²⁸ Úprava trestního zákoníku vztahující se na dospělé odsouzené váže ve většině případů zahlazení odsouzení na rozhodnutí soudu, což je podrobněji rozebráno v předchozí kapitole.

¹²⁶ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 341.

¹²⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1039.

¹²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1049.

5. PODMÍNĚNÉ ODSOUZENÍ S DOHLEDEM

Institut podmíněného odsouzení s dohledem je určitou modifikací prostého podmíněného odsouzení. Soud se k jeho uložení uchýlí v případě, že je třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc ve zkušební době dle ustanovení § 84 TZ. Podmínky, za kterých může soud podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jsou identické s podmínkami uložení podmíněného odsouzení dle ustanovení § 81 odst. 1 TZ, odlišností je akorát současné vyslovení dohledu nad pachatelem, které má podobu určitého varování doplněného o tlak na uspořádání života a změnu životního stylu.¹²⁹

5.1 Dohled

Vyslovení dohledu nad pachatelem činí z podmíněného odsouzení jeho přísnější alternativu a zároveň představuje další způsob potrestání pachatele. Tento trest je určen především pro ty pachatele, které je nutné intenzivněji sledovat a pozitivně regulovat jejich chování během zkušební doby, přičemž uložení podmíněného odsouzení bez dohledu by v jejich případě nebylo dostačující,¹³⁰ a to z toho důvodu, že jejich osobnost je narušena podstatnějším způsobem a jejich resocializaci je nutné mít více pod kontrolou.

Pojem dohled je definován samotným trestním zákoníkem, konkrétně ustanovením § 49 odst. 1 TZ a rozumí se jím pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Účel dohledu jakožto základního znaku probace v sobě kumuluje dva prvky, a to prvek kontrolní, tedy sledovat a kontrolovat chování pachatele s cílem zajistit ochranu společnosti a snížit možnosti opakování trestné činnosti, s prvkem pomoci pachateli, tj. odborně jej vést a pomáhat mu, aby v budoucnu vedl řádný život (ust. § 49 odst. 2 TZ).¹³¹

Pachatel, kterému je dohled uložen, musí podle ustanovení § 50 TZ

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plán dohledu,

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17.

¹³⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 409.

¹³¹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě.* 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 189.

- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

Další povinnosti, mimo již zmíněné, může pachateli uložit pouze soud odsuzujícím rozsudkem, přičemž ustanovení § 122 odst. 1 TR ukládá soudu v tomto směru povinnost, aby v rozsudku jasně specifikoval, zda má být dohled vykonáván v rozsahu stanoveném trestním zákoníkem nebo zdali pachateli ukládá další přiměřená opatření. Z dikce tohoto ustanovení zřetelně vyplývá, že je nemožné, aby jiné povinnosti či omezení ukládal v rámci dohledu probační úředník. Jeho kompetencí je již uložená opatření konkretizovat po stránce obsahové, nikoli stanovovat nové, byť by mohly pachatele vést k řádnému životu a naplnit účel dohledu.¹³² Konkretizace by měla být obsažena v probačním plánu dohledu, který je podmíněně odsouzený povinen plnit a na jehož základě probační úředník stanoví způsob vzájemné spolupráce, což Válková¹³³ považuje za těžiště vykonávaného dohledu, bez kterého by probační úředník nemohl plnit své poslání a naplňovat podstatu dohledu jako takového.

Z povinností pachatele, které musí v rámci dohledu plnit, je zajímavé zmínit povinnost umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí. Ačkoli čl. 12 Listiny zaručuje domovní svobodu a stanovuje, že obydlí je nedotknutelné a nelze do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí, výše zmíněná povinnost představuje průlom do této ústavně chráněné svobody. Výjimka se opírá o čl. 12 odst. 3 Listiny, který připouští, aby v případě ochrany práv a svobod ostatních lidí, tedy ochrany společnosti, která je základním účelem trestu, došlo i k jiným zásahům do nedotknutelnosti obydlí než jen Listinou výslovně připuštěnou domovní prohlídkou. Pro výkon této povinnosti není podstatné, zda se jedná o obydlí, ve kterém má podmíněně odsouzený trvalé bydliště, nebo z jakého právního důvodu se v něm zdržuje, tj. zdali je vlastníkem či nájemcem. Rozhodující je, že se na dané adrese fakticky zdržuje a probační úředník jej tam může zastihnout. Tato zákonná povinnost dle ustanovení § 50 písm. d) TZ postihuje pouze podmíněně odsouzeného, nikoli ostatní osoby, které mají k témuž obydlí jakýkoli vztah a jsou oprávněny rozhodovat o povolení vstupu do něj (typicky rodinní příslušníci). Jestliže oprávněná osoba neumožní probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ten není oprávněn do něj sám vstoupit, nicméně nastalou situaci popíše ve zprávě

¹³² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 190.

¹³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 698.

o průběhu dohledu a neprodleně o tom informuje předsedu senátu, který dohled uložil.¹³⁴ Smyslem návštěvy probačního úředníka je udělat si bližší představu o přirozeném sociálním prostředí podmíněně odsouzeného, zmapovat jeho sociální zázemí a vztahy, životní zvyky, jakož i ověřit jeho rodinné, sociální a bytové poměry.¹³⁵ V neposlední řadě také může návštěva pomoci odstranit nedostatky ve vzájemné spolupráci a navázat kooperaci i s ostatními členy rodiny, kteří mohou nemalou měrou přispět k nápravě podmíněně odsouzeného.

V rámci dohledu je povinen vykonávat určité povinnosti nejen podmíněně odsouzený, ale také probační úředník. Okruh jeho povinností a oprávnění blíže vymezuje ustanovení § 51 TZ. Základním úkolem probačního úředníka je vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, být mu nápomocen v jeho záležitostech a plnit pokyny předsedy senátu směřující k výkonu dohledu a k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Rovněž je jeho povinností probační plán pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k osobním, rodinným a jiným poměrům pachatele dle ustanovení § 51 odst. 1 TZ. Ve svém souhrnu se jedná o vyvážený, systematicky uspořádaný a obsahově provázaný soubor úkolů, který vyplývají z výkonu dohledu, s důrazem na dodržování a přizpůsobování probačního plánu dohledu aktuálním poměrům a zároveň na včasnou a přiměřenou reakci na jeho případné porušování,¹³⁶ která je specifikována ve druhém odstavci předmětného ustanovení. Jestliže podmíněně odsouzený závažným způsobem nebo opakovaně poruší podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená opatření, za podmínky, že byla uložena, je probační úředník povinen o tom bez zbytečného odkladu informovat předsedu senátu soudu, který dohled uložil a tato informace se může stát podkladem pro to, že soud již v průběhu zkušební doby rozhodne o výkonu trestu odnětí svobody, který byl původně odložen. V případě méně závažného porušení probační úředník pouze upozorní podmíněně odsouzeného na zjištěné nedostatky a poučí jej, že v případě opakování či závažnějšího porušení bude muset přistoupit k razantnějšímu kroku a informovat soud. Prvotní zvážení, zdali se jedná o ojedinělý exces pachatele z jinak řádně vedeného života a plnění veškerých podmínek, je na probačním úředníkovi, zpravidla se bude jednat o případy nedostavení se na schůzku ve stanovené lhůtě, případně opožděně.¹³⁷

¹³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 701.

¹³⁵ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 417.

¹³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 705.

¹³⁷ ŠČERBA, F. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue* 10/2009. s. 300.

Probační úředník je následně kontrolován soudem, neboť má zákonnou povinnost vypracovat nejméně jedenkrát za půl roku předsedovi senátu zprávu o průběhu výkonu dohledu nad pachatelem zahrnující veškeré relevantní informace, tj. popis průběhu dohledu, spolupráce s podmíněně odsouzeným, vylíčení aktuální životní situace, jeho zaměstnání a plnění podmínek, ať už zákonných či stanovených pravomocným rozhodnutím, přičemž mohou být ke zprávě přiloženy i záznamy vytykající podmíněně odsouzenému jeho drobné nedostatky v chování a obsahující poučení.¹³⁸ Lhůta pro podávání zprávy může být předsedou senátu stanovena odlišně *ad hoc* a tato bude mít vždy přednost před šestiměsíční lhůtou zákonnou. Při hodnocení chování podmíněně odsouzeného by měl probační úředník spolupracovat s celou řadou institucí, od kterých může získat důležité podklady pro zhodnocení, zdali jsou probační plán dohledu a další povinnosti porušovány či nikoli, popřípadě jak závažně. Těmito institucemi jsou kupříkladu Policie České republiky, různé správní orgány či poradenské subjekty dohlížející na plnění programu sociálního výcviku a převýchovy.

Do budoucna by bylo vhodné zamyslet se nad možností uložit dohled nad podmíněně odsouzeným na kratší dobu, než je celkové trvání zkušební doby, případně v průběhu jejího trvání, pokud by tomu odpovídalo chování podmíněně odsouzeného, dohled zkrátit soudním rozhodnutím. V současné době lze dohled stanovit dodatečně v rámci zpřísnění režimu nad podmíněně odsouzeným, navrhovaná varianta by byla přesně opačná. Myslím si, že teoretická možnost zmírnění režimu by měla podmíněně odsouzené motivovat k tomu, aby vedli řádný život, vyhověli v co nejkratší možné době uloženým opatřením či nahradili vzniklou škodu, nemajetkovou újmu, případně vydali bezdůvodné obohacení. Zároveň by tato možnost mohla lépe působit na psychiku podmíněně odsouzeného, neboť za jeho řádné a ukázkové chování by mohl být „odměněn“, a to dříve než na konci zkušební doby při rozhodování o osvědčení. Také by tato změna přinesla určité odlehčení probačním úředníkům, kteří kvůli nedostatečné personální obsazenosti a omezeným materiálním kapacitám mají nadbytek práce. Samozřejmě by s touto možností mohla být spojena i negativa, protože po zkrácení dohledu by se podmíněně odsouzený mohl přestat chovat řádně, což by přineslo soudům další práci v podobě rozhodování o jeho dalším osudu, zdali opětovně stanovit dohled či jinak zpřísnit režim. I přesto se domnívám, že by tato úvaha stála za zvážení a zajisté by vyžadovala hlubší analýzu.

¹³⁸ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 424.

5.2 Ukládání podmíněného odsouzení s dohledem

Konstrukce ukládání trestu podmíněného odsouzení s dohledem včetně jejích jednotlivých atributů je v podstatě totožná jako v případě trestu podmíněného odsouzení ukládaného bez dohledu.¹³⁹ Soud může přistoupit k aplikaci tohoto institutu, pokud trest odnětí svobody, jehož výkon má být podmíněně odložen, nepřevyšuje tři léta a zároveň s ohledem na osobu pachatele a jeho poměry, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a v neposlední řadě k okolnostem případu, se důvodně domnívá, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba ihned nařizovat výkon trestu odnětí svobody (srov. ustanovení § 84, § 81 odst. 1 T'Z).

Uložení této přísnější varianty podmíněného odsouzení odůvodňuje zvýšená potřeba sledovat a kontrolovat pachatelovo chování a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc v souladu s ustanovením § 84 T'Z. Obecně se jedná o situace, kdy na základě konkrétních okolností případu a informací vztahujících se k osobě pachatele lze identifikovat jeden či více rizikových faktorů zvyšujících pravděpodobnost případné recidivy a stanovení některých přiměřených omezení či přiměřených povinností po dobu trvání zkušební doby prostého podmíněného odsouzení nezaručuje dostatečnou obranu před tímto rizikem, proto je žádoucí zvolit systém komplexního a soustavného působení na pachatele v podobě dohledu.¹⁴⁰ Pro lepší představu lze uvést příklady, které do této kategorie spadají. Jedná se o případy, kdy byl trestný čin spáchán pachatelem bez trvalého zaměstnání nebo jiného legálního zdroje příjmů a tento fakt má přímou souvislost se spáchanou trestnou činností (typicky se jedná o majetkovou trestnou činnost), nebo se pachatel dopustil trestného činu v důsledku negativního vlivu jiných osob a svého okolí, v souvislosti se zneužíváním návykových látek, anebo na základě provedeného šetření byla zjištěna určitá anomálie osobnosti pachatele. Pokud jsou tyto nebo obdobné okolnosti natolik intenzivní, případně se jich vyskytuje v rámci jednoho případu více, je zapotřebí, aby soud vhodně zkombinoval kontrolu pachatelova chování s jeho aktivním ovlivňováním, což je podstata a účel dohledu probačního úředníka.¹⁴¹

Znění ustanovení § 85 T'Z týkající se zkušební doby, přiměřených omezení a přiměřených povinností kopíruje obsah ustanovení § 82 T'Z, které se vztahuje k prostému podmíněnému odsouzení. Zkušební dobu v případě podmíněného odsouzení s dohledem stanoví soud na jeden rok až pět let, přičemž počíná právní mocí rozsudku. Rozdíl oproti

¹³⁹ Podrobněji viz kapitola 3. Ukládání podmíněného odsouzení.

¹⁴⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 242.

¹⁴¹ Ibid.

zkušební době stanovené dle ustanovení § 82 odst. 1 TZ lze spatřovat pouze v tom, že kromě sledování, zdali podmíněně odsouzený vede řádný život a plní případně uložená přiměřená opatření, je nutné sledovat rovněž i výkon uloženého dohledu. Z tohoto důvodu je třeba volit délku zkušební doby tak, aby poskytovala dostatečný časový prostor k realizaci a naplnění účelu vysloveného dohledu.¹⁴²

Zkušební dobu lze zostrít uložením přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v ustanovení § 48 odst. 4 TZ, případně i jiných, pokud se s ohledem na daný případ jeví jako vhodné k tomu, aby podmíněně odsouzeného nasměrovaly k vedení řádného života. U institutu podmíněného odsouzení s dohledem poskytují veškerou součinnost soudu probační úředníci, kteří spolupůsobí nejen při kontrole plnění těchto opatření, ale poskytují osobám i pomoc, aby uloženým podmínkám plně vyhověly. Zpravidla též soud uloží podmíněně odsouzenému povinnost, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem, případně aby vydal bezdůvodné obohacení, které trestnou činností nabyl. Tato podmínka by měla být stanovována pravidelně ve všech případech, kdy trestným činem byla způsobena škoda, nemajetková újma nebo pachatel získal bezdůvodné obohacení a do doby vydání odsuzujícího rozhodnutí nedošlo k jejich kompenzaci, bez ohledu na fakt, zdali je způsobení újmy či získání bezdůvodného obohacení znakem skutkové podstaty spáchaného trestného činu či nikoli.¹⁴³

V případě pachatelů, kteří jsou svým věkem blízcí věku mladistvých, lze dle ustanovení § 85 odst. 3 TZ uložit kromě dohledu také některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, ať už vedle přiměřených opatření nebo samostatně, a to v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů, neboť stále ještě nízký věk ač dospělých pachatelů a ne zcela ukončený duševní vývoj umožňují aplikovat metody, které by se u dospělých pachatelů v pozdějším věku zcela minuly účinkem. Okruh výchovných opatření, která lze spolu s institutem podmíněného odsouzení s dohledem uložit je užší než v případě ukládání spolu s prostým podmíněným odsouzením. Zúžení je zapříčiněno skutečností, že dohled probačního úředníka dle ustanovení § 16 ZSVM je svou podstatou, účelem a povinnostmi totožný jako samotný dohled, který soud musí obligatorně uložit, pokud postupuje dle ustanovení § 84 TZ, tudíž stanovení tohoto výchovného opatření by absolutně postrádalo smysl.

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1060.

¹⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1062.

Jak je již zmíněno na začátku této kapitoly, instituty prostého podmíněného odsouzení i s dohledem jsou si velmi podobné a právní úprava je ve spoustě věcí po obsahové stránce totožná. Vzhledem k podobnosti obou alternativ pokládal zákonodárce za zbytečné, aby některá ustanovení týkající se prostého podmíněného odsouzení, jež jsou plně vyhovující a aplikovatelná i pro trest podmíněného odsouzení s dohledem, byla opakovaně formulována. Proto ustanovení § 87 TZ výslovně stanovuje, že na vztah podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody k dalším trestům uloženým vedle tohoto trestu a na zápočet doby, po kterou podmíněně odsouzený s dohledem vedl ve zkušební době řádný život, do nové zkušební doby se obdobně užijí ustanovení o podmíněném odsouzení. Ačkoli trestní zákoník používá termín „obdobně“, lze tato ustanovení použít přímo a beze změn,¹⁴⁴ a tedy platí, že dle ustanovení § 81 odst. 2 TZ povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody (za současného vyslovení dohledu) se netýká výkonu ostatních trestů uložených vedle tohoto trestu. Další ustanovení, které se uplatní i u podmíněného odsouzení s dohledem je ustanovení § 82 odst. 4 TZ, které se týká zápočtu doby, po kterou podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odsouzení pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného, souhrnného nebo společného trestu. Nicméně pro oba instituty podmíněného odsouzení platí, že pokud soud opětovně uložil odsouzenému trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu, pak při rozhodování o osvědčení či o neosvědčení nelze přihlížet k chování odsouzeného v době, kdy zkušební doba předchozího, tj. zrušeného podmíněného odsouzení uplynula, ale rozsudek ukládající nový trest dosud nenabyl právní moci. Jiný výklad, který by posunul počátek zkušební doby před právní moc nového rozhodnutí, by byl retroaktivní a neobstál by z hlediska principů spravedlivého trestního řízení, respektive obecně z hlediska principů spravedlivého procesu, čímž by se dostal i do rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.¹⁴⁵

5.3 Rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem

Ustanovení § 86 TZ upravuje způsoby ukončení podmíněného odsouzení s dohledem, které jsou téměř identické jako v případě prostého podmíněného odsouzení. Drobné rozdíly souvisí s ukládáním dohledu, neboť v případě prostého podmíněného odsouzení ho lze uložit až v rámci zpřísnění režimu podle ustanovení § 83 odst. 1 písm. a) TZ, zatímco u podmíněného odsouzení s dohledem se má dohled vykonávat od samého počátku

¹⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1074.

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 8. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2975/14.

zkušební doby.¹⁴⁶ V rámci zpřísnování režimu, ke kterému může soud v souladu s ustanovením § 86 odst. 1 TZ přistoupit a ponechat podmíněně odsouzení v platnosti, vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného, i když byla ze strany odsouzeného zavedena příčina k nařízení výkonu trestu, lze stanovit nad odsouzeným další povinnosti v rámci uloženého dohledu. Tyto povinnosti však nelze zaměňovat s přiměřenými povinnostmi ukládanými dle ustanovení § 48 odst. 4 TZ, neboť jejich charakter je odlišný. Soud při ukládání tohoto zpřísnujícího opatření musí vycházet především z toho, jaké povinnosti dosud pro podmíněně odsouzeného vyplývaly z uloženého dohledu, přičemž kompetence rozšířit okruh povinností v rámci dohledu nenáleží probačnímu úředníkovi, ale výlučně soudu.¹⁴⁷ V praxi není úplně snadné stanovit další povinnosti, zpravidla soud konkretizuje a doplňuje již uložené a může se jednat o povinnost zintenzivnit spolupráci s probačním úředníkem, častěji jej navštěvovat, podávat mu více informací, prokazovat své příjmy a výdaje výpisy z bankovních účtů v souvislosti s kontrolou plnění povinnosti nahradit vzniklou újmu či zaplatit dlužné výživné atd.¹⁴⁸

V ostatních ohledech je úprava stejná, tedy pokud podmíněně odsouzený, ohledně něhož byl vysloven dohled, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil. Pokud k tomuto závěru soud nedospěje, pak rozhodne, a to popřípadě již v průběhu zkušební doby, že se odložený trest odnětí svobody vykoná. Pokud ponechá podmíněně odsouzení v platnosti, tak kromě uložení dalších povinností v rámci uloženého dohledu může přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit hranici pěti let nebo stanovit dosud neuložené přiměřené omezení či povinnosti navádějící odsouzeného k vedení řádného života. Tato opatření jsou alternativní, takže soud se může uchýlit k uložení pouze některého z nich, případně je může vhodně kombinovat a ukládat současně.

Jestliže soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nevysloví, že se podmíněně odsouzený osvědčil ani nenařídí výkon trestu nebo nezpřísní dosavadní režim, přičemž odsouzený na tom nenesení nejmenší viny, má se za to, že se osvědčil. Bez ohledu na to, zdali o osvědčení výslovně rozhodl soud nebo nastala fikce osvědčení dle ustanovení § 86 odst. 2

¹⁴⁶ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 641.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1069.

¹⁴⁸ DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 642.

TZ, na pachatele se poté hledí, jako by nebyl odsouzen, což má pouze pozitivní dopady pro jeho budoucí život a uplatnění ve společnosti.¹⁴⁹

5.4 Mladiství

Podmíněné odsouzení s dohledem je jedním z trestních opatření, které lze dle taxativního výčtu uvedeného v ustanovení § 24 ZSVM uložit mladistvým pachatelům. Jeho právní úprava se v podstatě neodlišuje od úpravy prostého podmíněného odsouzení, přičemž pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje speciální úpravu, použijí se přiměřeně ustanovení trestního zákoníku, které se aplikují na dospělé pachatele. Rozdíl lze spatřovat, kromě uloženého dohledu, i u zpřísnujících opatření, která soud pro mládež uloží mladistvému, pokud dojde k závěru, že ponechá podmíněné odsouzení v platnosti vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého, ačkoli mladistvý zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody. V úvahu připadá pouze přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta za současného nepřekročení horní hranice ve výši pěti let nebo uložit další výchovné opatření směřující k tomu, aby mladistvý odsouzený vedl řádný život. Možnost stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled dle ustanovení § 33 odst. 2 písm. a) ZSVM je z povahy věci vyloučena, neboť samotné ustanovení tuto variantu připouští pouze, pokud již nebyl uložen, k čemuž v případě podmíněného odsouzení s dohledem dochází již na samém počátku zkušební doby.

Dohled, který činí z institutu podmíněného odsouzení jeho přísnější variantu, patří mezi intenzivní prostředky působení na mladistvé, jehož cílem je eliminovat rizika opětovného páchaní trestné činnosti a přispět k resocializaci pachatele.¹⁵⁰ Na výkon dohledu, který zajišťují probační úředníci, se obdobně užije ustanovení § 16 ZSVM upravující dohled probačního úředníka ve smyslu výchovného opatření. Podstatou dohledu je, vzhledem k ranému věku provinilce, jeho konstruktivní převýchova a ovlivňování kombinující v sobě kontrolu, ale zejména poradenství a pomoc. Po obsahové stránce se dohledem rozumí *„pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a sociální prostředí, v němž žije, sledování výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování zákonem nebo soudem pro mládež stanovených podmínek dohledu a plnění povinností vyplývajících pro mladistvého z dalších výchovných opatření, byla-li uložena, pomoc mladistvému při řešení*

¹⁴⁹ Podrobněji viz kapitola 4.3 a následující této práce.

¹⁵⁰ ŽATECKÁ, E.; HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 97.

*příčin spáchané trestné činnosti a jeho životních problémů a pozitivní vedení mladistvého probačním úředníkem ke životu v souladu se zákonem.*¹⁵¹

Uložení dohledu mladistvému vymezuje povinnosti, a to konkrétně povinnosti spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě probačního plánu dohledu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny, přičemž při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédne k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije, dále povinnost informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení nebo povinností (pozn. dle správné dikce zákona o soudnictví ve věcech mládeže výchovných opatření a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem a rovněž nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí dle ustanovení § 16 odst. 3 ZSVM. Smyslem informační povinnosti je vytvořit podmínky pro podrobné sledování mladistvého v rámci dohledu, nicméně není spojena se žádnými zásahy do života mladistvého, který může libovolně měnit místo svého bydliště či zaměstnání, aniž by mu mohl probační úředník stanovit povinnost zdržovat se na určitém místě či pracovišti. Takový postup by se totiž dal posoudit jako překročení oprávnění.¹⁵² U poslední povinnosti týkající se vstupu probačního úředníka do obydlí mladistvého spatřuji určitou rozdílnost oproti úpravě trestního zákoníku, která má více direktivní charakter, neboť stanovuje podmíněně odsouzenému povinnost umožnit vstup do svého obydlí. Je otázkou, zdali tak zákonodárce učinil záměrně a formuloval tyto povinnosti odlišně vzhledem k rozdílnosti věku odsouzených a jejich rozumového a mravního vývoje a předpokládal, že mladiství tuto povinnost budou plnit ochotněji než dospělí jedinci, nebo tento rozdíl žádný hlubší smysl nemá a pouze se jedná o jiné jazykové vyjádření téže povinnosti, k čemuž se osobně přikláním.

Probační úředník by při výkonu dohledu měl být schopen vyvíjet probační aktivity tak, aby vytvořily vhodné prostředí pro ujasnění vnitřního postoje mladistvého provinilce ke spáchané trestné činnosti, umožnily mu vypořádat se s ním a vedly ho k nápravě jím způsobené újmy, přičemž zároveň je na ně kladen požadavek na efektivní působení na poli prevence recidivy, osobního rozvoje mladistvého a tvorby jeho odpovědnosti za vlastní

¹⁵¹ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 168.

¹⁵² ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 174.

jednání.¹⁵³ Za tímto účelem probační úředník vypracovává probační plán dohledu, na jehož tvorbě by se měl mladistvý podílet, aby byl plán dostatečně individualizovaný a odrážel jeho možnosti a potřeby, což zvyšuje pravděpodobnost jeho dodržování a plnění. Pokud by však mezi mladistvým a probačním úředníkem nedošlo k dohodě o obsahu plánu, nebrání to tomu, aby jej probační úředník zpracoval sám, kupříkladu i za situace, že mladistvý není v tomto směru dostatečně činný.

Právní rámec dohledu nad mladistvým je vymezen kromě ustanovení § 16, také ustanovením § 80 ZSVM. Na základě něho bývá výkon dohledu svěřen probačnímu úředníkovi střediska Probační a mediační služby, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo se zdržuje, a to nařízením předsedy senátu soudu pro mládež. Za účelem kontroly plnění uložených povinností musí probační úředník pravidelně navštěvovat mladistvého v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole. Na základě těchto pravidelných návštěv probační úředník shromažďuje informace o mladistvém, o jeho osobě, sociální a rodinné situaci, majetkových a osobních poměrech, o vzdělání, případně zaměstnání a o dalších relevantních skutečnostech a opatřuje doklady prokazující dodržování všech vymezených podmínek a pravidel. Tato kontrolní činnost v sobě zahrnuje určité represivní prvky, nicméně pokud je vykonávána řádně, tj. vyváženě a s respektem k osobě mladistvého, neměla by být nepříjemná, ačkoli je svým způsobem omezujícím zásahem do jeho života.¹⁵⁴ Kontrolní činnost sama o sobě by byla nedostačující pro naplnění účelu dohledu, proto musí být vhodně doplňována o aktivní zásahy probačního úředníka v podobě pomoci, jimiž pružně reaguje na příčiny a následky spáchané trestné činnosti a utváří předpoklady pro jejich řešení. Právě pomoc probačního úředníka mívá u mladistvých pachatelů větší význam a dopad než u dospělých pachatelů, neboť trestná činnost páchaná mladistvými vyvěrá velmi často z osobních či rodinných těžkostí a sociálních problémů kvůli kterým se, ať už přímo či nepřímo, dostávají do rozporu s trestními i jinými právními normami.¹⁵⁵ Vedle kontroly a pomoci je důležitým atributem dohledu také poradenství prováděné probačním úředníkem v rámci individuálně vytvořeného probačního plánu dohledu dle ustanovení § 80 odst. 3 ZSVM. Dobře míněné rady mohou plnit svůj účel pouze tehdy, pokud je správně navázána spolupráce mezi probačním úředníkem a mladistvým. Pokud by byly vnucovány, může být celý proces kontraproduktivní a způsobit to, že se

¹⁵³ SOTOLÁŘ, A. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue* 11/2005. s. 304.

¹⁵⁴ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 665.

¹⁵⁵ HRUŠKOVÁ, O.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L.; ŠTERN, P. K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby. *Trestní právo* 7-8/1997. s. 18.

mladistvý daleko více uzavře do sebe, což se obtížně překonává a napравuje. Prioritou by proto mělo být vytvoření bezpečného prostředí a navázání důvěrného vztahu, a proto výkon probačního dohledu je hodně individuální a jeho jednotlivé prvky jsou v jednotlivých případech zastoupeny různě.¹⁵⁶

V případech, kdy mladistvý závažně nebo opakovaně poruší podmínky dohledu nebo jiná uložená výchovná opatření, informuje o tom probační úředník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil v souladu s ustanovením § 80 odst. 4 ZSVM, přičemž zákon o soudnictví ve věcech mládeže přesně nedefinuje, o jaké případy se jedná, vše tedy záleží na konkrétních okolnostech daného případu a na posouzení probačního úředníka. Pokud porušení podmínek probačního dohledu je méně závažné, může probační úředník udělit mladistvému výstrahu, nejvýše však dvě v průběhu jednoho roku. Kromě udělení výstrahy musí mladistvého také poučit, že v případě opakování nebo závažnějších porušení bude muset informovat předsedu senátu, který dohled uložil. Zákon pro udělení výstrahy nestanovuje žádnou specifickou formu, může tedy být vyhotovena písemně i vyslovena ústně, například při osobním setkání s mladistvým. Je však vhodné o udělení výstrahy učinit záznam, který by měl být podepsán mladistvým a uložen do spisu, přičemž nikde není stanovena povinnost, aby probační úředník tento krok sděloval obhájci či zákonnému zástupci mladistvého.¹⁵⁷ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rovněž neupřesňuje obsah výstrahy, nicméně je nepochybné, že by měla obsahovat důrazné vytknutí porušení podmínek dohledu a upozornění na následky, v případě, že by se takovéto jednání opakovalo i v budoucnu. Nicméně není třeba ji písemně odůvodňovat, neboť nemá povahu rozhodnutí dle trestního řádu a ani proti ní není přípustný opravný prostředek. Jestliže by se však mladistvý cítil postupem probačního úředníka dotčen, může se obrátit na příslušného předsedu senátu soudu pro mládež se žádostí o zjednání nápravy a ten je oprávněn činnost probačního úředníka usměrnit.¹⁵⁸ V rámci organizační struktury Probační a mediační služby však tento problém řešit nelze, pouze prostřednictvím soudu pro mládež.

I v případě mladistvých odsouzených, nad kterými byl vysloven dohled, má probační úředník informační povinnost vůči předsedovi senátu soudu pro mládež, který dohled uložil. Ta spočívá v tom, že nejméně jednou za šest měsíců, pokud soud nestanoví jinak, musí

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 667.

¹⁵⁷ ŽATECKÁ, E.; HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 209.

¹⁵⁸ ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 668.

probační úředník vypracovat zprávu, ve které popíše průběh výkonu dohledu, plnění uložených výchovných opatření a také osobní, rodinné a sociální poměry mladistvého včetně jeho aktuální životní situace dle ustanovení § 80 odst. 5 ZSVM. Měly by být do ní zahrnuty veškeré poznatky získané o mladistvém z nejrůznějších zdrojů z důvodu objektivnosti. Ve zprávě může také probační úředník navrhnout, aby bylo trestní opatření podmíněného odsouzení přeměněno na nepodmíněné odnětí svobody, případně aby byly upraveny podmínky dohledu, avšak konečné slovo má v těchto věcech vždy soud pro mládež.

6. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba je instituce, jež svou činností usiluje o zprostředkování efektivního a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a zároveň organizuje a zajišťuje účinný a důstojný výkon alternativních trestů a opatření, přičemž hlavní důraz klade na zájmy poškozených, ochranu společnosti a prevenci kriminality.¹⁵⁹

6.1 Obecné poznatky

Pojem probace pochází z latinského slova *probare*, což v překladu znamená zkoušet, ověřovat, dohlížet.¹⁶⁰ Samotná probace může být chápána v užším a v širším slova smyslu. V užším slova smyslu se jedná o opatření, jež spočívá v podmíněném odložení trestu, v osobní péči a dohledu, se kterým je spjat i závazek odsouzeného dodržovat podmínky stanovené soudem. V širším smyslu nezahrnuje pouze určitý institut založený na soudním rozhodnutí, ale také celý systém služeb, které Probační a mediační služba prostřednictvím svých úředníků zajišťuje.¹⁶¹ Účinná právní úprava vychází z širšího pojetí, což se promítlo i do zákonné definice probace vymezené ustanovením § 2 odst. 1 ZPMS, neboť probací se dle dikce zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc pachatelů a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. Až přijetím výše zmíněného zákona se na našem území začala datovat historie probace tak, jak ji známe dnes, neboť na jeho základě se Česká republika v roce 2001 dočkala vzniku Probační a mediační služby.

Přijetí dlouho očekávaného zákona o probační a mediační službě předcházela celá řada dílčích projektů a iniciativ již od 90. let 20. století, na nichž participovali odborníci z oblasti teorie a praxe a jejich hlavní snahou bylo přiblížit systém trestů a jiných opatření justičním systémům běžným v demokratických zemích západní Evropy, a to zejména

¹⁵⁹ Probační a mediační služba České republiky. *Poslání a cíle* [online]. [cit. 11.11.2018]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

¹⁶⁰ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY publishing, 2007. s. 21.

¹⁶¹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY publishing, 2007. s. 22.

zavedením alternativních trestů a odklonů v trestním řízení.¹⁶² Pochopitelně tyto instituty vyžadovaly činnost kvalifikovaných a specializovaných pracovníků, kteří měli zajistit efektivní výkon a praktické fungování alternativních institutů, případně měli být nápomocni při přípravě jejich aplikace. Prvními iniciátory vzniku instituce, které by byly dané úkoly svěřeny, se stalo Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici založené na jaře roku 1994.¹⁶³ O dva roky později na základě usnesení vlády zřídil ministr spravedlnosti první funkční místa pracovníků, která byla obsazena převážně soudními úředníky a sloužila k prvnímu ověřování činností Probační a mediační služby. Síť těchto pracovních míst byla postupně budována u všech okresních a krajských soudů, k čemuž přispělo i přijetí nových alternativních institutů, konkrétně se součástí našeho právního řádu stalo podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Potřeba založit instituci, která by se alternativními instituty naplno zabývala, byla v té době přímo alarmující. Proto v roce 1999 byl předložen návrh další etapy reformy justice zahrnující také zákon o probační a mediační službě. Zároveň byl vypracován projekt „Kvalifikační vzdělávací program pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby“, který připravoval první uchazeče o funkci probačních úředníků a asistentů ještě před účinností zákona.¹⁶⁴ Ta nastala k 1. lednu 2001 poté, co byl vládní návrh zákona v roce 2000 konsenzuálně schválen oběma komorami Parlamentu ČR. Způsob založení Probační a mediační služby je dobrým příkladem spolupráce mezi nevládním a vládním sektorem, pro niž bylo charakteristické spojené úsilí a snaha akademické půdy, nevládních aktivit i zkušeností praxe a současně ve správném čase přišla podpora ze strany Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu.¹⁶⁵ Díky této kooperaci byl vytvořen aparát, jenž se stal ve vztahu k soudům a státním zastupitelstvím významnou asistenční institucí a prostřednictvím něj je možné také naplňovat cíle alternativního sankcionování a restorativní justice.

6.2 Kompetence Probační a mediační služby

Kompetence Probační a mediační služby jsou určeny ustanovením § 4 ZPMS, jenž vymezuje činnost instituce. Podstatou je vytváření předpokladů k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl

¹⁶² TOMÁŠEK, J.; DIBLÍKOVÁ, S.; SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. s. 7.

¹⁶³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 387.

¹⁶⁴ ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace : možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 13.

¹⁶⁵ Ibid.

být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením a za tímto účelem je obviněnému, potažmo odsouzenému ze strany Probační a mediační služby poskytováno odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje se jeho chování a také se spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje dle ustanovení § 4 odst. 1 ZPMS.

Demonstrativní výčet konkrétních činností probačních úředníků je uveden v ustanovení § 4 odst. 2 ZPMS. Zákonodárce do výčtu zahrnul obstarávání podkladů k osobě pachatele a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí, vytváření podmínek pro rozhodnutí o odklonech a alternativních trestech, vykonávání dohledu, aj. Zároveň do jejich působnosti patří také pomoc poškozeným a dalším dotčeným osobám při odstraňování následků trestného činu, podílení se na prevenci trestné činnosti a v neposlední řadě také Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým pachatelům a pachatelům ve věku blízkém mladistvých a koordinuje sociální a terapeutické programy práce s odsouzenými, především pokud jde o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.

Téměř všechny úkony činí Probační a mediační služba v rámci výše vymezených činností na pokyn orgánů činných v trestním řízení, což výslovně vyplývá z ustanovení § 4 odst. 7 ZPMS. Jedinou výjimkou jsou úkony prováděné v oblasti mediace, neboť dané ustanovení výslovně připouští, aby probační úředníci ve vhodných případech byli aktivní i při absenci výslovného pokynu některého orgánu činného v trestním řízení, tedy například z vlastní iniciativy či z podnětu poškozeného nebo obviněného, avšak v takovém případě jim vzniká informační povinnost vůči příslušnému orgánu činnému v trestním řízení, který proces mediace může zastavit.¹⁶⁶

6.3 Vztah podmíněného odsouzení a Probační a mediační služby

Činnost Probační a mediační služby ve vztahu k institutu podmíněného odsouzení je výslovně upravena v ustanovení § 4 odst. 2 písm. d) ZPMS a spočívá zejména ve vykonávání dohledu nad chováním podmíněně odsouzeného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole odsouzeného v průběhu zkušební doby a v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody.

Povinnosti probačních úředníků nejsou ale vymezeny jen zákonem o probační a mediační službě, případně trestním zákoníkem, nýbrž také trestním řádem. Obsahově se

¹⁶⁶ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 392.

víceméně jedná o tytéž povinnosti, jaké probačním úředníkům stanovují i ostatní právní předpisy. Konkrétně dle ustanovení § 329 odst. 1 TŘ zašle předseda senátu ihned po právní moci rozsudku ukládajícího trest podmíněného odsouzení jeho opis probačnímu úředníkovi k výkonu kontroly nad chováním odsouzeného a nad dodržováním uložených omezení, pokud je to vzhledem k jejich povaze a způsobu kontroly chování podmíněně odsouzeného nutné. Zároveň je probační úředník soudem požádán, aby mu podával zprávu o způsobu života odsouzeného v pravidelných, jím stanovených termínech a v případě, že by zjistil důvody k nařízení výkonu trestu, aby mu tuto informaci neprodleně oznámil. Tuto činnost může na základě dožadání adresovaného okresnímu soudu, v jehož obvodu odsouzený bydlí, pracuje nebo se trvale zdržuje, provádět i probační úředník, který není činný v obvodu soudu, který předmětný rozsudek vynesl v prvním stupni. V případě prostého podmíněného odsouzení může tuto činnost vykonávat i sám soud v souladu s ustanovením § 329 odst. 2 TŘ, pokud byl však nad podmíněně odsouzeným stanoven i dohled, tato možnost zaniká. Soud po právní moci rozsudku, kterým bylo uloženo podmíněné odsouzení s dohledem, pověří svým opatřením probačního úředníka, v jehož obvodu odsouzený bydlí či pracuje, aby sledoval jeho chování a dodržování uložených přiměřených omezení a povinností dle ustanovení § 330a odst. 1 TŘ.

V souvislosti s konkrétním případem, zejména s ohledem na uložená přiměřená opatření, rizika a potřeby odsouzeného požádá probační úředník o spolupráci širokou škálu institucí, úřadů, organizací, medicínských zařízení, subjektů zprostředkovávající zaměstnání, řešící zadluženost osob, přičemž se může jednat o instituce státní, neziskové i soukromé subjekty a osoby.¹⁶⁷ V praxi jsou to zejména obecné a městské úřady, Úřady práce, agentury zprostředkovávající zaměstnání, školy, zaměstnavatelé, psychologové, psychiatři, jiní lékaři, poskytovatelé sociálních služeb, poradenská centra a celá řada dalších. Bohužel v některých případech potřebují probační úředníci i pomoc Policie ČR, a to při návštěvách obydlí podmíněně odsouzených, pokud panuje důvodná obava o bezpečnost úředníka s ohledem na osobu podmíněně odsouzeného, případně na členy jeho domácnosti.

Jakmile je probační úředník pověřen výkonem dohledu nad podmíněně odsouzeným, kontaktuje jej písemnou pozvánkou, aby se dostavil k úvodní konzultaci na příslušné středisko. V rámci ní usiluje probační úředník především o navázání vztahu s podmíněně odsouzeným, kterému poskytne základní informace o výkonu dohledu, aby si sám mohl utvořit představu

¹⁶⁷ ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace : možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 85.

o jejich spolupráci. Zároveň jej probační úředník musí poučit o tom, že je povinen hlásit jakoukoli změnu bydliště či zaměstnání, dostavovat se na ujednané schůzky, případně se z důvodu nemoci včas omluvit.¹⁶⁸ Při dalších setkáních je probačním úředníkem sestaven probační plán dohledu ve spolupráci s podmíněně odsouzeným, v němž je přesně vytyčeno, jak často se budou scházet, kde tato setkání budou probíhat či jakým způsobem budou ze strany podmíněně odsouzeného plněna přiměřená opatření uložená mu soudem. Vzhledem k tomu, že každý probační plán dohledu je vypracováván individuálně, nelze nalézt dva úplně identické plány, mimo jiné i z toho důvodu, že každý podmíněně odsouzený má jiné potřeby, zájmy a jiné uložené povinnosti. Díky tomu, že celková konstrukce probačního plánu dohledu je vystavěna jednoduše a cíle jsou vymezeny velmi konkrétně, avšak zároveň reálně s ohledem na odsouzeného možnosti, může probační úředník plnění plánu snadno vyhodnocovat, a to za účasti podmíněně odsouzeného, což jej má motivovat k dalšímu zlepšování.¹⁶⁹

Výkon dohledu, respektive obecně probace by měl být efektivní. Je zcela logické, že efektivita je jinak posuzována z pohledu odsouzených a jinak z pohledu probačních úředníků. Pro podmíněně odsouzené je prioritou rozhodnutí soudu o jejich osvědčení po uplynutí zkušební doby, zatímco pro probační úředníky jsou kritéria pro prosouzení efektivit probace odlišná. Ačkoli by se mohlo zdát, že nejdůležitějším kritériem pro posouzení efektivit probace z pohledu probačních úředníků bude recidiva, ve skutečnosti větší význam přisuzují kritériu dosažení změny osobních postojů odsouzeného k trestné činnosti a vyřešení rizik a kriminogenních potřeb, méně významné je pro ně hledisko osvědčení ve zkušební době a za spíše irelevantní považují subjektivní spokojenost odsouzeného s tím, co pro něj Probační a mediační služba udělala.¹⁷⁰

¹⁶⁸ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY publishing, 2007. s. 65.

¹⁶⁹ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY publishing, 2007. s. 66.

¹⁷⁰ TOMÁŠEK, J.; DIBLÍKOVÁ, S.; SCHEINOST, M. Účinnost probace z hlediska recidivy odsouzených. *Trestněprávní revue* 2/2017. s. 47.

7. KOMPARACE S PRÁVNÍMI ÚPRAVAMI SLOVENSKA A ŠPANĚLSKA

Následující kapitola přibližuje právní úpravu institutu podmíněného odsouzení Slovenské republiky a Španělského království. První zemi jsem vybrala proto, abych vyzdvihla odlišnosti, které se v současné slovenské právní úpravě vyskytují, i přes to, že vychází ze stejných historických základů jako právní řád naší země. Španělsko jsem zvolila z toho důvodu, že svým státním zřízením se zcela odlišuje od naší republiky, jeho mnohasetletá historie se promítá i do právních předpisů této země a informace o tamější právní úpravě nejsou v odborných kruzích tak rozšířené, jako je tomu například u informací o právních rádech našich sousedních států.

7.1 Právní úprava Slovenska

Institut podmíněného odsouzení je na Slovensku upraven ustanovením § 49 a následujícím zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, který nabyl účinnosti 1. ledna 2006, tedy o čtyři roky dříve než náš trestní zákoník. Vzhledem ke dlouhodobým společným kořenům je pochopitelné, že právní úprava je té české velmi podobná, nicméně určité odlišnosti v ní lze nalézt.

Slovenský zákonodárce rovněž rozlišil dvě varianty podmíněného odsouzení, a to podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody dle ustanovení § 49 a § 50 slovenského TZ a podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s probačním dohledem dle ustanovení § 51 a § 52 slovenského TZ.¹⁷¹ Ani jeden z těchto institutů však není považován za samostatný druh trestu, neboť v taxativním výčtu v ustanovení § 32 slovenského TZ uvedeny nejsou.

V souvislosti s odlišnostmi oproti české právní úpravě je třeba rozebrat podmínky užití tohoto institutu a ukázat na tři hlavní rozdíly. První z nich se týká výše trestu odnětí svobody, který lze uložit a jehož výkon lze podmíněně odložit. Pokud se soud uchýlí k prostému podmíněnému odsouzení, pak trest odnětí svobody, jehož výkon se podmíněně odkládá, nesmí převyšovat dva roky dle ustanovení § 49 odst. 1 slovenského TZ. V případě současného stanovení dohledu může být trest odnětí svobody o rok vyšší, tedy nesmí převyšovat tři roky (ust. § 51 odst. 1 slovenského TZ). U obou alternativ musí být soud přesvědčen, že vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu

¹⁷¹ V originále podmínečný odklad výkonu trestu odňatia slobody a podmínečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom.

životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu, není zapotřebí k zabezpečení ochrany společnosti a nápravě pachatele nařizovat výkon trestu odnětí svobody ihned v souladu s ustanovením § 49 odst. 1 písm. a) slovenského TZ. Pokud by soud k výše zmíněnému závěru nedošel, i přesto může podmíněné odsouzení uložit, a to pokud přijme záruku za nápravu pachatele a pokud s ohledem na výchovný vliv toho, kdo záruku nabídl, má za to, že výkon trestu odnětí svobody není nevyhnutelný dle ustanovení § 49 odst. 1 písm. b) slovenského TZ. Tato možnost představuje druhou odlišnost oproti české právní úpravě, která nabídnutí záruky umožňovala do konce roku 2001 a vázala ji pouze na zájmové sdružení občanů. Na Slovensku může záruku poskytnout jakákoliv osoba, která bude mít na pachatele výchovný vliv a bude dostatečně důvěryhodná. Soud musí také posoudit, zda záruku nabízí oprávněná osoba a jestli záruka poskytuje reálnou možnost spočívající v převýchově pachatele a změně jeho životních postojů s ohledem na navrhované výchovné způsoby působení.¹⁷²

Poslední rozdíl v aplikaci podmíněného odsouzení se týká institutu, který do dnešní doby nebyl do české právní úpravy zakotven. Ustanovení § 49 odst. 2 slovenského TZ výslovně zakazuje soudu, aby v případě, že odsuzuje pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ve zkušební době podmíněného odsouzení nebo ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, mu uložil trest podmíněného odsouzení. Stejně omezení se týká i podmíněného odsouzení s dohledem. Toto ustanovení zcela jasně reaguje na situace, kdy podmíněný odklad výkonu trestu nebo jeho zbytku neplní svůj účel, protože odsouzený, který ve zkušební době opětovně spáchá trestný čin, navíc úmyslně, deklaruje, že podmíněného odsouzení za předchozí trestný čin či privilegia v podobě podmíněného propuštění si dostatečně neváží, neboť nevyužil důvěry soudu a nedokázal vést řádný život.¹⁷³ Nicméně nelze toto ustanovení vnímat jako příkaz na uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody místo jiného přípustného druhu trestu, pokud jsou pro to splněny zákonné podmínky, nebo spolu s jiným druhem trestu, přičemž zároveň je nutné respektovat ustanovení o nepřípustnosti ukládání některých druhů trestů vedle sebe.¹⁷⁴

Zkušební doba je u prostého podmíněného odsouzení i u podmíněného odsouzení s dohledem jeden až pět let (ust. § 50 odst. 1, § 51 odst. 2 slovenského TZ). V rámci ní může soud podmíněně odsouzenému uložit také přiměřená omezení a přiměřené povinnosti včetně povinnosti nahradit podle svých schopností způsobenou škodu. Výčet přiměřených opatření

¹⁷² ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon: velký komentář*. 3. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2016. s. 106.

¹⁷³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 244.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 2 Tdo 11/2015.

obsahuje ustanovení § 51 odst. 3 a 4 slovenského TZ a v některých ohledech se odlišuje od českého demonstrativního výčtu, zejména svou konkrétností. Patří mezi ně kupříkladu příkaz nepřiblížit se k určené osobě na vzdálenost menší jak pět metrů a nezdržovat se v blízkosti obydlí určené osoby nebo v určeném místě, na kterém se tato osoba zdržuje nebo jej navštěvuje, dále získat ve zkušební době určitou pracovní kvalifikaci nebo se vystěhovat z bytu či domu, ve kterém se neoprávněně podmíněně odsouzený zdržuje nebo který neoprávněně obsadil. Při stanovení dohledu soud obligatorně uloží i některá přiměřená opatření, což vyplývá z ustanovení § 51 odst. 2 slovenského TZ. Tímto soud konkretizuje uložený dohled a to tak, aby byla možná kontrola jeho plnění a dodržování.¹⁷⁵

Úprava rozhodování o ukončení podmíněného odsouzení, o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil či nikoli a trest se vykoná nebo výjimečně ponechá v platnosti, je v podstatě shodná s naší právní úpravou. Odlišně je upravena fikce osvědčení. Ta sice dle ustanovení § 50 odst. 5, resp. § 52 odst. 2 slovenského TZ vzniká po uplynutí jednoho roku od skončení zkušební doby, pokud soud jakkoli nerozhodl bez viny podmíněně odsouzeného a nezáleží na tom, jak se skutečně během zkušební doby choval, ale zároveň v ustanovení § 50 odst. 6 a § 52 odst. 3 slovenského TZ vymezuje výjimku z jednorocní lhůty, a to v případě, že se proti podmíněně odsouzenému vede trestní stíhání pro jiný trestný čin. Tato skutečnost sama o sobě neznamená, že se podmíněně odsouzený neosvědčil a soud proto musí s vydáním rozhodnutí o osvědčení se počkat až do pravomocného skončení řízení, které se o novém činu vede.¹⁷⁶ Pokud toto řízení neskončí do dvou let od uplynutí zkušební doby a soud rozhodující o osvědčení nevydá žádné rozhodnutí bez viny podmíněně odsouzeného, nastává zákonná fikce osvědčení. Toto ustanovení mi připadá poněkud problematické v případech, kdy objektivně není možné pro značnou obtížnost případu rozhodnout o novém trestném činu do dvou let od skončení zkušební doby, přičemž na tom podmíněně odsouzený nebude mít vinu a soud rozhodující o osvědčení nebude moct vydat rozhodnutí, neboť musí ctít zásadu presumpce nevinu a z tohoto důvodu nastane zákonná fikce osvědčení, bez ohledu na to, jak řízení o novém trestném činu dopadne. Také platí, že ať už fikce nastane ze zákona nebo soud vydá rozhodnutí o osvědčení, hledí se na podmíněně odsouzeného jako by nebyl odsouzen.

Procesní úprava institutu je obsažena v ustanovení § 418 a následujícím zákona č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok. Jedná se o vykonávací ustanovení k ustanovení § 51

¹⁷⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon: veľký komentár*. 3. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2016. s. 108.

¹⁷⁶ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon: veľký komentár*. 3. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2016. s. 109.

slovenského TZ, které upravuje institut podmíněného odsouzení s dohledem, přičemž jeho smyslem je zabezpečit kontrolu chování podmíněně odsouzeného během zkušební doby. Podstata této kontroly spočívá ve zjišťování, jak odsouzený plní povinnosti a omezení vyplývající z probačního dohledu.¹⁷⁷ Ačkoli ustanovení § 418 odst. 1 TP stanovuje, že soud sleduje chování podmíněně odsouzeného a za tímto účelem podává písemné žádosti k orgánům státní správy, obce, zájmovým sdružením občanů v místě bydliště odsouzeného a zaměstnavatele odsouzeného, následující odstavce téhož ustanovení dává předsedovi senátu instrukci, aby zjišťováním předmětných skutečností pověřil probačního a mediačního úředníka. Ten tuto činnost vykonává u obou alternativ podmíněného odsouzení, neboť při výkonu prostého podmíněného odsouzení má soud postupovat přiměřeně jako při výkonu podmíněného odsouzení s probačním dohledem, což mu ukládá ustanovení § 420 TP. Dle české právní úpravy může tuto kontrolu v případě prostého podmíněného odsouzení vykonávat i sám soud.

Rozhodnutí o způsobu skončení podmíněného odsouzení vynese soud na veřejném zasedání, kde případně rozhodne i o prodloužení zkušební doby. Pokud soud rozhoduje o tom, že se podmíněně odsouzený osvědčil, může tak učinit pouze předseda senátu, a to se souhlasem prokurátora dle ustanovení § 419 odst. 3 TP. Procesní stránka věci je tedy velmi podobná úpravě obsažené v českém trestním řádu.

7.2 Právní úprava Španělska

Základy Španělského království, jak zní oficiální název této země, byly položeny již v 15. století. Mnohasetletá existence tohoto státu je důvodem, proč v její právní úpravě i v dnešní době lze nalézt právní předpisy, jejichž původ sahá až do 19. století, což je jev, který bychom v právním řádu České republiky hledali stěží. Jedním z takových předpisů je španělský trestní řád neboli *Ley de Enjuiciamiento Criminal* z roku 1882, jehož tvůrci se inspirovali francouzským napoleonským kodexem a za dobu své účinnosti musel být mnohokrát novelizován, aby byl aktuální a vyhovoval požadavkům moderní doby.¹⁷⁸

¹⁷⁷ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok: veľký komentár*. 3. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2016. s. 742.

¹⁷⁸ KRISTKOVÁ, A. Specifika přípravného řízení trestního ve Španělsku. *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 4/2015. s. 358 - 359.

Nejdůležitějším předpisem, který obsahuje hmotněprávní úpravu trestního práva ve Španělsku je zákon č. 10/1995, Código Penal,¹⁷⁹ který byl přijat dne 23. 11. 1995 a účinnosti nabyl 24. 5. 1996. Důvodem pro přijetí nového kodexu byl konec frankismu v zemi a vznik konstituční monarchie, tudíž bylo nutné přizpůsobit právní předpisy nové politické situaci, ačkoli se objevily jízlivé hlasy, že změna zjevně nebyla tak urgentní, když přišla až dvě dekády po pádu diktatury generála Franca a sedmnáct let po přijetí demokratické ústavy.

Španělský trestní zákoník se skládá z tří knih. První knihu lze přirovnat k obecné části našeho trestního zákoníku, neboť, jak již její název říká, pojednává o obecných poznatcích o trestných činech, pachatelích, trestech, ochranných opatřeních a důsledcích trestných činů. Druhá kniha vymezuje trestné činy a tresty za jejich spáchání, souhrnně se tedy jedná o zvláštní část španělského trestního zákoníku a třetí kniha se týká přestupků a jejich sankcí. Každá kniha je členěna na hlavy (*el título*), ty dále na kapitoly (*el capítulo*), kapitoly jsou poté rozděleny na oddíly (*la sección*) a ty se skládají z paragrafů (*el artículo*). Institut podmíněného odsouzení je upraven stejně jako v našem trestním zákoníku v obecné části, a to v hlavě III, která se týká trestů, v kapitole III, jež se věnuje obecně alternativním sankcím a v oddílu 1, který v doslovném překladu nese název „*O pozastavení výkonu trestu odnětí svobody*“¹⁸⁰, nicméně po obsahové stránce se jedná o institut rovnající se podmíněnému odsouzení.

Dle ustanovení § 80 CP může soud výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta nenařizovat, pokud jej není zapotřebí k tomu, aby se zabránilo pachateli v konání další trestné činnosti v budoucnu. Pro vyslovení tohoto závěru musí soud předem vyhodnotit okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, osobnost pachatele, jeho chování v minulosti, stejně jako jeho jednání po spáchání skutku, zejména jeho snahu napravit vzniklou škodu, dále se zabývá jeho rodinným a sociálním zázemím a účinky, které by odložení výkonu trestu mělo přinést.

Kromě maximální výše trestu, jehož výkon lze odložit, stanovuje španělský trestní zákoník i další podmínky v ustanovení § 80 odst. 2 CP. Pachatel, který má být podmíněně odsouzen, musí být trestán poprvé, nicméně se zde nezahrnují tresty, které byly zrušeny, tresty za nedbalostní trestné činy či tresty za tzv. *delitos leves*, což jsou dle španělské, tripartitní klasifikace trestných činů ty nejméně závažné.

¹⁷⁹ V originále Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre, del Código Penal.

¹⁸⁰ V originále „De la suspensión de la ejecución de las penas privativas de libertad“.

Zvláštní úprava se vztahuje k osobám, které jsou závislé na jakýchkoli návykových látkách. Ustanovení § 80 odst. 5 CP připouští, že soud, i když nejsou splněny podmínky popsané v předchozím odstavci, může odložit výkon trestu odnětí svobody nepřesahující pět let, pokud pachatel spáchal trestný čin v souvislosti se svou závislostí na návykových látkách, které jsou specifikovány v ustanovení § 20 odst. 2 CP (alkohol, obecně drogy – narkotika, psychotropní látky a látky s podobnými účinky). Zároveň se tento pachatel musí v době rozhodování o odložení výkonu trestu nacházet v akreditovaném středisku a podstupovat adekvátní léčbu. Jedná se o osoby s vážnými charakterovými nedostatky, které mimo jiné zapříčiňují páchaní trestné činnosti, přičemž vězení není pro ně ničím jiným než jen rizikem, které ve svém životě musí přijmout, aby si svou závislost udrželi.¹⁸¹ Z tohoto důvodu je pro ně odvykácí léčba daleko větším trestem, než pobyt za mřížemi, s kterým jsou vnitřně smířeni.

Zkušební doba je dva až pět let, pokud výše odloženého trestu odnětí svobody je nejvýše dva roky, resp. tři měsíce až jeden rok u mírnějších trestů dle ustanovení § 81 CP, přičemž délku zkušební doby stanovuje soud s přihlédnutím ke stejným okolnostem, které hodnotí při ukládání podmíněného odsouzení. Pokud se odkládá výkon trestu osobě závislé na návykových látkách, která se dopustila trestného činu v souvislosti s touto závislostí, stanoví soud zkušební délku v rozmezí tři až pět let.

Obdobně jako dle české právní úpravy, i ve Španělsku mohou soudy během zkušební doby uložit odsouzenému určité zákazy či příkazy v souladu s ustanovením § 83 CP, přičemž tato omezení nesmí být nepřiměřená či rozsáhlá a ohrožovat důstojnost odsouzeného. Konkrétně se jedná například o zákaz přiblížit se k poškozenému či ke členům jeho rodiny, k jeho domu, pracovišti nebo k jiným místům, na kterých se poškozený pravidelně vyskytuje, přičemž se odsouzenému může uložit i zákaz komunikace s poškozeným, a to jakýmkoli způsobem, dále sem patří zákaz stýkat se s určenými osobami, pokud u nich existují důvodné obavy, že by odsouzeného mohly navádět k trestné činnosti či zprostředkovat příležitost k jejímu páchaní, povinnost podrobit se různým programům z oblasti práce, kultury, ochrany životního prostředí, silničního provozu, rovného zacházení a jiným v závislosti na druhu spáchaného trestného činu, povinnost absolvovat odvykácí kůru či zdržet se řízení motorových vozidel. Výčet příkazů a zákazů je stejně jako v české a slovenské právní úpravě demonstrativní a výslovně umožňuje soudům uložit i jiná vhodná opatření, která odsouzenému pomohou napravit jeho život dle ustanovení § 83 odst. 1 bodu 9. CP. Kontrolu

¹⁸¹ LASCURAÍN SÁNCHEZ, J. A.; MENDOZA BUERGO, B.; RODRÍGUEZ MOURULLO, G. *Código Penal*. Madrid: Thomson Civitas, 2004. s. 695.

plnění uložených povinností či dodržování vymezených příkazů provádí v závislosti na jejich druhu orgány policie¹⁸² (zákaz styku či kontaktu s poškozeným aj.) nebo orgány, které jsou zodpovědné za reintegraci odsouzených¹⁸³ (účast na resocializačních programech, odvykacích kúrách aj.).

Španělský trestní zákoník ve svém ustanovení § 86 odst. 1 vyjmenovává situace, na které musí soud obligatorně reagovat zrušením zkušební doby a nařízením výkonu trestu. Jedná se o případy, kdy odsouzený během zkušební doby spáchá další trestný čin a je za něj uznán vinným, neboť se zde vychází z předpokladu, že soudem vložená důvěra se minula účinkem. Další situace se týká vážného nebo opakovaného porušení zákazů a příkazů či úmyslného vyhýbání se kontrole ze strany příslušných orgánů. Pokud však porušení stanovených podmínek není vážné či opakované, může soud uložit nové příkazy či zákazy, případně adekvátně upravit ty stávající nebo prodloužit zkušební dobu. Oproti české, a i slovenské právní úpravě však španělský trestní zákoník nevyjadřuje maximální horní hranici zkušební doby číselně, ale stanovuje, že prodloužení nesmí přesahovat polovinu doby již uložené dle ustanovení § 86 odst. 2 písm. b) CP. Ve všech uvedených případech soud před vydáním rozhodnutí vyslechne zúčastněné strany, přičemž okamžité nařízení výkonu trestu bez slyšení stran je přípustné pouze pokud to odůvodňuje velmi vysoká pravděpodobnost recidivy odsouzeného, jeho útěku nebo to vyžaduje zvýšená potřeba ochrany oběti.

Pokud u odsouzeného nenastanou žádné důvody pro nařízení výkonu trestu či zprísňení režimu a uplyne stanovená zkušební doba, soud vydá rozhodnutí o tom, že původně uložený trest se odpouští dle ustanovení § 87 odst. 1 CP. V případě drogově závislých pachatelů, kteří byli odsouzeni v souladu s ustanovením § 80 odst. 5 CP, je zapotřebí, aby soud získal potvrzení o úspěšném absolvování či pokračování léčby. Tyto záznamy musí být dostatečně podrobné, aby z nich bylo zjevné, v jakém stavu se odsouzený nacházel v době zahájení léčby a jaký pokrok během odvykací kúry udělal.¹⁸⁴ Pokud však lékařské zprávy nevyznívají příliš ve prospěch odsouzeného, může soud prodloužit zkušební dobu, během které nařídí další povinnou léčbu, ne však o více než dva roky.

¹⁸² V originále „Las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado“.

¹⁸³ V originále „La Administración penitenciaria“.

¹⁸⁴ LASCURAÍN SÁNCHEZ, J. A.; MENDOZA BUERGO, B.; RODRÍGUEZ MOURULLO, G. *Código Penal*. Madrid: Thomson Civitas, 2004. s. 699.

7.3 Návrhy de lege ferenda

Na základě provedené komparace se slovenskou a španělskou právní úpravou lze konstatovat, že by se česká právní úprava institutu podmíněného odsouzení mohla v některých směrech inspirovat a novelizovat některá svá ustanovení.

První z návrhů se týká výčtu přiměřených omezení a přiměřených povinností. Ačkoli je výčet opatření v trestním zákoníku demonstrativní, shodně jako u obou zahraničních úprav, což umožňuje soudu uložit podmíněně odsouzenému i jiná než výslovně zmíněná omezení a povinnosti, bylo by vhodné jej rozšířit, případně více konkretizovat. Jak španělský, tak slovenský trestní zákoník mají ve svých výčtech příkaz nepřibližovat se k určené osobě, resp. k poškozenému a nezdržovat se v blízkosti jejich obydlí či míst, na kterých se pravidelně vyskytují či jej navštěvují. Dalším ustanovením, které by se mohlo stát součástí českého právního řádu, je ustanovení týkající se příkazu vystěhovat se z bytu či domu, ve kterém se neoprávněně podmíněně odsouzený zdržuje nebo který neoprávněně obsadil. Obdobně inspirativní je ustanovení španělského trestního zákoníku, které příkazuje podmíněně odsouzenému absolvovat během trvání zkušební doby programy obsahově odrážející spáchaný trestný čin, zajímavými jsou zejména programy v oblasti vzdělávání ohledně silničního provozu, ochrany životního prostředí, zvířat či rovného, nediskriminačního zacházení.

Osobně za nejzajímavější návrh *de lege ferenda* považuji ustanovení slovenské úpravy, které by v mnoha případech usnadnilo rozhodování soudců a nedocházelo by k situacím, aby několikanásobní recidivisté byli opakovaně odsuzováni k podmíněnému odsouzení.¹⁸⁵ Jedná se ustanovení § 49 odst. 2 slovenského TZ, které zakazuje, aby soud uložil podmíněné odsouzení pachateli, který se dopustil úmyslného trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení či podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že se toto ustanovení vztahuje pouze na trestné činy spáchané úmyslně, nikoli nedbalostně, nelze jej považovat za příliš přísné či tvrdé. Navíc zákaz uložení podmíněného odsouzení, ať už s dohledem či bez něj, neznamena automatické uložení pouze nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jestliže jsou splněny podmínky, lze pachatele potrestat některým z alternativních trestů. V této úpravě spatřuji adekvátní reakci na porušení podmínek ve zkušební době, na nevedení řádného života a na nevyužití důvěry, která byla do odsouzeného soudem vložena tím, že byl ponechán na svobodě.

¹⁸⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 3 Tz 92/2017.

8. STATISTICKÉ ÚDAJE O PODMÍNĚNÉM ODSOUZENÍ

Institut podmíněného odsouzení je nejfrekventovaněji ukládaným druhem trestu, jak dokazují každoroční statistiky Ministerstva spravedlnosti a výsledky výzkumné činnosti řady institucí, zejména pak Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Již od roku 1994 je ze skladby uložených trestů patrné, že stabilně nejvíce je ukládáno podmíněné odsouzení, přičemž v druhé polovině 90. let 20. století tvořil tento institut okolo 63 % celkového počtu uložených trestů a na počátku nového milénia se jeho podíl ustálil na 55 %.¹⁸⁶

Co se týká statistických údajů vztahujících se k podmíněnému odsouzení, potažmo podmíněného odsouzení s dohledem za uplynulých deset let, příliš se neliší od údajů uvedených v předchozím odstavci a frekvence jejich ukládání je víceméně konstantní, až na některé roky, kdy jsou odchylky výraznější.

V roce 2008 tvořilo podmíněné odsouzení spolu s podmíněným odsouzením s dohledem 54 % z celkového množství uložených trestů, přičemž přísnější alternativa tohoto institutu byla aplikována pouze ve 3 % případů.¹⁸⁷ O rok později byly statistiky velmi podobné, podíl podmíněného odsouzení souhrnně s podmíněným odsouzením s dohledem činil 53 %.¹⁸⁸ V roce, kdy začal být účinný současný trestní zákoník, tj. v roce 2010, byl podíl obou institutů na celkovém počtu uložených trestů o něco vyšší než v uplynulých letech, konkrétně podíl podmíněného odsouzení byl 55 % a podíl podmíněného odsouzení s dohledem činil 4 %.¹⁸⁹ V roce 2011 se podmíněné odsouzení zahrnující i podmíněné odsouzení s dohledem podílelo 61 % na celkovém počtu uložených trestních sankcí,¹⁹⁰ následující rok se podíl opět

¹⁸⁶ ROZUM, J.; KOTULAN, P.; HÁKOVÁ, L. a kol. *Vybrané problémy sankční politiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s. 21-22.

¹⁸⁷ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2008.

¹⁸⁸ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2009.

¹⁸⁹ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2010.

¹⁹⁰ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2011.

pohyboval kolem 60 %, přičemž 55 % tvořilo podmíněné odsouzení a ve zbylých 5 % soud současně uložil i dohled.¹⁹¹

V roce 2013 lze ve statistikách zaznamenat větší odchylku oproti předchozím letům, neboť podíl podmíněného odsouzení, ať už s dohledem či bez, na celkovém počtu uložených trestů činil 70 %, ¹⁹² což je až do současnosti nejvyšší číslo. Následující rok nebyl podíl až tak vysoký, přesto však došlo pouze k mírnému poklesu a to na 65 %, přičemž podmíněné odsouzení tvořilo 59 % všech trestních sankcí, které soudy uložily.¹⁹³ V letech 2015 a 2016 podíl neklesl pod 60 %, konkrétně v roce 2015 tvořilo podmíněné odsouzení, započítáme-li do něj i podmíněné odsouzení s dohledem, 63 % všech uložených trestů,¹⁹⁴ zatímco v roce 2016 činil tento podíl 60 %, z toho v 53 % případů bylo uloženo prosté podmíněné odsouzení a v 7 % zvolily soudy přísnější variantu, tedy podmíněné odsouzení s dohledem.¹⁹⁵

Zároveň je zajímavé se podívat na statistiku dokládající uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tento nejprísnejší trest ve smyslu omezení osobní svobody a kontaktu se společností, by měl být ukládán pouze v nejzávažnějších případech, kdy uložení jiné trestní sankce nepřipadá v úvahu. Sám trestní zákoník, konkrétně ustanovení § 55 odst. 2, vymezuje případy, za které by se nepodmíněný trest odnětí svobody měl ukládat pouze, pokud by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby vedl řádný život. V roce 2015 se nepodmíněný trest odnětí svobody podílel na celkovém množství uložených trestů 18 %, ¹⁹⁶ o rok později dokonce 19 %, ¹⁹⁷ což tvoří téměř pětinu veškerých uložených

¹⁹¹ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2012.

¹⁹² InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2013.

¹⁹³ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2014.

¹⁹⁴ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2015.

¹⁹⁵ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2016.

¹⁹⁶ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2015.

¹⁹⁷ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2016.

trestních sankcí. Tyto údaje dokládají nedostatečné využívání jiných alternativních trestů, které by s sebou přinesly jednak uvolnění věznic, jejichž kapacity jsou naplněny z více než 100 % a zároveň také by odlehčily státnímu rozpočtu a snížily výdaje vynakládané na chod věznic a život vězňů v nich.

Předchozí rok 2017 a statistické údaje o uložených trestech a trestních opatřeních¹⁹⁸ bych rozebrala detailněji než za uplynulá období. Podmíněné odsouzení se v uplynulém roce podílelo na všech uložených trestech ze 49 %. Druhá alternativa tohoto institutu, tj. podmíněné odsouzení s dohledem, tvořila celkem 7 % z celkového počtu trestů, což potvrzuje vzrůstající trend v posledních letech, kdy soudy čím dál více spolu s podmíněným odsouzením stanovují i dohled (v roce 2009 to bylo pouze ve 3 % případů a od tohoto roku lze zaznamenat pouze nárůst). V případě mladistvých pachatelů je situace ohledně ukládání trestních opatření velmi podobná. Celkem bylo uloženo 1034 trestních opatření a téměř 56 % bylo tvořeno odnětím svobody podmíněně odloženým na zkušební dobu. Podíl podmíněného odsouzení s dohledem činil u mladistvých více než 11 %, což je o dost více než u dospělých pachatelů. Příčinou může být snaha soudů více kontrolovat jejich chování, ale především pomáhat a radit mladistvým prostřednictvím probačních úředníků a jejich činnosti a také snaha změnit jejich dosavadní životní postoje, neboť vzhledem k jejich nízkému věku mají celý život před sebou a jejich resocializace je v tomto ohledu snazší než u starších pachatelů, jejichž rozumový a mravní vývoj byl již ukončen. I samotní probační úředníci přistupují velmi odlišně k mladistvým a dospělým pachatelům. Probační úředníci z Blanska i z Tábora se shodli, že u mladistvých pachatelů je klíčovou intenzivní spolupráce s rodinou a školou, pokud mladistvý studuje, naopak v případě dospělých pachatelů podléhá spolupráce s jinými osobami jeho výslovnému souhlasu kvůli povinnosti mlčenlivosti a primárně tedy kontakt probíhá pouze mezi probačním úředníkem a podmíněně odsouzeným. V případě nepodmíněného trestu odnětí svobody nedošlo ani loni k žádné odchylce od posledních let a jeho podíl na celkovém množství trestních sankcí byl 19 %. Situace ohledně dalších přípustných alternativních trestů, které trestní zákoník taxativně vyjmenovává ve svém ustanovení § 52 odst. 1, není tak ideální, jak by mohla být. Kupříkladu trest obecně prospěšných prací tvořil necelých 10 % z celkového množství trestů, podíl peněžitého trestu byl 9 % a podíl trestu domácího vězení byl prakticky nepatrný – pouze 0,2 % všech případů.

¹⁹⁸ InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2017.

Z výše uvedeného zcela jasně vyplývá, že podíl podmíněného odsouzení na všech uložených trestech, zahrnující i podmíněné odsouzení s dohledem, v každém roce přesahuje 50 %. Tento údaj může vzbuzovat dojem, že alternativní tresty jsou u nás využívány v dostatečné míře, ovšem záleží, zdali byl tento druh trestu uložen proto, že se v daném případě jevil jako nejvhodnější, anebo k jeho výběru soud přistoupil proto, že k jeho uložení netřeba naplnit specifické podmínky, jako u jiných alternativních trestů a zvolil tedy v tomto směru nejjednodušší cestu, neboť podmíněné odsouzení lze uložit jako trest za velmi širokou škálu spáchaných trestných činů.

Jak již bylo zmíněno, institut podmíněného odsouzení je velmi pružný co do možností jeho ukládání, což jej oproti jiným trestům nespojených s pobytem za mřížemi zvyhodňuje. Při ukládání trestu obecně prospěšných prací je soud povinen přihlídnout ke stanovisku pachatele, k jeho zdravotnímu stavu a k možnosti uložení tohoto trestu dle ustanovení § 64 TZ. Pokud je pachatel zdravotně indisponován v takové míře, že není způsobilý k soustavnému výkonu práce, soud tento druh trestu neuloží. Obdobně v případě peněžitého trestu je rozhodující jeho následná dobytost. Pokud by pachatel nebyl dostatečně solventní, postrádal by tento trest smysl. V případě domácího vězení je situace ještě o něco složitější. Dle statistických údajů od roku 2010, kdy byl tento druh trestu zaveden, je jeho podíl na celkovém množství uložených trestů řádově jedna až pět desetin procenta.¹⁹⁹ Příčin, proč soudy ukládají tento alternativní trest velmi okrajově, může být hned několik. První z nich zajisté souvisí se zákonnými podmínkami jeho uložení. Soud musí od pachatele obdržet písemný slib, ve kterém se zavazuje, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly bude poskytovat veškerou potřebnou součinnost dle ustanovení § 60 odst. 1 písm. b) TZ. Také soud musí přesně vytyčit časová období, ve kterých je odsouzený povinen zdržovat se v obydlí s přihlídnutím k jeho pracovní době a cestě za prací a zpět, k péči o nezletilé, k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby byl přiměřeně postižen na svobodě. Další příčina se týká kontrolního systému odsouzených, který doposud nebyl plně efektivně zaveden, ačkoli se na tom pracuje od samého počátku zavedení tohoto druhu trestu, tedy již více než osm let, ačkoli nyní se zdá, že by tento proces mohl být úspěšně dovršen. Doposud byl výkon trestu domácího vězení namátkově kontrolován probačními úředníky, což by se v dohledné době mělo zcela změnit. V září roku 2018 byl spuštěn ostrý provoz elektronických náramků pro domácí vězně, který byl opakovaně

¹⁹⁹ Za uplynulých 10 let byl podíl největší v roce 2012, a to 0,53 % z celkového množství. (Zdroj: <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2012.)

odkládán, a který již hlídá a monitoruje několik desítek odsouzených, přičemž jejich počet by se měl neustále navyšovat. Ministerstvo spravedlnosti i Probační a mediační služba si od zavedení tohoto systému slibují nárůst počtu ukládaných trestů domácího vězení.²⁰⁰ Nicméně z názorů samotných soudců lze dovodit, že i přes zavedení účinného a fungujícího elektronického systému nelze očekávat prudké změny v počtu ukládání domácího vězení, i když k mírnému nárůstu by dojít mohlo. Tento druh trestu soudci označují jako velmi specifický, který lze uložit pouze malému okruhu pachatelů, neboť většina, u které by tento trest přicházel v úvahu, nemá stále bydliště, nebo jej často mění, problémy spatřují také při změně zaměstnání, kdy soudy musí opětovně rozhodovat a vymezovat časové období, během kterého se musí odsouzený zdržovat v určeném obydlí, což přináší pro jejich agendu další práci. Zároveň však připouští, že kvůli nedostatečné personální kapacitě Probační a mediační služby není výkon kontroly tak efektivní, jak by měl být, proto jsou v ukládání domácího vězení zdrženlivější.²⁰¹

Názory na zvýšení ukládání trestu domácího vězení v důsledku zavedení elektronického monitoringu se liší i mezi probačními úředníky. Zatímco Probační a mediační služba v Blansku si myslí, že je pravděpodobné, že trest domácího vězení bude nyní soudy ukládán častěji, především v případě krátkých trestů, a to z důvodu, aby se nadále nenaplňovaly věznice, probační úředníci v Táboře mají zcela odlišný názor, neboť se domnívají, že zavedení monitoringu žádnou změnu v přístupu soudů k ukládání tohoto druhu trestu nepřinese. Je tedy otázkou budoucích let, zdali konečně zavedený monitorovací systém přinese toliko očekávanou změnu a domácí vězení se stane častěji ukládaným trestem, nebo i nadále bude podmíněné odsouzení tvořit nadpoloviční většinu všech trestů a nepodmíněný trest odnětí svobody téměř pětinu. Dle mého názoru očekávaná změna nastane velmi pozvolně, přičemž v nejbližších letech se statistické údaje příliš měnit nebudou.

Bohužel v současnosti neexistují oficiální, veřejně přístupné statistiky evidující druhy ukládaných přiměřených omezení a přiměřených povinností, jež soud může podmíněně odsouzeným během zkušební doby uložit. Podle zkušeností Probační a mediační služby v Blansku se soud nejčastěji uchyluje k uložení povinnosti zdržet se požívání alkoholu v různé míře, od nadměrného požívání až po úplné zdržení, dále platit běžné výživné a dle svých sil uhradit dlužné výživné a třetím nejfrekventovanějším opatřením je povinnost podrobit se

²⁰⁰ Aktuálně.cz. *Zprávy – Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 10.11.2018]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/elektronicke-naramky-zacaly-minuly-tyden-hlidat-prvnich-30-l/>.

²⁰¹ SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 15-16.

lčeni závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením dle trestního zákoníku. Naopak dle praxe Probační a mediační služby v Táboře jsou podmíněně odsouzeným nejčastěji ukládány povinnosti platit řádně a včas výživné a zdržet se požívání návykových látek. Při kontrole plnění těchto dvou povinností se probační úředníci v Táboře setkávají s problémem falšování složenek, kterými podmíněně odsouzení prokazují, že svou vyživovací povinnost splnili, ačkoli tak reálně neučinili a v souvislosti s prováděním testů na přítomnost drog v těle se hojně setkávají se snahou podmíněně odsouzených výsledky kontroly ovlivňovat, například tím, že vzorky ředí tekutinou. Probační úředníci v Pardubicích se nejčastěji setkávají s uložením povinnosti uhradit dlužné výživné a nahradit vzniklou škodu. Občas považují uložené povinnosti či omezení za nedostatečné, zejména pokud se pachatel dopustil trestné činnosti v souvislosti s požíváním návykových látek a soud na tento fakt nereaguje a neuloží přiměřenou povinnost zdržet se jejich užívání.

Přestože z uvedených statistik je zřejmé, že pokud se soud rozhodne pachateli uložit podmíněně odsouzení, volí jeho prostou variantu bez dohledu, a to až v 90 % případů, je zapotřebí blíže přiblížit také vzájemnou spolupráci soudů a probačních úředníků v případech užití přísnější varianty daného institutu, tedy varianty s dohledem. Správná a efektivní kooperace těchto dvou institucí je pro řádný výkon dohledu nezbytná. Z tohoto pohledu jsou velmi zajímavé výzkumné projekty provedené Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, přičemž jeden je pojat z pohledu soudců, v případě druhého jsou respondenty probační úředníci. Soudci v drtivé většině případů vnímají spolupráci s probačními úředníky velmi pozitivně a o jejich činnosti se vyjadřují velmi pochvalně, vyzdvihují zejména jejich snahu pomoci, preciznost jimi zpracovaných průběžných i závěrečných zpráv, přínosnou zpětnou vazbu i rychlost jejich práce, která bývá zdržována pouze nevhodným přístupem samotných odsouzených. Zároveň jsou si vědomi omezených personálních i materiálních možností Probační a mediační služby, kdy na stovky odsouzených připadá v mnoha obvodech okresních soudů pár úředníků, přesto soudci uvádí, že na kvalitě jejich práce tyto nedostatky nejsou vidět. Na druhou stranu se objevily i názory, které byly velmi kritické a vytýkaly probačním úředníkům nedostatečnou práci v terénu, pasivní přístup v případech, kdy sám odsouzený není aktivní či přílišné upozorňování soudu na nedostatky odsouzeného v rámci dohledu, ačkoli by tyto drobné problémy měly být primárně řešeny mezi probačním úředníkem a odsouzeným. Těchto výtek bylo ale minimum.²⁰² Naopak z pohledu probačních úředníků není spolupráce tak ideální, jak ji popisují soudci. S právní úpravou dohledu jsou v zásadě probační úředníci

²⁰² SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 26 – 28.

spokojeni, vnímají ji jako dostatečně detailní a přesnou. Velmi kritičtí však byli k samotné kooperaci soudů a úředníků Probační a mediační služby při realizaci dohledu, a to až ve třech čtvrtinách případů. Největší problém spatřují v minimální či dokonce žádné odezvě soudů na zprávy probačních úředníků ohledně odsouzených, kteří svým chováním porušili stanovené podmínky, což dle jejich vnímání snižuje Probační a mediační službě jakožto instituci autoritu a u odsouzených, kteří se nechovají řádně, to vzbuzuje dojem, že se takto chovat mohou, neboť postih nepřijde.²⁰³

V praxi se liší vzájemná spolupráce okres od okresu. Zatímco Probační a mediační služba v Blansku má většinou dobré zkušenosti a soudy na její zprávy o negativním chování podmíněně odsouzených reagují a podle svých možností svolávají veřejná zasedání za účelem řešení nastalých problémů, probační úředníci v Pardubicích své zkušenosti s tamějším soudem definovali jako výborné, Probační a mediační služba v Táboře má obdobné zkušenosti pouze s Okresním soudem v Táboře, naopak s Okresním soudem v Českých Budějovicích má zkušenosti negativní, neboť ve většině případů na zprávy o chování podmíněně odsouzených vůbec nereaguje.

I z konkrétních aktuálních zkušeností probačních úředníků je tedy zřejmé, že je na čem pracovat, aby spolupráce byla do budoucna efektivnější a plnila svůj účel.

²⁰³ SCHEINOST, M.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. s. 107.

ZÁVĚR

Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody je nejčastěji ukládaným trestem již od doby vzniku České republiky. Ačkoli postupně přibývaly do právního řádu další instituty alternativních trestů, podíl podmíněného odsouzení na celkovém množství uložených trestů se nesnížil, ovšem nesnížilo se ani množství nepodmíněných trestů odnětí svobody, přestože kapacity věznic jsou přeplněny a hlasy volající po intenzivnějším využívání alternativních trestů neustále narůstají. Místo toho, aby soudy častěji ukládaly tresty nespojené s odnětím svobody, dochází v praxi spíše k tomu, že podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody stagnuje a alternativní tresty si konkurují mezi sebou, přičemž podmíněné odsouzení je v tomto pomyslném boji nedosažitelně první.

V řadě případů však není podmíněné odsouzení pro pachatele dostatečným trestem, neboť dle zkušeností probačních úředníků mají pocit, že se nic nestalo a své postoje po odsouzení měnit nechtějí. Důvod, proč soudy spíše zvolí uložení podmíněného odsouzení než jiného alternativního trestu, z velké míry souvisí s uvolněnými podmínkami, za kterých lze k tomuto trestu přistoupit. Přílišná benevolentnost trestního zákoníku v tomto směru rovněž umožňuje, aby byl opětovně podmíněně odsouzen i někdo, kdo se úmyslně během zkušební doby dopouštěl další trestné činnosti. Je tedy možné si představit, aby trestní zákoník výslovně obsahoval ustanovení znemožňující podmíněně odložit výkon trestu pachateli, který úmyslně spáchal trestný čin během zkušební doby, nicméně by zároveň nepřikazovalo uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, ale za splnění zákonných podmínek by umožňovalo přistoupit k jinému alternativnímu trestu. To, že tento postup může reálně fungovat, dokazují zkušenosti slovenské praxe.

Pokles podílu podmíněného odsouzení na všech uložených trestech by mohlo přinést zavedení elektronického monitoringu domácích vězňů a aktuální snahy justice o frekventovanější ukládání tohoto druhu trestu. Nedostatečný kontrolní systém způsoboval, že domácí vězení nešlo považovat za plnohodnotnou součást systému sankcí a rovněž byl důvodem, proč soudy nerady tento trest ukládaly přesto, že se jeví jako výborná alternativa ke krátkodobým nepodmíněným trestům. Budoucnost tedy ukáže, zdali bude nově zavedený systém účinný a přesvědčí soudce, aby tento trest ukládali častěji, neboť v tomto případě se nejedná o otázku legislativních změn, jako spíše o změnu postoje soudců k tomuto alternativnímu trestu.

Drobný nedostatek spatřuji také v úpravě přiměřených omezení a přiměřených povinností. Přestože jejich výčet je demonstrativní a umožňuje tak uložit i jakékoli jiné vhodné přiměřené opatření, soudy zpravidla tuto možnost příliš nevyužívají, což navádí na myšlenku větší konkretizace předmětného výčtu, případně na jeho doplnění o některá nová omezení či povinnosti, aby v praxi byly dostatečně individualizované. Vhodné by bylo zařadit povinnost nepřibližovat se k poškozenému na určitou vzdálenost, k jeho obydlí či pracovišti, případně také ke členům jeho rodiny, dále povinnost podrobit se vhodným vzdělávacím programům z oblasti ochrany životního prostředí, silniční dopravy, rovného zacházení aj., které mohou absolvovat podmíněně odsouzení ve Španělsku v závislosti na spáchaném trestném činu. Příčinou ne příliš častého ukládání konkrétně vymezených opatření je také skutečnost, že ne všude v rámci České republiky je možné nalézt vhodný program, situace je snazší na území velkých měst, ale obtížnější v menších obcích či vesnicích, neboť ne všichni si mohou dovolit dojíždět desítky kilometrů za vhodným programem. Svůj vliv na tento jev má zajisté také nedostatečná kapacita Probační a mediační služby v personální oblasti. Vyšší počty probačních úředníků na jednotlivých střediscích by přispěly k efektivnější a účinnější kontrole podmíněně odsouzených, k rychlejšímu informování soudů v případě neplnění či porušování podmínek a k pozitivnímu ovlivnění výkonu dalších alternativních trestů.

Určité odlehčení by probačním úředníkům mohla přinést změna v podobě zavedení možnosti uložit dohled v případě podmíněného odsouzení s dohledem na kratší dobu, než je trvání zkušební doby, případně dohled zkrátit soudním rozhodnutím v průběhu výkonu trestu v závislosti na chování podmíněně odsouzeného. Vidina možnosti zkrácení dohledu by mohla podmíněně odsouzené motivovat a vést ke snaze chovat se řádně a plně s probačním úředníkem spolupracovat, poněvadž vidina něčeho pozitivního by mohla působit na chování podmíněně odsouzeného lépe než současná hrozba zpřísněním režimu v případě nedodržování podmínek.

Samým závěrem je vhodné podotknout, že vždycky je dán prostor pro zlepšení. Ať už jsou některé návrhy spojené s většími či menšími náklady, měly by se do budoucna vyplatit, neboť je zapotřebí připomenout, že největší finanční výdaje jsou spojeny s nepodmíněným trestem odnětí svobody, a proto vše, co přispěje ke snížení jeho ukládání a zefektivní současný systém sankcí, s sebou výhledově přinese značné úspory.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- CP Código Penal (Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre), španělský trestní zákoník
- ČR Česká republika
- ČSR Československá republika
- Česká soc. rep. Česká socialistická republika
- ČSSR Československá socialistická republika
- Listina Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.)
- NS Nejvyšší soud ČR
- občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- OSN Organizace spojených národů
- slovenský TZ zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon
- SR Slovenská republika
- SSR Slovenská socialistická republika
- TP zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok
- TR (trestní řád) zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- TZ (trestní zákoník) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ZPMS zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- ZSVM zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

1. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok: veľký komentár*. 2. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2015. ISBN 978-80-8155-057-7
2. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon: veľký komentár*. 3. aktualizované vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, 2016. ISBN 978-80-8155-066-9
3. ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-207-2
4. DRAŠTÍK, A.; FREMR, R.; DURDÍK, T. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4
5. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3
6. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3
7. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1
8. JELÍNEK, J.; GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-39-7
9. JELÍNEK, J.; GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. Právo poškozeného na vydání bezdůvodného obohacení (PELC, V.), s. 77-90. ISBN 978-80-87576-39-7
10. KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3025-9
11. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-807400-042-3
12. LASCURAÍN SÁNCHEZ, J. A.; MENDOZA BUERGO, B.; RODRÍGUEZ MOURULLO, G. *Código Penal*. Madrid: Thomson Civitas, 2004. ISBN NA – 1873/2004
13. ROZUM, J.; KOTULAN, P.; HÁKOVÁ, L. a kol. *Vybrané problémy sankční politiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-042-0

14. SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-144-8
15. SCHEINOST, M.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-154-7
16. SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. I. Trestní právo a trestní zákony. II. Základy trestní odpovědnosti. III. Tresty a ochranná opatření*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9
17. SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7
18. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7
19. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0
20. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
21. ŠÁMAL, P.; VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9
22. ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-87576-93-9
23. ŠTERN, P.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a DOUBRAVOVÁ, D., eds. *Probace a mediace : možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2
24. TOMÁŠEK, J.; DIBLÍKOVÁ, S.; SCHEINOST, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-163-9
25. VÁLKOVÁ, H.; KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2
26. VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011. ISBN 978-80-7263-677-8
27. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4056-4
28. ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediální služby*. 1. vydání. Ostrava: KEY publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-55-7
29. ŽATECKÁ, E.; HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2

Odborné články

30. GŘIVNA, T.; VÁLKOVÁ, H. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue* 9/2017
31. GŘIVNA, T.; VANDUCHOVÁ, M. K problematice zahlazení odsouzení. *Trestněprávní revue* 9/2009
32. HRUŠKOVÁ, O.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L.; ŠTERN, P. K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby. *Trestní právo* 7-8/1997. ISSN 1211-2860
33. KRISTKOVÁ, A. Specifika přípravného řízení trestního ve Španělsku. *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 4/2015. ISSN 1805-2789
34. MASOPUST ŠACHOVÁ, P. Restorativní potenciál trestního práva hmotného. *Trestněprávní revue* 10/2014
35. OSMANČÍK, O. K některým kriminologickým a hmotněprávním aspektům zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Bulletin advokacie* 1/2004
36. PÚRY, F. Některé změny u ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue* 1/2010
37. SKLENÍČKA, J.; ROZUM, J. K problematice neplacení výživného. *Trestněprávní revue* 10/2014
38. SOTOLÁŘ, A. K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci. *Trestněprávní revue* 11/2005
39. SOTOLÁŘ, A. Napomenutí mladistvého jako specifické opatření v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue* 9/2007
40. ŠČERBA, F. Probační a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue* 10/2009
41. ŠČERBA, F. Využívání alternativních opatření v praxi. *Trestněprávní revue* 6/2013
42. TOMÁŠEK, J.; DIBLÍKOVÁ, S.; SCHEINOST, M. Účinnost probace z hlediska recidivy odsouzených. *Trestněprávní revue* 2/2017
43. VOJTEK, P.; PÚRY, F. Aktuální otázky náhrady nemajetkové újmy. *Soudní rozhledy* 11-12/2017

Ostatní zdroje

44. Aktuálně.cz. *Zprávy – Aktuálně.cz* [online]. Copyright © Economia, a.s. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/elektronicke-naramky-zacaly-minuly-tyden-hlidat-prvnich-30-1/>
45. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
46. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. *Rychlá fakta* [online]. Vězeňská služba ČR, 2018. Dostupné z <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>
47. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
48. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2008
49. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2009
50. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2010
51. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2011
52. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2012
53. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2013
54. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2014
55. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2015

56. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2016
57. InfoData. *Statistika a výkaznictví: Statistické ročenky* [online]. Dostupné z <https://www.cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; tabulka: Přehled o uložených trestech/trestních opatření – hlavní sankce – 2017
58. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Úvod*. [online]. Dostupné z <http://www.ok.cz/iksp/>
59. Institute for Criminal Policy Research. *WorldPrisonBrief: an online database comprising information on prisons and the use of imprisonment around the world* [online]. Dostupné z <http://www.prisonstudies.org/country/czech-republic>
60. Probační a mediační služba České republiky. *Poslání a cíle* [online]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Právní předpisy

61. Zákon č. 11/1918, o zřízení samostatného státu československého
62. zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění
63. zákon č. 50/1923, na ochranu republiky
64. zákon č. 134/1924 Sb., jímž se mění zákon ze dne 17. října 1919, č. 562 Sb. z. a n., o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění
65. zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží
66. zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
67. zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.
68. zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
69. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
70. Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli z 30. listopadu 1964
71. zákon č. 56/1965 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb.
72. zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
73. ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
74. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre, del Código Penal
75. zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
76. zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
77. zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
78. zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
79. zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon
80. zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok
81. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
82. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

1. NS 367/2000 - Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 7 Tz 147/2000
2. NS 658/2018 - Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 3 Tz 92/2017
3. NS 3132/2017 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 2017, sp. zn. 4 Tdo 311/2017
4. NS 4052/2011 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 5 Tdo 164/2011
5. NS 4777/2015 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 8 Tdo 637/2015
6. NS 4912/2013 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 6 Tdo 659/2013
7. NS 5189/2007 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2007, sp. zn. 5 Tdo 974/2007
8. R 4/1978 tr. - Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 6. 5. 1976, sp. zn. 4 Tz 81/76
9. R 4/2010 tr. - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 6. 2009, sp. zn. 11 Tdo 541/2009
10. R 6/1978 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu České soc. rep. ze dne 24. 5. 1977, sp. zn. 3 Tz 11/77
11. R 6/2015 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1301/2013
12. R 7/1987 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu České soc. rep. ze dne 17. 2. 1986, sp. zn. 4 Tz 2/86
13. R 8/2010 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009
14. R 22/1969 tr. - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23. 10. 1968, sp. zn. 7 Tz 50/68
15. R 22/2004 tr. - Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. Tpjn 300/2003
16. R 26/2002 tr. - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 4 Tz 4/2001
17. R 30/2010 tr. - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 3. 2009, sp. zn. 8 Tdo 135/2009
18. R 35/1965 tr. - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 3. 3. 1965, sp. zn. 10 Tz 15/65
19. R 39/1965 tr. - Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 4. 1965, sp. zn. 1 To 96/65

20. R 42/1969 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13. 8. 1968, sp. zn. 1 Tz 34/68
21. R 44/2015 tr. - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1501/2014
22. R 47/2007 tr. - Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 8. 2006, sp. zn. 3 To 668/2006
23. R 49/2011 tr. - Usnesení Nejvyššího ČR soudu ze dne 28. 4. 2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010
24. R 57/1990 tr. - Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 14. 10. 1988, sp. zn. 8 Tz 79/88
25. R 69/1971 tr. - Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 30. 6. 1971, sp. zn. 2 Tz 41/71
26. T 850 – Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 4 Tz 106/2005
27. T 949 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1252/2006
28. T 1431 - Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1032/2011
29. ÚS 1494/2012 - Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09
30. ÚS 2597/2016 – Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 8. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2975/14
31. ÚS 2737/2017 - Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17
32. USn 47/1998 – Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97
33. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 2 Tdo 11/2015

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu podmíněného odsouzení jakožto samostatnému druhu trestu, nepovažuje jej za pouhou modifikaci nepodmíněného trestu odnětí svobody. Rozebírá jednotlivé prvky tohoto institutu, jeho historii a vývoj, podmínky jeho ukládání i způsoby ukončování. Zahrnuje i komparaci se zahraničními právními úpravami, která by měla přinést návrhy na lepší a efektivnější výkon podmíněného odsouzení. Práce je rozčleněna do osmi kapitol. První kapitola se věnuje obecným poznatkům o podmíněném odsouzení jakožto alternativním trestu a jeho právní povaze. Ve druhé kapitole je nastíněn historický vývoj institutu jak ve světě, tak na území Československa, respektive České republiky. Třetí kapitola je hlavní částí práce a popisuje podmínky, za nichž lze podmíněné odsouzení uložit, přičemž rozebírá i zkušební dobu, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti či náhradu škody nebo újmy, která byla trestným činem způsobena, případně vydání bezdůvodného obohacení získaného trestnou činností. Navazující kapitola se týká rozhodování o podmíněném odsouzení, způsobů ukončení tohoto trestu i podmínek, které rozhodnutí soudu ovlivňují. V pořadí pátá kapitola vymezuje podmíněné odsouzení s dohledem, tedy přísnější variantu prostého podmíněného odsouzení. Zejména s tímto institutem velmi úzce souvisí činnost Probační a mediační služby, která je blíže rozebrána v šesté kapitole práce. Předposlední kapitola obsahuje komparaci se zahraničními právními úpravami, konkrétně se slovenskou a španělskou, a vyzdvihuje hlavní rozdíly mezi danými právními řády, přičemž některé z nich lze vnímat jako inspirativní návrhy pro českou právní úpravu. Závěrečná osmá kapitola se věnuje statistickým údajům nejen o podmíněném odsouzení, ale i o dalších druzích alternativních trestů a zahrnuje také individuální názory probačních úředníků z různých koutů České republiky na problematiku související s jejich činností a institutem podmíněného odsouzení v praxi.

NÁZEV PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE

Conditionally suspended sentence of imprisonment

ABSTRACT

The Diploma thesis deals with the topic of conditionally suspended sentence of imprisonment as a separate type of punishment which is not considered merely as a variation of an unconditional imprisonment sentence. It analyses the individual elements of this institute, its history and development, the conditions of imposing and methods of termination. It also includes a comparison with foreign legislation that should bring suggestions for a better and more efficient execution of conditionally suspended sentence of imprisonment. The thesis is divided into eight chapters. The first chapter deals with general knowledge of conditionally suspended sentence of imprisonment as an alternative punishment and its legal nature. In the second chapter is outlined the historical development of the institute both in the world and in the territory of Czechoslovakia, respectively the Czech Republic. The third chapter is a major part of the thesis and describes the conditions under which conditionally suspended sentence of imprisonment may be imposed, as well as examining the probation period, adequate restraints and adequate duties or compensation for the damage or detriment caused by the offense, or the unjust enrichment gained by the crime. Following chapter relates to the decision on conditionally suspended sentence of imprisonment, the ways of terminating this sentence and the conditions affecting the decision of the court. The fifth chapter defines the conditionally suspended sentence of imprisonment with supervision as a tighter version of simple conditionally suspended sentence of imprisonment. The activity of the Probation and Mediation Service is closely related to this institute, which is closely discussed in the sixth chapter of the thesis. The penultimate chapter contains a comparison with foreign legislations, namely Slovak and Spanish, and highlights the main differences between the legislations, some of which can be seen as inspirational proposals for the Czech legislation. The final eighth chapter focuses on statistical data not only on conditionally suspended sentence of imprisonment but also on other types of alternative punishments, and also includes individual views of probation officers from different parts of the Czech Republic on issues related to their activities and the institution of conditionally suspended sentence of imprisonment in practice.

KLÍČOVÁ SLOVA/ KEY WORDS

Podmíněné odsouzení/ Conditionally suspended sentence of imprisonment

Podmíněné odsouzení s dohledem/ Conditionally suspended sentence of imprisonment with supervision

Probační a mediační služba/ The Probation and Mediation Service

Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti/ Adequate restrictions and duties

Trest/ Punishment

Příloha č. 1 – grafické znázornění statistiky za roky 2013 – 2017

Vysvětlivky

PO	podmíněně odsouzení
PO s dohledem	podmíněné odsouzení s dohledem
NTOS	nepodmíněný trest odnětí svobody
OPP	obecně prospěšné práce
DV	domácí vězení
Ostatní	ostatní druhy trestu

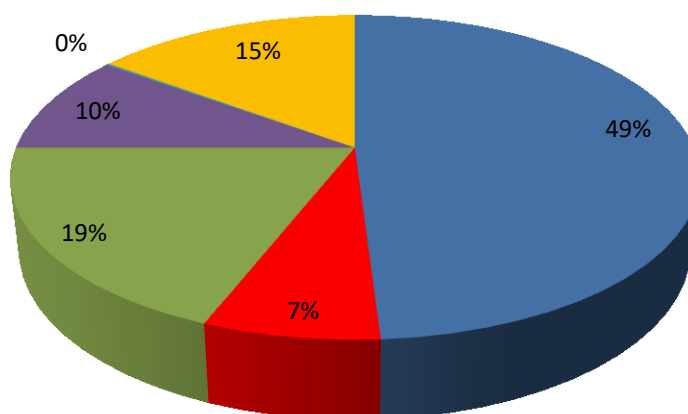
Statistická tabulka zaznamenávající počet uložených trestů v České republice

	2017	2016	2015	2014	2013
Tresty celkem	63 122	69 681	74 532	82 453	85 563
PO	31 210	37 173	42 040	48 898	55 620
PO s dohledem	4 653	4 916	5 045	5 054	4 496
Nepodmíněný TOS	11 883	13 358	13 584	13 484	11 546
OPP	6 279	7 505	8 053	8 375	6 944
Domácí vězení	103	111	148	172	193
Ostatní	8 994	6 618	5 662	6 470	6 764

Grafy znázorňující poměry uložených druhů trestů v jednotlivých letech

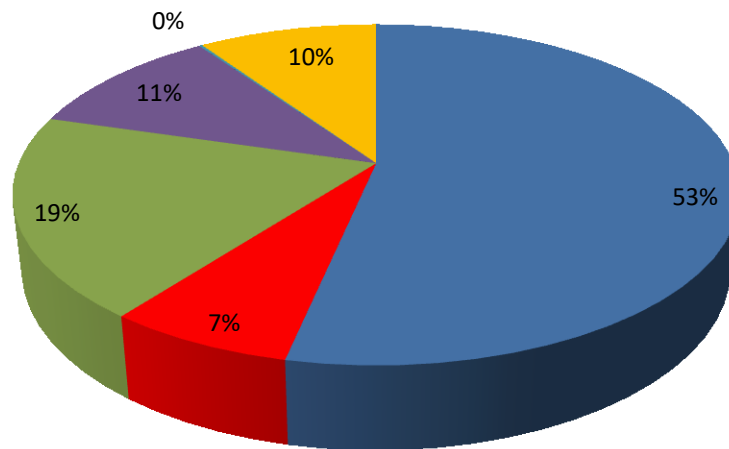
ROK 2017

■ PO ■ PO s dohledem ■ NTOS ■ OPP ■ DV ■ Ostatní

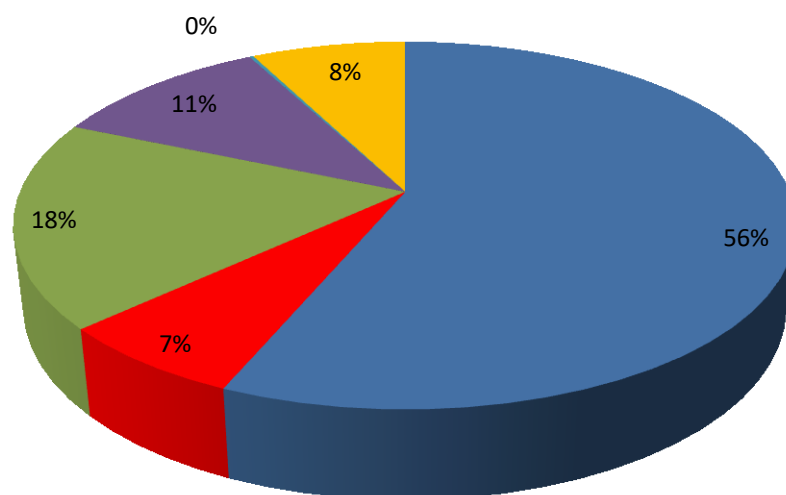
ROK 2016

■ PO ■ PO s dohledem ■ NTOS ■ OPP ■ DV ■ Ostatní

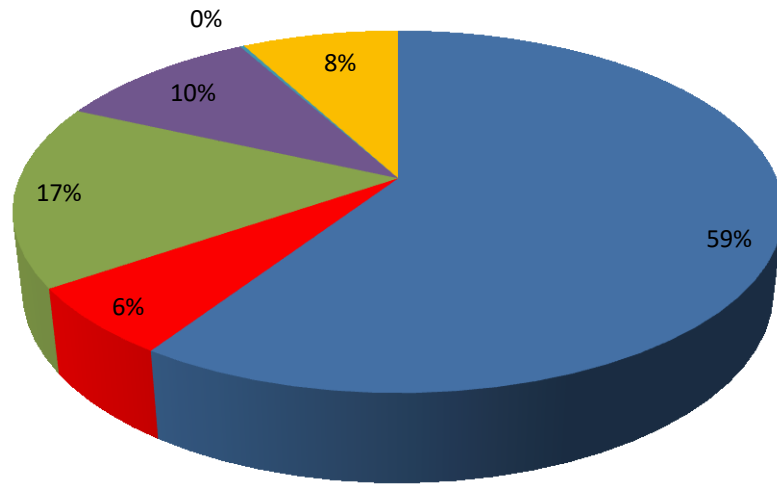
ROK 2015

■ PO ■ PO s dohledem ■ NTOS ■ OPP ■ DV ■ Ostatní

ROK 2014

■ PO ■ PO s dohledem ■ NTOS ■ OPP ■ DV ■ Ostatní

ROK 2013

■ PO ■ PO s dohledem ■ NTOS ■ OPP ■ DV ■ Ostatní

